

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Σύγχρονες Τάσεις στη Γλωσσολογία για Εκπαιδευτικούς

Διπλωματική Εργασία

«Κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις της ιδιωτικοποίησης των
πανεπιστημίων στην Ελλάδα στον δημοσιογραφικό λόγο και
ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού»

Μαρία Γούπου

Επιβλέπων καθηγητής: Νεκτάριος Στελλάκης

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις της ιδιωτικοποίησης των
πανεπιστημίων στην Ελλάδα στον δημοσιογραφικό λόγο και
ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού»

Μαρία Γούπου

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΣΤΕΛΛΑΚΗΣ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΙΝΤΖΙΔΗΣ

Πάτρα, Ιανουάριος 2025

«Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους γονείς μου, την αδερφή μου και τους φίλους μου που με στήριζαν και με ενέπνευσαν καθόλη τη διάρκεια συγγραφής της διπλωματικής εργασίας μου.»

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερευνά τις κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, όπως αυτές αποτυπώνονται στον δημοσιογραφικό λόγο, και προτείνει ένα διδακτικό μοντέλο στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού. Αρχικά, παρουσιάζονται θεωρητικά πλαίσια που σχετίζονται με την ανάλυση λόγου, τις ιδεολογίες και τη γλωσσική αναπαράσταση. Έπειτα, μέσα από την ανάλυση δημοσιογραφικών άρθρων από τις εφημερίδες «Τα Νέα», «Η Καθημερινή» και «Η Εφημερίδα των Συντακτών», καταδεικνύονται οι διαφορετικές ιδεολογικές προσεγγίσεις στην παρουσίαση της ιδιωτικοποίησης. Στη συνέχεια, προτείνεται ένα διδακτικό μοντέλο βασισμένο στο μοντέλο των πολυγραμματισμών για την ανάπτυξη κριτικού γραμματισμού, με σκοπό να ενισχύσει την κριτική σκέψη και γλωσσική επίγνωση των μαθητών μέσω της ανάλυσης ειδησεογραφικών κειμένων. Το μοντέλο επικεντρώνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης και ερμηνείας γλωσσικών και ιδεολογικών δομών, με στόχο την κριτική αντίληψη των κοινωνικών ανισοτήτων και της επιρροής των ΜΜΕ στην κοινή γνώμη. Η εργασία ολοκληρώνεται με μια πρόταση συνεργατικής μάθησης, όπου οι μαθητές αναλύουν και συγκρίνουν κείμενα για να αναπτύξουν κριτική στάση απέναντι στην ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων.

Λέξεις – Κλειδιά

Κριτική, Ιδεολογίες, εξουσία, παιδαγωγική, πολυγραμματισμοί

«Sociolinguistic representations of the privatization of universities in Greece in journalistic discourse and development of critical literacy»

Maria Goupou

Abstract

This paper investigates the sociolinguistic representations of the privatization of universities in Greece, as they are reflected in journalistic discourse, and proposes a didactic model in the context of critical literacy. Initially, theoretical frameworks related to discourse analysis, ideologies and linguistic representation are presented. Then, through the analysis of journalistic articles from the newspapers "Ta Nea", "Kathimerini" and "The Editors' Newspaper", the different ideological approaches to the presentation of privatization are demonstrated. Then, a teaching model based on the model of polyliteracies is proposed for the development of critical literacy, with the aim of enhancing students' critical thinking and linguistic awareness through the analysis of news texts. The model focuses on developing skills in understanding and interpreting linguistic and ideological structures, with the aim of developing a critical understanding of social inequalities and the influence of the media on public opinion. The project concludes with a cooperative learning proposal where students analyse and compare texts to develop critical attitudes towards the privatisation of universities.

Keywords

Criticism, Ideologies, power, pedagogy, multiliteracies

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vi
Περιεχόμενα	vii
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια	viii
1. Εισαγωγή	1
2. Θεωρητικό πλαίσιο	4
2.1 Γραμματισμός	4
2.2 Κριτικός γραμματισμός	5
2.3 Κείμενα μαζικής κουλτούρας	6
2.4 Κριτική γλωσσική επίγνωση	7
2.5 Κριτική ανάλυση λόγου	8
2.5.1. Η κοινωνιογλωσσική προσέγγιση του Fairclough-Το τρισδιάστατο μοντέλο ανάλυσης λόγου	9
2.5.2. Η συστημική-λειτουργική γραμματική του Halliday ως αναλυτικός πόρος για την κειμενική ανάλυση	11
2.6. Δημοσιογραφικός λόγος	14
2.7. Είδη δημοσιογραφικού λόγου	16
2.8. Πολυγραμματισμοί	17
2.9. Η γλωσσική διδασκαλία στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών	18
3. Μεθοδολογία-Έρευνα	20
3.1 Ο σκοπός της ερευνητικής εργασίας	20
3.2 Ερευνητικά ερωτήματα	20
3.3 Κριτήρια επιλογής του δείγματος	20
3.4 Μεθοδολογία	22
3.5 Παρουσίαση και Ανάλυση των Δημοσιευμάτων	24
3.5.1. Άρθρα Εφημερίδας Τα Νέα	24
3.5.2. Άρθρα Εφημερίδας Η Καθημερινή	34
3.5.3. Άρθρα Εφημερίδας Η Εφημερίδα των Συντακτών	45
3.6 Συγκριτική Ανάλυση Δημοσιευμάτων	56
4. Διδακτική Πρόταση με βάση το μοντέλο των Πολυγραμματισμών	60
4.1 Στόχοι του διδακτικού μοντέλου	61
4.2 Τοποθετημένη Πρακτική	62
4.3 Ανοιχτή Διδασκαλία	63
4.4 Κριτική Πλαισίωση	63
4.5 Μετασχηματισμένη Πρακτική	64
5. Αποτελέσματα	67
6. Συμπεράσματα	70
Βιβλιογραφία	71
Παράρτημα Α «Φύλλο εργασίας»	74
Παράρτημα Β «Άρθρα»	78

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΚΑΛ	Κριτική Ανάλυση Λόγου
ΕΘΑΑΕ	Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης
ΣΛΓ	Συστημική Λειτουργική Γραμματική

1.Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την ανάλυση των κοινωνιογλωσσικών αναπαραστάσεων της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, όπως αυτές αναδύονται στο δημοσιογραφικό λόγο, και την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού. Η ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης αποτελεί ένα θέμα που έχει προκαλέσει σημαντικές κοινωνικές και πολιτικές συζητήσεις στην Ελλάδα, καθώς συνδέεται με ζητήματα οικονομικής πολιτικής, κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας ευκαιριών. Η παρουσίαση και διαχείριση του ζητήματος αυτού από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επηρεάζει καθοριστικά τη δημόσια συζήτηση, καθιστώντας απαραίτητη την κριτική ανάλυση των δημοσιογραφικών κειμένων που ασχολούνται με την ιδιωτικοποίηση.

Βασικός στόχος της εργασίας είναι να αναδείξει πώς οι διαφορετικές εφημερίδες, με βάση την ιδεολογική τους τοποθέτηση, παρουσιάζουν την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων, χρησιμοποιώντας συγκεκριμένες γλωσσικές στρατηγικές για να προωθήσουν τις θέσεις τους. Μέσα από την ανάλυση του λόγου τριών εφημερίδων, της εφημερίδας «Τα Νέα», της «Η Καθημερινή» και της «Η Εφημερίδα των Συντακτών», εξετάζεται πώς διαμορφώνονται οι κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις του θέματος, με έμφαση στη γλωσσική κατασκευή των θέσεων υπέρ ή κατά της ιδιωτικοποίησης.

Παράλληλα, η εργασία αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο της κριτικής παιδαγωγικής και φιλοδοξεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού στους μαθητές. Η κριτική γλωσσική επίγνωση, ως δεξιότητα που βοηθά τους μαθητές να αναγνωρίζουν τις ιδεολογικές κατασκευές και τις εξουσιαστικές σχέσεις που υποκρύπτονται στα κείμενα, καθίσταται απαραίτητη για την κατανόηση και αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο τα ΜΜΕ διαμορφώνουν την κοινή γνώμη. Η εκπαίδευση αυτή προσφέρει στους μαθητές τα εργαλεία για να κατανοούν βαθύτερα πώς η γλώσσα χρησιμοποιείται ως μέσο διαμόρφωσης κοινωνικών αντιλήψεων και πολιτικών στάσεων. Στην εργασία παρουσιάζονται, επίσης, προτάσεις για την ενσωμάτωση της ανάλυσης δημοσιογραφικών κειμένων στη διδακτική πράξη, με στόχο την ενίσχυση της κριτικής σκέψης των μαθητών σχετικά με τις πηγές εξουσίας που αναπαράγονται μέσω του δημοσιογραφικού λόγου.

Ως προς τη δομή της εργασίας, αυτή διαρθρώνεται σε τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια του γραμματισμού, η οποία επεκτείνεται πέρα από την απλή ικανότητα

ανάγνωσης και γραφής, συμπεριλαμβάνοντας την κριτική προσέγγιση των κειμένων και των κοινωνικών πλαισίων. Εξετάζεται η σημασία του κριτικού γραμματισμού και της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης στην εκπαίδευση, δίνοντας έμφαση στη σχέση της γλώσσας με την εξουσία και τις ιδεολογικές κατασκευές που αυτή εκφράζει. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου αποτελεί το κεντρικό εργαλείο για την ανάλυση των δημοσιογραφικών κειμένων, αποκαλύπτοντας πώς οι γλωσσικές επιλογές συμβάλλουν στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και την αναπαραγωγή των σχέσεων εξουσίας. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στον ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως βασικού μηχανισμού πληροφόρησης και διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, καθώς και στη σημασία των κειμένων της μαζικής κουλτούρας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επίσης, εξετάζονται τα είδη του δημοσιογραφικού λόγου, δίνοντας έμφαση στον ειδησεογραφικό λόγο, και πώς αυτός διαμορφώνει τις κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων. Στο πλαίσιο αυτό, αναδεικνύεται η αναγκαιότητα της ενίσχυσης της κριτικής σκέψης και γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών, προκειμένου να αποκτούν τη δυνατότητα να ερμηνεύουν κριτικά τα μηνύματα που λαμβάνουν από τα μέσα ενημέρωσης και να διαμορφώνουν τις δικές τους εμπεριστατωμένες απόψεις.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της παρούσας ερευνητικής εργασίας, η οποία εστιάζει στην ανάλυση δημοσιογραφικών άρθρων που καλύπτουν το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, με σκοπό να εξεταστούν οι κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις που προβάλλονται. Τα άρθρα επιλέχθηκαν με κριτήρια τη δημοφιλία των εφημερίδων και τη χρονική συγκυρία της δημοσίευσής τους, λαμβάνοντας υπόψη δηλώσεις πολιτικών ηγετών, όπως αυτές του Κυριάκου Μητσοτάκη και του Νίκου Ανδρουλάκη, κατά το διάστημα 6-8 Ιουλίου 2023. Η ανάλυση πραγματοποιείται βάσει της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ΚΑΛ), εστιάζοντας σε λέξεις, συντακτικές δομές και ιδεολογικές θέσεις που διαμορφώνονται μέσα από τα κείμενα, με στόχο την κατανόηση του πώς η γλώσσα διαμορφώνει τη δημόσια συζήτηση για την ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η ανάλυση των άρθρων πραγματοποιήθηκε βάσει δύο θεωρητικών προσεγγίσεων: της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής του Halliday και της μεθόδου του Norman Fairclough. Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική αναδεικνύει πώς οι γλωσσικές επιλογές δομούν την αφήγηση, επικεντρώνοντας στην ιδεοποιητική, διαπροσωπική και κειμενική λειτουργία της γλώσσας. Η μέθοδος του Fairclough εξετάζει τη γλώσσα ως κοινωνική πρακτική, εστιάζοντας στα μικρο-, μεσο- και μακρο-επίπεδα της

ανάλυσης. Η συνδυαστική εφαρμογή αυτών των θεωριών αποκαλύπτει τη στρατηγική χρήση της γλώσσας για τη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης και την υποστήριξη της κυβερνητικής πρότασης για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με την ανάπτυξη ενός διδακτικού μοντέλου, βασισμένου στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού, που στοχεύει στην ανάλυση των κοινωνιογλωσσικών αναπαραστάσεων της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων. Η θεωρητική βάση του μοντέλου υποστηρίζει την κριτική συνειδητοποίηση των μαθητών και την ανάπτυξη της ικανότητάς τους να αναγνωρίζουν και να αναλύουν τις δομές εξουσίας μέσω της γλώσσας. Στο διδακτικό μοντέλο, οι μαθητές θα αναλύσουν άρθρα από τις εφημερίδες «Η Καθημερινή» και «Η Εφημερίδα των Συντακτών» σχετικά με την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων, εστιάζοντας στις γλωσσικές και ιδεολογικές κατασκευές των κειμένων. Το μοντέλο ενισχύει τη συνεργατική μάθηση, την κριτική σκέψη και την ικανότητα αξιολόγησης των πηγών εξουσίας, στοχεύοντας στην καλλιέργεια κριτικής γλωσσικής επίγνωσης και κοινωνικής ενσυναίσθησης.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Γραμματισμός

Ο όρος «γραμματισμός» έχει αντικαταστήσει τον «αλφαριθμητισμό», προσδίδοντάς του ένα ευρύτερο και πιο πολύπλοκο περιεχόμενο (Χαραλαμπίδης, 2006: 7). Ενώ ο «αλφαριθμητισμός» περιοριζόταν κυρίως στην ικανότητα της ανάγνωσης και της γραφής (Αρχάκης & Κονδύλη, 2011: 3) ο όρος «γραμματισμός» πέρα από την ερμηνεία του ως ικανότητα για ανάγνωση και γραφή, χρησιμοποιείται για να δηλώσει την ικανότητα κατανόησης, παραγωγής και κριτικής πλαισίωσης διαφόρων κειμένων τόσο γραπτού όσο και προφορικού λόγου (Χαραλαμπίδης, 2006: 7).

Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του «γραμματισμού» καθιστά δύσκολη τη διαδικασία ενός καθολικού ορισμού του όρου. Και αυτό γιατί σε διαφορετικά περιβάλλοντα και περιστάσεις παρατηρούνται ποικίλες μορφές γραμματισμού (McKay, 2009: 684). Πιο συγκεκριμένα, ο όρος αυτός μπορεί να οριστεί με διαφορετικό τρόπο από χώρα σε χώρα και από εποχή σε εποχή (Χαραλαμπίδης, 2006: 7). Με άλλα λόγια, η έννοια του γραμματισμού δεν είναι μια στατική και σταθερή έννοια, αλλά εξαρτάται από το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο συμβαίνει (Χατζησαββίδης, 2005).

Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να παίξουν έναν κρίσιμο ρόλο σε αυτή τη διαδικασία, αναγνωρίζοντας και κατανοώντας τις ποικίλες διαστάσεις του «γραμματισμού». Εκτός από τη γλωσσική διάσταση, ο «γραμματισμός» περιλαμβάνει και άλλες μορφές, όπως κοινωνική, ιδεολογική, πολιτική, γνωστική, εκπαιδευτική και τεχνολογική (Χαραλαμπίδης, 2006: 8-9). Για πολλούς ανθρώπους ο «γραμματισμός» συνιστά μια ατομική δεξιότητα μη λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική παράμετρο του όρου. Οι υποστηρικτές της προσέγγισης αυτής αντιλαμβάνονται τον γραμματισμό ως ατομικό επίτευγμα και η κατάκτησή του πραγματοποιείται από το ίδιο το άτομο μέσα στα πλαίσια του εκπαιδευτικού του περιβάλλοντος. Στο επίκεντρο της οπτικής αυτής βρίσκεται το άτομο παραμερίζοντας το κοινωνικό περιβάλλον και την επίδραση αυτού στην κατάκτηση του γραμματισμού (McKay, 2009: 684-685).

Μια αντίληψη άκρως αμφισβητήσιμη σχετικά με τον γραμματισμό είναι ότι όσοι δεν έχουν κατακτήσει το γραμματισμό, οι λεγόμενοι «αγράμματοι» είναι γνωστικά λιγότερο ικανοί από τους «εγγράμμτους». Επομένως, παρατηρείται μια τάση σύνδεσης του γραμματισμού με τη

γνωστική ανάπτυξη, η οποία κυριαρχεί στην οπτική θεώρησης του γραμματισμού ως ατομική δεξιότητα (McKay, 2009: 690).

Στις αρχές του 1970 και 1908 ξεκίνησε η αμφισβήτηση της παραδοσιακής θεώρησης του γραμματισμού που αποτέλεσε αφετηρία της δημιουργίας ενός νέου κλάδου, των σπουδών του «νέου γραμματισμού» (Χαραλαμπίδης, 2006: 40). Με βάση τη νέα προσέγγιση της έννοιας του γραμματισμού, τα κείμενα θεωρούνται κοινωνικές και ιστορικές επινοήσεις μιας ομάδας ανθρώπων (Χαραλαμπίδης, 2006: 47). Η κοινωνικοπολιτισμική προοπτική υποστηρίζει ότι η σημασία και η έμφαση που δίνει μια κοινωνία στο γραμματισμό διαφέρει από εποχή σε εποχή. Ο γραμματισμός συνιστά πια ένα πολύπλοκο ζήτημα σε σχέση με την έννοια του όρου όπως είχε οριστεί τα προηγούμενα χρόνια (McKay, 2009: 691-692).

Οι υποστηρικτές του «νέου γραμματισμού» επισημαίνουν ότι ο γραμματισμός συνιστά μια κοινωνική πρακτική που είναι συνδεδεμένη με την εκάστοτε κοινότητα και τις αντιλήψεις αυτής σχετικά με την εγγράμματη συμπεριφορά (McKay, 2009: 713). Το σχολείο πρέπει να αναγνωρίσει τις εξωσχολικές πρακτικές γραμματισμού των μαθητών και να τις εντάξει στο πρόγραμμα σπουδών. Η αξιοποίηση κειμένων μαζικής κουλτούρας μπορεί να λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των γνώσεων των εκπαιδευτικών και των μαθητών με αποτέλεσμα την εμπλοκή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία (Stamou et al., 2016: 17).

2.2. Κριτικός Γραμματισμός

Η έννοια του κριτικού γραμματισμού προκύπτει από την κριτική γλωσσολογία, η οποία αναγνωρίζει τη γλώσσα ως ενταγμένη σε κοινωνικά, ιστορικά και πολιτικά πλαίσια, αντί να τη μελετά ως ανεξάρτητο φαινόμενο. Επίσης, έδωσε έμφαση σε ζητήματα σχέσης ανισότητας και ιεραρχίας στην κοινωνία και τη σύνδεση γλώσσας με τους κοινωνικούς θεσμούς (Στάμου, 2014: 153-154).

Βασική θεώρηση του κριτικού γραμματισμού αποτελεί η παραδοχή ότι μέσω των κειμένων προωθούνται με ρητό ή άρρητο τρόπο συγκεκριμένες πεποιθήσεις και σχέσεις εξουσίας. Συνεπώς, τα κείμενα δεν αποτελούν ουδέτερες ιδεολογικές τοποθετήσεις. Οι λόγοι αποτελούν κατασκευές της πραγματικότητας, δείχνουν την οπτική του παραγωγού τους και εκφράζουν σχέσεις εξουσίας (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014: 411-412).

Ο κριτικός γραμματισμός στοχεύει στην ανάπτυξη μιας βαθύτερης κατανόησης της γλώσσας, επιτρέποντας στους μαθητές να αποκωδικοποιούν και να αναλύουν κείμενα με κριτική ματιά. Αυτό δεν αφορά μόνο την προετοιμασία τους για τις κοινωνικές και επικοινωνιακές απαιτήσεις, αλλά και την ικανότητα να διαμορφώνουν κριτική στάση απέναντι σε αυτές (Στάμου κ.α., 2016: 31) . Οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν τα νοήματα που κρύβονται μέσα σε διάφορους τύπους λόγων, να συνειδητοποιήσουν ότι πρόκειται για κοινωνικές κατασκευές κατασκευές και όχι φυσικές πραγματικότητες. Με αυτό τον τρόπο θα αποκτήσουν την ικανότητα να μπορούν να αξιολογούν και να επανεξετάζουν τα διάφορα νοήματα (Λύκου, 2000).

Οι Τεντολούρης και Χατζησαββίδης (2014: 413,420) αναγνωρίζουν τέσσερις παραδόσεις του κριτικού γραμματισμού: την παιδαγωγική, τη γλωσσολογική, την κοινωνικοπολιτική και την εθνογραφική. Οι τέσσερις αυτοί λόγοι συνδέονται με σύνολα από ιδέες, συμπεριφορές και πρακτικές που θέτουν διαφορετικά όρια για τον κριτικό γραμματισμό. Ο κριτικός γραμματισμός δεν αποτελεί μια μονοδιάστατη διαδικασία αλλά έναν συνδυασμό τάσεων και επιλογών των οποίων οι εμπλεκόμενοι καλούνται να κάνουν κατά τη διαδικασία της μάθησης (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014: 420).

2.3. Κείμενα μαζικής κουλτούρας

Οι υποστηρικτές του «νέου γραμματισμού» έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στην ενσωμάτωση εξωσχολικών πρακτικών γραμματισμού στη διαδικασία μάθησης. Ως εξωσχολικές πρακτικές ορίζονται όσες πρακτικές γραμματισμού δε θυμίζουν τους σχολικού τύπου γραμματισμούς. Με τον όρο Μαζική Κουλτούρα αναφερόμαστε σε πολιτισμικές πρακτικές που προέρχονται και συνδυάζονται με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο και διαδίκτυο). Είναι γνωστό ότι τα ΜΜΕ επιδρούν σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού προβάλλοντας τα κυρίαρχα κοινωνικά νοήματα και ιδεολογίες. Συνεπώς, τα κείμενα μαζικής κουλτούρας συνιστούν ποικίλα και ετερογενή κείμενα τα οποία συνδυάζουν πολυτροπικά στοιχεία (π.χ. εικόνων και ήχων) και προέρχονται από τα μέσα ενημέρωσης και την τεχνολογία (Stamou et al., 2016: 15, 16).

Η μαζική κουλτούρα κατέχει κυρίαρχο ρόλο στις εξωσχολικές πρακτικές γραμματισμού. Η αξιοποίησή της στο σχολικό περιβάλλον είναι εξαιρετικά σημαντική κατά τη μαθησιακή διαδικασία, καθώς συμβάλλει στην ενεργή εμπλοκή των μαθητών στη μάθηση, στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας και στην πιο αποτελεσματική κατανόηση αφηρημένων εννοιών. Η αξιοποίηση κειμένων μαζικής κουλτούρας συντελεί στη σύνδεση των εμπειριών εντός και εκτός του σχολείου. Ταυτόχρονα, λειτουργεί και ως τρόπος εξάλειψης των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση, καθώς μαθητές από όλα τα κοινωνικά στρώματα εμπλέκονται στη διαδικασία μάθησης φέρνοντας στην τάξη προηγούμενες εμπειρίες (Stamou et al., 2016: 17,18).

Ένα ακόμη πλεονέκτημα της αξιοποίησης της μαζικής κουλτούρας στην εκπαίδευση είναι η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών. Αυτή επιτυγχάνεται μέσα από την ανάλυση και αποκάλυψη των διαφόρων ιδεολογικών κατασκευών που συνοδεύουν τα κείμενα μαζικής κουλτούρας. Πίσω από τις εκφορές λόγου κρύβονται νοήματα και αντιλήψεις τόσο για τη γλώσσα όσο και για την κοινωνία. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι τα κείμενα μαζικής κουλτούρας προβάλλουν την καθημερινή επικοινωνία εκφράζοντας κάποια συγκεκριμένη ιδεολογία (Στάμου, 2012: 19, 24).

Με την αξιοποίηση των κειμένων μαζικής κουλτούρας στο σχολείο δίνεται η δυνατότητα σύνδεσης του μαθήματος με τις πραγματικές κοινωνικές πρακτικές. Στα πλαίσια αυτά ο μαθητής αναλαμβάνει κυρίαρχο ρόλο και αποτελεί τον φορέα τη γνώσης, ενώ ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως συντονιστής με στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν τις γνώσεις που έλαβαν (Στάμου, 2012: 22, 24).

2.4. Κριτική γλωσσική επίγνωση

Η καλλιέργεια κριτικής στάσης από τους μαθητές μέσα από την εμπλοκή τους με κείμενα μαζικής κουλτούρας καθίσταται απαραίτητη στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος. Η απόκτηση συνειδητοποίησης και επίγνωσης της ιδεολογίας των γλωσσικών αναπαραστάσεων πρέπει να είναι μια βασική επιδίωξη της εκπαίδευσης (Μαρωνίτη κά., 2016: 58).

Με αφετηρία το πλαίσιο της κριτικής ανάλυσης λόγου, η κριτική γλωσσική επίγνωση επικεντρώνεται στις σχέσεις εξουσίας και τις ιδεολογικές διεργασίες στις οποίες εμπλέκεται η χρήση και η εκμάθηση της γλώσσας. Η κριτική γλωσσική επίγνωση θέτει ως κύριο στόχο την καλλιέργεια κριτικής σκέψης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανάλυσης και αποκάλυψης της ιδεολογίας που εμπλέκεται σε κάθε εκφορά λόγου των κειμένων (Στάμου, 2012: 24).

Ο παραγωγός κάθε κειμενικού τύπου έχει τη δυνατότητα να επιλέξει από ένα δίκτυο επιλογών («το σημειωτικό δυνητικό») για να παράγει ένα κειμενικό είδος. Οι επιλογές αυτές εκφράζουν κάποια συγκεκριμένη ιδεολογία και δεν είναι τυχαίες (Στάμου κά., 2011: 326).

2.5. Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ)

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ) αποτελεί μια προσέγγιση της κοινωνικής θεωρίας της γλώσσας και μελετά τον τρόπο σύνδεσης των γλωσσικών, κοινωνικών και ιδεολογικών πρακτικών μεταξύ τους. Πιο ειδικά, η ΚΑΛ παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης του μικρο-επιπέδου των κειμενικών τύπων με το μακρο-επίπεδο των κοινωνικών δομών και των ιδεολογιών που ενυπάρχουν στα κείμενα. Η ΚΑΛ μελετά τον τρόπο που ένα κειμενικό είδος αναπαριστά την κοινωνική πραγματικότητα δημιουργώντας σχέσεις εξουσίας και κοινωνικής ανισότητας (Στάμου, 2014: 149, 150).

Η εμφάνιση και θεμελίωση της ΚΑΛ τοποθετείται στις αρχές της δεκαετίας το 1990 με αφορμή το συμπόσιο του Αμστερνταμ στο οποίο έλαβαν μέρος πολλοί ερευνητές. Η κριτική γλωσσολογία αποτέλεσε τη βάση για την ανάπτυξη της ΚΑΛ επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της στο πως ο λόγος χρησιμοποιείται για την έκφραση της ιδεολογίας σχηματίζοντας σχέσεις εξουσίας και κοινωνικές δομές. Στα πλαίσια της ΚΑΛ η ανάλυση των κειμενικών τύπων στηρίζεται στα εργαλεία ανάλυσης της Συστημικής Λειτουργικής γλωσσολογίας του Halliday (1994) και στην κοινωνιοπολιτισμική προσέγγιση του Fairclough (Στάμου, 2014: 152, 154, 155).

Ο λόγος χρησιμοποιείται για να παρουσιάσει ιδεολογίες ως κυρίαρχα νοήματα με υπόρρητο τρόπο και όχι φανερά (Fairclough, 1989 στο Στάμου, 2014: 151). Η ΚΑΛ μελετά κατά κύριο

λόγο κείμενα προερχόμενα από τα ΜΜΕ, την εκπαίδευση, την πολιτική και τα γραφειοκρατικά και δημόσια έγγραφα. Μία από τις βασικές επιδιώξεις της ΚΑΛ είναι η σύνδεση του μικρο-επιπέδου με το μακρο-επίπεδο βασισμένη στην παραδοχή της ότι η γλώσσα βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με την κοινωνία. Έχοντας ως αφετηρία της την αντίληψη ότι ο λόγος συνιστά μια μορφή κοινωνικής πρακτικής, η ΚΑΛ μελετά τον τρόπο με τον οποίο ένα κειμενικό είδος και συγκεκριμένα ο λόγος αναπαριστά την κοινωνική πραγματικότητα δημιουργώντας και ενισχύοντας ιδεολογίες και σχέσεις εξουσίας (Στάμου, 2014: 150, 152).

Σύμφωνα με τον Fairclough, ο λόγος δεν στέκεται απλώς στο να παρουσιάσει παθητικά τις κοινωνικές δομές αλλά τις επιβεβαιώνει και τις παγιώνει. Η χρήση του λόγου ως έκφραση ιδεολογιών με υπόρρητο τρόπο διαμορφώνει την κοινωνική πραγματικότητα με έμμεσο τρόπο αποτελώντας μορφή άσκησης της εξουσίας. Για την διερεύνηση του λόγου μέσω της ΚΑΛ επιλέγονται κυρίως κείμενα που είναι δημόσια και θεσμοθετημένα, καθώς αποτελούν κείμενα που αναπαριστούν ιδεολογίες κοινωνικής ανισότητας και σχέσεις εξουσίας. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη της ΚΑΛ επικεντρώνεται σε κείμενα προερχόμενα από την επικαιρότητα και την καθημερινή ζωή (Στάμου, 2014: 151, 152).

Ο ανομοιογενής χαρακτήρας της ΚΑΛ επιτρέπει την ύπαρξη διακριτών προσεγγίσεων που κινούνται γύρω από ένα βασικό κοινό θεωρητικό πλαίσιο. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις της ΚΑΛ κινούνται με κοινό άξονά τους τη διερεύνηση του λόγου ως μέσου σχηματισμού της κοινωνικής πραγματικότητας, των σχέσεων εξουσίας και της αναπαραγωγής της κοινωνικής ανισότητας. Οι τρεις προσεγγίσεις της ΚΑΛ είναι η κοινωνιοπολιτισμική προσέγγιση του Fairclough, η κοινωνιογνωσιακή προσέγγιση του Van Dijk και η λογοϊστορική προσέγγιση της ομάδας της Βιέννης με επικεφαλής των Wodak (Στάμου, 2014: 156, 157).

2.5.1. Η κοινωνιογλωσσική προσέγγιση του Fairclough-Το τρισδιάστατο μοντέλο ανάλυσης λόγου

Ο Fairclough διακρίνει τρία επίπεδα ανάλυσης λόγου της ΚΑΛ και αυτά είναι το μικρο-επίπεδο της γλωσσικής χρήσης, το μεσο-επίπεδο των πρακτικών λόγου και το μακρο-επίπεδο των σχέσεων της εξουσίας στη κοινωνία (Στάμου, 2014: 164, 165).

Στο μικρο-επίπεδο πραγματοποιείται η περιγραφική ανάλυση των υπο εξέταση κειμενικών ειδών και ειδικότερα των γλωσσικών τους στοιχείων όπως είναι οι λεξιλογικές και γραμματικές επιλογές. Ως εργαλείο ανάλυσης αξιοποιείται συχνά η Συστημική-Λειτουργική Γλωσσολογία του Halliday το οποίο θα αναλυθεί παρακάτω (Στάμου, 2014: 164, 165).

Στο μεσο-επίπεδο ο λόγος ερμηνεύεται ως πρακτική λόγου. Σε αυτή την διαδικασία της ερμηνευτικής ανάλυσης πραγματοποιείται η σύνδεση του κειμένου με το περιεχόμενο και η ερμηνεία του κειμένου ως λόγου. Το περιεχόμενο διακρίνεται σε τέσσερις κατηγορίες: το καταστασιακό, το γνωσιακό, το γλωσσικό και το κοινωνιοπολιτισμικό. Το καταστασιακό αναφέρεται στους συμμετέχοντες, τον τόπο, το χρόνο και το σκοπό της επικοινωνίας, το γνωσιακό αφορά τις γνώσεις με τις οποίες λαμβάνεται υπόψη η κατανόηση ενός κειμένου, το γλωσσικό αναφέρεται στο τι έχει ειπωθεί ήδη και τι ακολουθεί και το κοινωνιοπολιτισμικό περιεχόμενο αφορά στη διακειμενική σύνδεση και σχέση ενός κειμένου με τα υπόλοιπα κείμενα μιας γλωσσικής κοινότητας. Ο Fairclough, επηρεαζόμενος από τη σκέψη του Bakhtin (1981) και του Foucault (1972) για τη διαλογικότητα επικεντρώνεται στη διακειμενικότητα. Διακρίνει τη διακειμενικότητα σε καταφανή και συστατική. Η πρώτη αναφέρεται στην παράθεση των λεγομένων ενός προσώπου μέσα σε ένα δημοσιογραφικό κείμενο, ενώ η δεύτερη αναφέρεται σε γλωσσικές συμβάσεις. Με βάση τον Foucault οι συμβάσεις είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με κοινωνική πρακτική και διακρίνονται σε λόγους, ύφη και κειμενικά είδη (Στάμου, 2014: 164-170).

Στα πλαίσια της ερμηνευτικής ανάλυσης μελετάται και η ύπαρξη στοιχείων προφορικοποίησης σε ένα κείμενο. Τα στοιχεία προφορικοποίησης σε ένα δημόσιο λόγο όπως είναι ο λόγος των ΜΜΕ και της πολιτικής προσφέρουν την εντύπωση αμεσότητας, φιλικότητας και συμμετρικών σχέσεων εξουσίας. Με την επιλογή στοιχείων προφορικοποίησης σε κείμενα δημόσιου λόγου δημιουργείται μια σχέση οικειότητας με τους αναγνώστες αλλά και μια σύνδεση ανάμεσα στα ΜΜΕ και τους θεσμούς (π.χ. πολιτικούς). Πίσω από την επιλογή οικείου συνομιλιακού ύφους από τα ΜΜΕ (όπως άρθρα) κρύβονται ιδεολογικές σκοπιμότητες. Η αξιοποίηση της προφορικοποίησης του λόγου από τα ΜΜΕ διευκολύνει την υιοθέτηση μιας άποψης (Στάμου, 2014: 168). Η προφορικοποίηση του γραπτού λόγου στις εφημερίδες μέσω διεύθυνσης της ιδιωτικής σφαίρας στη δημόσια

συντηρεί με συναινετικό τρόπο τις αξίες που κυριαρχούν και επιδιώκει την εμπορευματοποίηση της είδησης (Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011: 134).

Στα πλαίσια της επεξηγηματικής ανάλυσης (μακρο-ανάλυση) σύμφωνα με το μοντέλο του Fairclough πραγματοποιείται η διερεύνηση της σχέσης και της σύνδεσης των κειμένων με το κοινωνικοπολιτικό τους περιβάλλον. Με άλλα λόγια, αποκαλύπτονται οι ιδεολογίες που μεταφέρει ένα κείμενο στους αναγνώστες του μέσα από τον τρόπο που οικοδομεί την κοινωνική πραγματικότητα. Επιχειρείται η σύνδεση των πρακτικών λόγου που επιλέγει ο παραγωγός του κειμένου με τον τρόπο οικοδόμησης της κοινωνικής πραγματικότητας και τις σχέσεις τους με τους θεσμούς εξουσίας. Για παράδειγμα, με την επιλογή στοιχείων προφορικοποίησης σε κείμενα δημοσίου λόγου δημιουργείται μια σχέση οικειότητας με τους αναγνώστες αλλά και μια σύνδεση ανάμεσα στα ΜΜΕ και τους θεσμούς (π.χ. πολιτικούς) (Στάμου, 2014: 168, 170). Τα δημοσιογραφικά κείμενα ως μέσα προβολής της κοινωνικής πραγματικότητας αξιοποιούνται για την εξέταση των σχέσεων εξουσίας και της ιδεολογίας που προβάλλουν. Ο παραγωγός ενός ειδησεογραφικού κειμένου αναπαριστά την κοινωνική πραγματικότητα μέσα από συγκεκριμένη ιδεολογική σκοπιά (Δούκα κá, 2016: 189).

2.5.2. Η συστημική-λειτουργική γραμματική του Halliday ως αναλυτικός πόρος για την κειμενική ανάλυση

Η κοινωνιοπολιτισμική προσέγγιση του Fairclough αξιοποιεί το αναλυτικό πλαίσιο της Συστημικής-Λειτουργικής Γλωσσολογίας του Halliday (ΣΛΓ) στο πλαίσιο της περιγραφικής ανάλυσης του λόγου. Στη Συστημική-Λειτουργική Γλωσσολογία η γλώσσα θεωρείται μέσο κατασκευής νοημάτων και αποτελεί σύστημα σημασιών στο οποίο οι λέξεις και οι γραμματικοί τύποι λειτουργούν ως μέσα πραγμάτωσης (Στάμου, 2014: 171). Τα νοήματα κατασκευάζονται μέσα από την επιλογή συγκεκριμένων επιλογών. Διαφορετικές λεξικογραμματικές επιλογές κατασκευάζουν διαφορετικά νοήματα και αναπαριστούν με διαφορετικό τρόπο την πραγματικότητα. Σύμφωνα με τον Halliday, η ανθρώπινη εμπειρία νοηματοδοτείται μέσα από τις δομές της γλώσσας (Λύκου, 2000).

Το μοντέλο του Halliday βασίζεται στη Συστημική Λειτουργική Γραμματική (ΣΛΓ), η οποία επικεντρώνεται στη σημασιολογία και τη λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων. Η ΣΛΓ θεωρεί τη γλώσσα ως ένα σύστημα σχέσεων όπου οι σημασίες πραγματώνονται μέσω των

γλωσσικών τύπων (Λύκου, 2000). Σημαντικό ρόλο στη κατασκευή σημασιών παίζουν οι λεξικογραμματικές επιλογές του παραγωγού του κάθε κειμένου. Συγκεκριμένες λεξικογραμματικές επιλογές γίνονται για να διαμορφώσουν με συγκεκριμένο τρόπο την πραγματικότητα (Στάμου, 2014: 172). Υπάρχει άμεση σχέση της γλώσσας και της κοινωνικοπολιτισμικής δομής (Λύκου, 2000).

Σύμφωνα με το Halliday οι τρεις λειτουργίες της γλωσσικής χρήσης είναι η ιδεοποιητική-αναπαραστατική, η διαπροσωπική και η κειμενική. Η πρώτη λειτουργία σχετίζεται με τον τρόπο που αναπαρίσταται η κοινωνική πραγματικότητα μέσα σε ένα κειμενικό είδος. Η πραγμάτωση των αναπαραστατικών σημασιών επιτυγχάνεται μέσω του συστήματος της μεταβιβαστικότητας. Το επίπεδο της μεταβιβαστικότητας αξιολογείται με βάση μια κλίμακα αιτιότητας. Η αιτιακή σχέση εκφράζεται μέσα από τις διαδικασίες (ενέργειες, καταστάσεις συναισθήματα), το ρόλο των συμμετεχόντων/ουσών και των περιστάσεων γύρω από τις διαδικασίες (που δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο). Σχετικά με τις διαδικασίες μελετώνται τα ρήματα ή οι ουσιαστικοποιήσεις, σε σχέση με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες αναλύονται τα ουσιαστικά και σε σχέση με τις περιστάσεις αντικείμενα μελέτης είναι οι προθετικές φράσεις και τα επιρρηματικά σύνολα (Στάμου, 2014: 173).

Με βάση το σύστημα της μεταβιβαστικότητας οι διαδικασίες που επιτελούν τα ρήματα σε σημασιολογικό επίπεδο διακρίνονται σε αυτο-επιτελούμενες και μη επενεργητικές και σε διαδικασίες που επιτελούνται με εξωτερική επενέργεια ή επενεργητικές. Στην ανάλυση αυτού του συστήματος η σειρά των όρων της πρότασης, η επιλογή της χρήσης ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης, οι διαδικασίες στο σημασιολογικό επίπεδο, που δηλώνονται από τη χρήση των ρημάτων, αλλά και η κλίμακα αιτιότητας, δηλαδή η απόδοση των ευθυνών διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο (Στάμου, 2011: 183).

Μέσω των σημασιολογικών επιλογών μπορεί είτε να δοθεί έμφαση στο δράστη μιας ενέργειας είτε να μετριαστεί ο ρόλος του δράστη και έτσι δημιουργείται μια κλίμακα αιτιότητας. Η τοποθέτηση μια πράξης σε μια κλίμακα αιτιότητας επιτυγχάνεται μελετώντας τη χρήση επενεργητικών και μη επενεργητικών διαδικασιών, παθητικής ή ενεργητικής σύνταξης, επιλογής ουσιαστικού ή ρήματος και του τρόπου με τον οποίο οι επιλογές αυτές επιδρούν στην ενοχοποίηση του. Τα ουσιαστικά εκφράζουν πράγματα, ενώ τα ρήματα

πράξεις. Η επιλογή ουσιαστικού αντί για ρήμα κάνει την πράξη να περνά απαρατήρητη (Στάμου, 2011: 183, 184).

Μία διαδικασία μπορεί να είναι πράξη υλική, νοητική ή και συσχετιστική (Λύκου, 2000). Επίσης, μπορεί να είναι λεκτική ή υπαρκτική διαδικασία (Μανιού, 2016). Οι υλικές διαδικασίες εκφράζονται μέσα από ρήματα όπως το *κάνω* και είναι ρήματα που επιδρούν με κάποιο τρόπο σε κάτι, δείχνουν ενέργεια προς κάτι. Σε αυτές τις διαδικασίες συμμετέχει ο «δράστης» που ενεργεί και ο «αποδέκτης» που λαμβάνει αυτή την ενέργεια. Οι νοητικές διαδικασίες εκφράζονται μέσα από ρήματα εσωτερικής δράσης και διακρίνονται σε γνωσιακές, αντιληπτικές και συναισθηματικές. Αυτός που συμμετέχει είναι αυτός που αισθάνεται («αισθανόμενος») και το «φαινόμενο» που είναι αυτό που προκαλεί αυτή την εσωτερική δράση. Στις συσχετιστικές διαδικασίες τα ρήματα φανερώνουν ιδιότητες, γνωρίσματα και ταυτότητες. Σε αυτές υπάρχει το «χαρακτηριστικό» και ο «φορέας» αν το ρήμα εκφράζει γνώρισμα και το «δείγμα» και «αξία ταυτοποίησης» αν το ρήμα εκφράζει ταυτότητα (Στάμου, 2014: 173, 174). Στις λεκτικές διαδικασίες και πράξεις υπάρχει αυτός που λέει κάτι και ο αποδέκτης της λεκτικής διαδικασίας (Martin et al., 1997 όπως αναφέρεται στο Μανιού, 2016: 83, 84). Επίσης, μπορεί να είναι υπαρκτική πράξη με την οποία επιδιώκεται η νοηματοδότηση της ύπαρξης και όχι μιας πράξης, με την απόδοση χαρακτηριστικού ή με την ταυτοποίηση (Martin et al., 2017 όπως αναφέρεται στο Μανιού, 2016: 78).

Επίσης, η επιλογή ενεργητικής σύνταξης ή παθητικής σύνταξης σε ένα κείμενο δηλώνει στοιχεία σχετικά με την εντύπωση που οικοδομείται στο κείμενο. Με την ενεργητική σύνταξη δίνεται έμφαση στο δράστη μιας ενέργειας ενώ με την παθητική αποσιωπείται και απαλείφεται ο δράστης μιας ενέργειας από τις ευθύνες που έχει (Στάμου, 2014: 178, 179). Η ενεργητική σύνταξη αποκαλύπτει το δράστη ενός φαινομένου και μιας ενέργειας, ενώ η παθητική σύνταξη χρησιμοποιείται για τη συγκάλυψη του δράστη (Λύκου, 2000).

Η δεύτερη λειτουργία της γλώσσας είναι η διαπροσωπική. Σε σχέση με τη διάθεση και το ρόλο δράσης των συμμετεχόντων/ουσών σε ενέργειες μελετώνται οι λεξικοί και οι γραμματικοί τύποι ως γλωσσικές πράξεις. Οι γλωσσικές πράξεις διακρίνονται σε αποφαντικές και κατευθυντικές. Οι αποφαντικές πράξεις λόγου προσανατολίζονται στον ίδιο το συγγραφέα και ο αναγνώστης είναι αυτός που λαμβάνει την πληροφορία. Με την χρήση

κατευθυντικών πράξεων λόγου παροτρύνουμε τον αναγνώστη να κάνει κάτι π.χ. τον διατάζουμε, τον κατευθύνουμε (Στάμου, 2011: 186).

Εκτός από τις γλωσσικές πράξεις μελετάται και η τροπικότητα μέσα από την οποία δηλώνεται η στάση του ομιλητή σε σχέση με αυτά που αναφέρει και διακρίνεται σε επιστημική, δεοντική και αξιολογική. Η απουσία επιστημικής τροπικότητας συμβάλλει στην διατύπωση της βεβαιότητας μιας απόφασης (Στάμου, 2011: 190). Η επιστημική τροπικότητα μέσα από τις γλωσσικές επιλογές δηλώνει το βαθμό βεβαιότητας σχετικά με το αυτό που λέγεται από τον παραγωγό του κειμένου (Στάμου, 2014: 174).

Επιπλέον, η μελέτη του προσώπου (α', β', γ') είναι μέρος της προσωπικής δείξης και μελετάται στα πλαίσια του συστήματος της διάθεσης. Η επιλογή απρόσωπου ή προσωπικού ύφους σε ένα κείμενο εξαρτάται από αυτό που επιθυμεί να αναπαραστήσει και να οικοδομήσει (Στάμου, 2014: 174).

Η τρίτη λειτουργία της γλώσσας σύμφωνα με τον Halliday είναι η κειμενική. Το σύστημα θέματος-ρήματος σχετίζεται με την θέση τοποθέτησης του κάθε γλωσσικού τύπου μέσα σε μία πρόταση. Το θέμα αναφέρεται στο γεγονός ή το φαινόμενο για το οποίο αναλύεται το κείμενο και είναι αυτό με το οποίο ξεκινά η πρόταση. Το ρήμα είναι το στοιχείο σχολιασμού του θέματος και συνήθως τοποθετείται μετά το θέμα. Το θέμα αποτελεί την ήδη υπάρχουσα γνώση ενώ το ρήμα προσθέτει κάτι νέο (Στάμου, 2014: 177). Επίσης η επιλογή ενεργητικής σύνταξης ή παθητικής σύνταξης σε ένα κείμενο δηλώνει στοιχεία σχετικά με την εντύπωση που οικοδομείται στο κείμενο. Με την ενεργητική σύνταξη δίνεται έμφαση στο δράστη μιας ενέργειας ενώ με την παθητική αποσιωπάται και απαλείφεται ο δράστης μιας ενέργειας από τις ευθύνες που έχει (Στάμου, 2014: 178, 179; Λύκου, 2000).

2.6. Δημοσιογραφικός λόγος

Εξ ορισμού η δημοσιογραφία αναφέρεται σε θέματα δημοσίου βίου και ο δημοσιογραφικός λόγος λαμβάνει το ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ της πολιτείας και των πολιτών (Μαρωνίτης, 2001: 28). Στο δημοσιογραφικό κύκλο οι πηγές ειδήσεων διακρίνονται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς. Οι πρωτογενείς προέρχονται από το κοινοβούλιο, την αστυνομία, τα

δικαστήρια, την εκκλησία και άλλα, ενώ οι δευτερογενείς πηγάζουν από πρακτορεία ειδήσεων και άλλα μέσα ενημέρωσης. Οι ειδήσεις αξιολογούνται αναφορικά με την αντικειμενικότητά τους και ανάλογα με το μέσο από το οποίο προβάλλονται και τον δημοσιογράφο που τις παρουσιάζει. Ο δημοσιογραφικός λόγος θεωρείται ως διαστρωματωμένος με την έννοια ότι η είδηση όπως προβάλλεται από τα ΜΜΕ δεν αποτελεί την πραγματικότητα, αλλά αποτελεί κατασκευή μέσα από κοινωνικές, επαγγελματικές και γλωσσικές πρακτικές της δημοσιογραφίας (Πολίτης, 2001).

Οι εφημερίδες, τα περιοδικά και τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνίας. Κάθε δημοσιογράφος και παραγωγός οποιουδήποτε κειμενικού είδους εκφράζει μία ιδεολογία μέσω αυτού (Χατζησαββίδης, 1999).

Τα ειδησεογραφικά κείμενα αποτελούν πρόσφορο έδαφος για τη διερεύνηση κοινωνικών ανισοτήτων, καθώς προβάλλουν γεγονότα της πραγματικότητας προβάλλοντας συγκεκριμένες ιδεολογίες και αντιλήψεις. Ο δημοσιογράφος αναπαριστά την κοινωνική πραγματικότητα από συγκεκριμένη ιδεολογική σκοπιά (Δούκα κ.ά., 2016: 189). Ένας βασικός στόχος της γλωσσολογικής έρευνας του δημοσιογραφικού λόγου είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των γλωσσικών τύπων που επιλέγονται από τον παραγωγό ενός κειμένου με τις ιδεολογικές αντιλήψεις που εκφράζει είτε άμεσα είτε έμμεσα (Ανδρουτσόπουλος, 2001: 170).

Η μελέτη της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) για τον ημερήσιο και περιοδικό τύπο το έτος 2022 αναδεικνύει τη συνεχιζόμενη πτώση στις πωλήσεις έντυπων μέσων ενημέρωσης, καταγράφοντας μείωση 14% στις εφημερίδες και 18,9% στα περιοδικά σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Ειδικότερα, οι πολιτικές εφημερίδες κατέγραψαν σημαντικές απώλειες, ενώ οι αθλητικές και οικονομικές εφημερίδες σημείωσαν επίσης πτώση, καταδεικνύοντας μια γενική αλλαγή στις προτιμήσεις των αναγνωστών και στη χρήση των έντυπων μέσων. Η τάση αυτή συνδέεται με την ψηφιακή μετάβαση και την αυξανόμενη πρόσβαση σε ειδήσεις μέσω διαδικτύου, αλλά αντικατοπτρίζει επίσης τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επηρεάζουν την παραγωγή και την κατανάλωση του δημοσιογραφικού λόγου. Τα δεδομένα αυτά προσφέρουν μια ποσοτική βάση για την κατανόηση των αλλαγών στο πεδίο της έντυπης δημοσιογραφίας και ενισχύουν την ανάγκη

κριτικής προσέγγισης της παραγωγής και κατανάλωσης των κειμένων αυτών (ΕΛΣΤΑΤ, 2023).

2.7. Είδη δημοσιογραφικού λόγου

Ο Χατζησαββίδης (όπως αναφέρεται στο Σαββίδου, 2022) προτείνει μια συγκεκριμένη τυπολογία για τα είδη του δημοσιογραφικού λόγου. Πιο ειδικά, λαμβάνοντας ως κριτήριο τις συνθήκες επικοινωνίας μέσα στις οποίες χρησιμοποιείται και διαμορφώνεται ο δημοσιογραφικός λόγος, τα είδη του είναι τα ακόλουθα: ο ειδησεογραφικός λόγος, ο σχολιογραφικός λόγος, ο λόγος της συνέντευξης και ο λόγος του τίτλου.

Σύμφωνα με τον Χατζησαββίδη (όπως αναφέρεται στο Σαββίδου, 2022) ο ειδησεογραφικός λόγος θεωρείται ένα είδος λόγου που στοχεύει στην πληροφόρηση και ενημέρωση για οτιδήποτε συμβαίνει στην επικαιρότητα. Παραδείγματα ειδησεογραφικού λόγου αποτελούν η τηλεοπτική είδηση και ο έντυπος λόγος. Κάποια από τα χαρακτηριστικά του είναι ότι συντακτικά και λεξιλογικά είναι πιο κοντά στο γραπτό λόγο, έχει απρόσωπο και ουδέτερο ύφος διατηρώντας μια ουδέτερη παρουσίαση του παραγωγού του από τα γεγονότα.

Ο σχολιογραφικός λόγος χρησιμοποιείται ως μέσο σχολιασμού και κριτικής πλαισίωσης των γεγονότων που περιγράφει. Παραδείγματα του σχολιογραφικού λόγου συνιστούν η επιφυλλίδα, η κριτική, το παραπολιτικό σχόλιο ή το πολιτικό άρθρο. Το ύφος του είναι πιο προσωπικό και το στοιχείο της επιχειρηματολογίας είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό του (Χατζησαββίδης όπως στο Σαββίδου, 2022) .

Το τρίτο είδος δημοσιογραφικού λόγου που διακρίνει ο Χατζησαββίδης (Χατζησαββίδης όπως στο Σαββίδου, 2022) είναι ο λόγος της συνέντευξης. Επιδίωξη του δημοσιογράφου είναι να θέσει ερωτήματα σε άτομα πολιτικά σημαντικά που λαμβάνουν δράση στην επικαιρότητα. Παραδείγματα του λόγου της συνέντευξης αποτελούν η ατομική συνέντευξη και οι εκπομπές λόγου. Η ελλειπτικότητα και η επανάληψη είναι κάποια από τα κύρια χαρακτηριστικά του λόγου αυτού.

Ο λόγος των τίτλων συνήθως συνδυάζεται με κάποιο από τα παραπάνω ήδη. Ο λόγος των τίτλων έχει υπαινικτικό, σύντομο και ελλειπτικό χαρακτήρα. Στόχος του είναι να παρουσιάσει το περιεχόμενο του κειμένου με σύντομο τρόπο και να κεντρίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη (Χατζησαββίδης όπως στο Σαββίδου, 2022).

Στη συγκεκριμένη μελέτη επιλέγουμε την διερεύνηση του ειδησεογραφικού λόγου. Όπως αναφέραμε παραπάνω στο πλαίσιο του μοντέλου των πολυγλωσσισμών κύρια επιδίωξη του εκπαιδευτικού συστήματος είναι η κατάκτηση του κριτικού γραμματισμού, η καλλιέργεια κριτικής γλωσσικής επίγνωσης και η συνειδητοποίηση και αξιολόγηση της ιδεολογίας που προωθείται μέσω των ειδησεογραφικών κειμενικών αναπαραστάσεων (Δούκα κά, 2016: 189).

2.8. Πολυγλωσσισμοί

Οι θεωρήσεις της κριτικής γλωσσικής εκπαίδευσης μπορούν να υλοποιηθούν σε προτάσεις κριτικής γλωσσικής διδασκαλίας με βάση τα παιδαγωγικά πρότυπα που έχουν προταθεί στο πλαίσιο των πολυγλωσσισμών. Η εκπαίδευση του πολυγλωσσισμού επιδιώκει την ανάπτυξη της επικοινωνιακής και κριτικής ικανότητας των μαθητών μέσα από ένα ποικίλλα κειμενικά είδη αξιοποιώντας ποικίλους πολιτισμικούς, σημειωτικούς και γλωσσικούς πόρους στο πλαίσιο της πολυγλωσσικής και πολυπολιτισμικής κοινωνίας στην οποία ζούμε (Αρχάκης κά, 2011: 207).

Ο γλωσσολογικός λόγος στη προσπάθεια ανάδειξης της πραγματικότητας που κρύβεται πίσω από τη γλώσσα στηρίζει την θεώρηση ότι οι νέες μορφές επικοινωνίας που βασίζονται στο συνδυασμό πολλαπλών σημειωτικών συστημάτων στο πλαίσιο πολυγλωσσισμών φαίνεται να αποκτούν σημαντικό ρόλο. Αντιθέτως, η χρήση μορφών επικοινωνίας που στηρίζονται στον κλασσικό γραμματισμό μειώνεται (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014: 415).

Είναι πλέον δεδομένο ότι η τεχνολογία συνιστά αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής και κοινωνικής ζωής. Το νόημα δημιουργείται με τρόπους που είναι ολοένα και πιο πολυτροπικοί. Οι γραπτοί και γλωσσικοί τρόποι νοήματος είναι συνδεδεμένοι με οπτικά, ακουστικά και διάφορα μέσα (Kalantzis & Cope, 2008: 203). Λόγω του νέου σύγχρονου

τεχνολογικού περιβάλλοντος και των ειδών λόγου που το εκφράζουν προέκυψε η ανάγκη της δημιουργίας της έννοιας των πολυγραμματισμών. Πιο συγκεκριμένα, η έννοια αυτή συνάδει με την ανάγκη καλλιέργειας δεξιοτήτων απαραίτητων για να αντιληφθούν τις στάσεις και απόψεις που μεταφέρονται μέσα από πολυτροπικά κείμενα (Φτερνιάτη, 2010).

Στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών εφαρμόζεται πολυτροπική ανάγνωση πηγών πληροφόρησης από τις οποίες το μήνυμα μεταδίδεται με διάφορους τρόπους (όπως σύμβολα, κινούμενα σχέδια, έντυπα κείμενα και γραφικά). Μέσω των κριτικών πολυγραμματισμών επιδιώκεται η αποτελεσματική άντληση πληροφόρησης και η συμμετοχή στον νέο ψηφιακό χώρο των δεδομένων (Χαραλαμπίδης, 2006: 196, 197).

Η μάθηση πρέπει να ξεκινάει με γνώμονα τους πόρους που διαθέτουν οι μαθητές, δηλαδή τα ενδιαφέροντα, τις δεξιότητες και τα συμφραζόμενα. Η συνεργατική μάθηση λειτουργεί αποτελεσματικά μειώνοντας την ανασφάλεια και το άγχος των μαθητών για την επίδοσή τους (Χαραλαμπίδης, 2006: 220, 221). Οι τεχνολογικές δεξιότητες και οι δεξιότητες των πολυγραμματισμών αποτελούν αναγκαίο εφόδιο για όλους τους μαθητές στην σημερινή εποχή που η πληροφορία παίζει κυρίαρχο ρόλο στην κοινωνία (Χαραλαμπίδης, 2006: 223).

2.9. Η γλωσσική διδασκαλία στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών

Στην προσπάθεια ανάπτυξης των δεξιοτήτων γραμματισμού των μαθητών στο σχολείο συμβάλλει η μετατροπή της σχολικής τάξης σε κοινότητες. Πιο ειδικά, η ενασχόληση των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία αναλαμβάνοντας διαφορετικούς ρόλους σε διαφορετικές δραστηριότητες οδηγεί στην έμπρακτη συμμετοχή τους στη διαδικασία μάθησης (McKay, 2009: 713).

Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι η εκπαιδευτική διαδικασία συνιστά τόσο κοινωνική πρακτική όσο και ατομικό εγχείρημα. Η ενθάρρυνση των μαθητών για συνεργατική μάθηση και για προσέγγιση των κειμένων με κριτικό τρόπο είναι αναγκαίο να εφαρμόζεται στη σχολική τάξη. Η παραδοχή ότι δεν υπάρχει μόνο μία κοινή κουλτούρα αλλά

η ύπαρξη ποικιλομορφίας πρέπει να γίνεται αντιληπτή από τους εκπαιδευτικούς κατά τις παραδόσεις του γραμματισμού (McKay, 2009: 716).

Σύμφωνα με το πλαίσιο των πολυγραμματισμών η διδασκαλία και η μάθηση πρέπει να προσεγγίζονται από την προοπτική τεσσάρων προσανατολισμών. Και οι τέσσερις αυτές φάσεις που ακολουθούν είναι σημαντικό να αποτελούν μέρος της μαθησιακής διαδικασίας. Η διδασκαλία και η εκμάθηση σχετικά με τον σχεδιασμό του νοήματος, θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα συνδυασμό από: Τοποθετημένη Πρακτική, Ανοιχτή Διδασκαλία, Κριτική Πλαισίωση και Μετασχηματισμένη Πρακτική (Kalantzis & Cope, 2008: 205).

Στο πρώτο στάδιο της Τοποθετημένης πρακτικής πραγματοποιείται η αξιοποίηση της προηγούμενης και της τρέχουσας σχολικής και εξωσχολικής εμπειρίας των μαθητών εξασφαλίζοντας το ενδιαφέρον και την εμπλοκή των μαθητών (Κουτσογιάννης, 2017: 300).

Στο δεύτερο στάδιο της Ανοιχτής διδασκαλίας επιδιώκεται η εξέταση των γλωσσικών στοιχείων και η συσχέτισή τους με τη λειτουργία τους στο κείμενο με σκοπό την κατανόηση του κειμένου (Φτερνιάτη, 2010).

Στο στάδιο της Κριτικής πλαισίωσης οι μαθητές καθοδηγούνται να πλαισιώσουν κριτικά τη γνώση που κατέκτησαν αξιολογώντας τόσο τα δικά τους κίνητρα όσο και των άλλων μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο λειτουργούν (Φτερνιάτη, 2010).

Στο τέταρτο στάδιο της Μετασχηματισμένης Πρακτικής γίνεται η επανεκτίμηση των γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές. Επανερχόμενοι στο αρχικό ερώτημα που έθεσαν, το επανεξετάζουν στηριζόμενοι στις νέες εμπειρίες και γνώσεις που έλαβαν. Επίσης, προχωρούν σε δημιουργικές πρακτικές παρεμβάσεις (Κουτσογιάννης, 2017: 304).

3.Μεθοδολογία- Έρευνα

3.1. Ο σκοπός της ερευνητικής εργασίας

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να διερευνήσει τις κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα στο δημοσιογραφικό λόγο. Για το λόγο αυτό αναλύονται συγκεκριμένα άρθρα που αναπαριστούν το συγκεκριμένο γεγονός στην Ελλάδα.

3.2. Ερευνητικά ερωτήματα

1. Πώς παρουσιάζεται η ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα μέσα από τις εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας;
2. Μέσα από τις γλωσσικές επιλογές ποιες θετικές ή αρνητικές στάσεις αναδεικνύονται σχετικά με την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα; Ποια είναι η σχέση τους με την ιδεολογία του μέσου δημοσίευσης;
3. Ποιες κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις αναδεικνύονται για την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στα δημοσιογραφικά άρθρα;

3.3. Κριτήρια επιλογής του δείγματος

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 6 άρθρα τριών ημερήσιων εφημερίδων. Για την επιλογή των κειμένων, προχώρησα σε αναζήτηση των μεγαλύτερων ηλεκτρονικών ημερήσιων εφημερίδων που εκδίδονται στην Ελλάδα με έδρα την Αθήνα. Αρχικά, χρησιμοποίησα τη μηχανή αναζήτησης Google και πληκτρολόγησα την πρόταση «ποιες είναι οι μεγαλύτερες ηλεκτρονικές εφημερίδες στην Ελλάδα» και «κυκλοφορίες εφημερίδων». Αυτή η αναζήτηση οδήγησε σε πολλαπλές πηγές και καταλόγους εφημερίδων. Στις 5 Φεβρουαρίου 2023 δημοσιεύθηκε το άρθρο με τίτλο «Δεν “πουλάνε” οι εφημερίδες – Χαμηλές κυκλοφορίες, μικρή απήχηση» το οποίο εντόπισα από τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν. Έτσι, προέκυψε η επιλογή τριών κορυφαίων εφημερίδων: «Τα Νέα», «Η

Καθημερινή» και «Η Εφημερίδα των Συντακτών». Η επιλογή αυτή βασίστηκε στη συχνότητα κυκλοφορίας, τη δημοφιλία και την αναγνωσιμότητα των εφημερίδων αυτών με βάση το άρθρο αυτό. Για να επαληθεύσω την ακρίβεια της επιλογής, επικοινωνήσα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, αλλά πληροφορήθηκα ότι δεν μπορούν να παρέχουν στατιστικά στοιχεία πωλήσεων εφημερίδων. Επομένως, στηρίχθηκα στις παραπάνω αναζητήσεις. Αυτή η διαδικασία διασφαλίζει ότι οι επιλεγμένες εφημερίδες παρέχουν μια αντιπροσωπευτική και πολυφωνική εικόνα των κοινωνιογλωσσικών αναπαραστάσεων της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, καθιστώντας τις κατάλληλες για την ανάλυση της παρούσας ερευνητικής εργασίας.

Με αφορμή την ομιλία του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη στη Βουλή στις 6 Ιουλίου 2023, κατά τη συζήτηση για τις Προγραμματικές Δηλώσεις της Κυβέρνησης, έγινε αναφορά στο άρθρο 28 και στη μεταρρύθμιση του άρθρου 16 του Συντάγματος. Στις 8 Ιουλίου 2023, ο Υπουργός Παιδείας, Κυριάκος Πιερρακάκης, ανακοίνωσε, μεταξύ άλλων, την πρόθεση για αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος. Σύμφωνα με το άρθρο 16, ισχύουν τα εξής: «4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους. 5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.» (<https://el.wikisource.org>)

Το κριτήριο επιλογής των συγκεκριμένων άρθρων στην εργασία απορρέει από την ανάγκη για μια πολυφωνική και αντιπροσωπευτική ανάλυση της παρουσίασης του θέματος της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στα ΜΜΕ, όπως αυτή διαμορφώνεται από διαφορετικές ιδεολογικές θέσεις. Επίσης, ένα ακόμη κριτήριο επιλογής ήταν η αναζήτηση άρθρων που δημοσιεύθηκαν κατά τις δύο ημέρες μετά τις δηλώσεις του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη σχετικά με την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων, δηλαδή από τις 6 μέχρι τις 8 Ιουλίου 2023. Αυτή η χρονική περίοδος επελέγη επειδή οι δηλώσεις του πρωθυπουργού

αποτέλεσαν αφετηρία για έντονες συζητήσεις και αντιδράσεις στον δημόσιο διάλογο, κάτι που αντανakλάται στα δημοσιεύματα του τύπου. Η επιλογή αυτή επιτρέπει την εστιασμένη ανάλυση της άμεσης ανταπόκρισης των ΜΜΕ στο συγκεκριμένο ζήτημα, διασφαλίζοντας ότι τα άρθρα καλύπτουν επίκαιρες και σχετικές αντιδράσεις και απόψεις. Ταυτόχρονα, με αυτό το κριτήριο εξασφαλίζεται ότι τα άρθρα εξετάζουν την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων ως κεντρικό θέμα, καθώς εκείνες τις ημέρες το θέμα βρισκόταν στην κορυφή της πολιτικής και κοινωνικής ατζέντας. Με αυτόν τον τρόπο, η επιλογή των άρθρων στοχεύει στην παροχή μιας ισορροπημένης και συνολικής εικόνας της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, εξετάζοντας τόσο θετικές όσο και αρνητικές στάσεις μέσω της γλωσσικής ανάλυσης διαφορετικών κειμενικών αναπαραστάσεων.

3.4. Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην ανάλυση δημοσιογραφικών άρθρων που καλύπτουν το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, με σκοπό να εξεταστούν οι κοινωνιογλωσσικές αναπαραστάσεις που προβάλλονται. Η ανάλυση πραγματοποιείται βάσει του μοντέλου της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου (ΚΑΛ), εστιάζοντας σε λέξεις, συντακτικές δομές και ιδεολογικές θέσεις που διαμορφώνονται μέσα από τα κείμενα, με στόχο την κατανόηση του πώς η γλώσσα διαμορφώνει τη δημόσια συζήτηση για την ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η ανάλυση των άρθρων πραγματοποιήθηκε βάσει δύο θεωρητικών προσεγγίσεων: της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής του Halliday και της μεθόδου του Norman Fairclough. Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική αναδεικνύει πώς οι γλωσσικές επιλογές δομούν την αφήγηση, επικεντρώνοντας στην ιδεοποιητική, διαπροσωπική και κειμενική λειτουργία της γλώσσας. Η μέθοδος του Fairclough εξετάζει τη γλώσσα ως κοινωνική πρακτική, εστιάζοντας στα μικρο-, μεσο- και μακρο-επίπεδα της ανάλυσης. Η συνδυαστική εφαρμογή αυτών των θεωριών αποκαλύπτει τη στρατηγική χρήση της γλώσσας για τη διαμόρφωση της δημόσιας συζήτησης και την υποστήριξη της κυβερνητικής πρότασης για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, σε κάθε άρθρο αξιοποιείται το μοντέλο του Halliday για να διερευνηθούν οι γλωσσικές επιλογές των άρθρων στα πλαίσια της ανάλυσης του μικροεπιπέδου σύμφωνα

με το μοντέλο του Fairclough. Πιο ειδικά, αναλύονται τα γλωσσικά στοιχεία που επιτελούν την ιδεοποιητική λειτουργία της γλώσσας, όπως είναι οι δράστες των ενεργειών, οι διαδικασίες που επιτελούν τα ρήματα (υλικές, νοητικές, συσχετιστικές και λεκτικές), η χρήση ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης και η επιλογή ουσιαστικοποιήσεων. Μέσα από αυτές τις επιλογές οι δράστες τοποθετούνται πάνω σε μια κλίμακα αιτιότητας στα πλαίσια του συστήματος της μεταβιβαστικότητας. Στη συνέχεια, ακολουθεί η ανάλυση της διαπροσωπικής λειτουργίας των γλωσσικών επιλογών για την ανάδειξη των σχέσεων που οικοδομούνται ανάμεσα στον αρθρογράφο και τον αναγνώστη. Στα πλαίσια της ανάλυσης αυτής εξετάζονται στοιχεία δείξης προσώπου, οι πράξεις λόγου (κατευθυντικές ή αποφαντικές) και η επιλογή στοιχείων επιστημικής, δεοντικής και αξιολογικής τροπικότητας. Η τρίτη λειτουργία με βάση τη Συστημική Λειτουργική Γραμματική του Halliday που εξετάζεται σε αυτή την εργασία είναι η κειμενική και μελετά την θέση τοποθέτησης του κάθε γλωσσικού τύπου μέσα σε μία πρόταση (Στάμου, 2014: 177). Με βάση την κειμενική λειτουργία της γλώσσας διερευνάται το ποια πληροφορία τοποθετείται ως γνωστό θέμα και ποια πληροφορία αποτελεί το σχόλιο (νέα πληροφορία). Επίσης, εξετάζεται η επιλογή ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης με την πρώτη να καταδεικνύει τη θεματοποίηση του δράστη και τη δεύτερη να φανερώνει την αποσιώπησή του. Συνολικά, οι τρεις λειτουργίες της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής παρέχουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο ανάλυσης για την αποκάλυψη των ιδεολογικών, κοινωνικών και επικοινωνιακών παραμέτρων που εμπεριέχονται στα κείμενα, συμβάλλοντας στη βαθύτερη κατανόηση της γλώσσας ως εργαλείου εξουσίας και κοινωνικής επιρροής.

Στα πλαίσια του μοντέλου του Fairclough ακολουθεί η ερμηνευτική ανάλυση κάθε άρθρου με σκοπό τη μελέτη της συνδεσης του κειμένου με το περιεχόμενο και την ερμηνεία του κειμένου ως λόγου (Στάμου, 2014: 165-170). Σε κάθε άρθρο εξετάζονται τα στοιχεία καταφανούς και συστατικής διακειμενικότητας, τα στοιχεία προφορικοποίησης, το ύφος του κειμένου και το είδος του κειμένου.

Τέλος, η προσέγγιση αυτή ολοκληρώνεται με την αποκάλυψη των ιδεολογιών που μεταφέρει ένα κείμενο στους αναγνώστες του μέσα από τον τρόπο αναπαράστασης της κοινωνικής πραγματικότητας (Στάμου, 2014: 168, 170). Αυτό είναι το επίπεδο της επεξηγηματικής ανάλυσης των άρθρων με βάση το τρίπτυχο μοντέλο ανάλυσης του Fairclough και

επιχειρείται η σύνδεση των γλωσσικών στοιχείων με τον τρόπο οικοδόμηση της κοινωνικής πραγματικότητας και τις σχέσεις εξουσίας.

3.5. Παρουσίαση και ανάλυση των δημοσιευμάτων

3.5.1. Άρθρα εφημερίδας «Τα Νέα»

Πρώτο άρθρο «Προχωρά η λύση των διακρατικών συμφωνιών για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια»

Στο άρθρο «Προχωρά η λύση των διακρατικών συμφωνιών για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια», παρουσιάζεται η πρόταση της κυβέρνησης σχετικά με την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, μια πρόταση που αποτελεί βασικό πυλώνα του προεκλογικού προγράμματος της Νέας Δημοκρατίας. Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, κατά τη διάρκεια των προγραμματικών δηλώσεων, υπογράμμισε τη σημασία της αναθεώρησης του Άρθρου 16 του Συντάγματος, που απαιτείται για την υλοποίηση αυτής της πρωτοβουλίας, και απηύθυνε «προσκλητήριο» στον Νίκο Ανδρουλάκη για συνεργασία. Παράλληλα, ο πρωθυπουργός τόνισε ότι η κυβέρνηση εξετάζει τη λύση των διακρατικών συμφωνιών ως ενδιάμεσο βήμα, επιτρέποντας σε ξένα πανεπιστήμια να επενδύσουν και να δημιουργήσουν δομές στην Ελλάδα πριν την ολοκλήρωση της αναθεώρησης. Οι διακρατικές συμφωνίες θα συνοδεύονται από κριτήρια που θα θέτει η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης, διασφαλίζοντας την ποιότητα του προσωπικού και των υποδομών των πανεπιστημίων, ενισχύοντας έτσι την αξιοπιστία και την ακαδημαϊκή αριστεία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα.

Στα πλαίσια της ιδεοποιητικής λειτουργίας της γλώσσας οι επιλογές του παραγωγού ενός κειμένου σε σημασιο-συντακτικό επίπεδο άλλοτε καταδεικνύουν ποιος είναι ο δράστης μιας ενέργειας δίνοντας έμφαση σε αυτόν και άλλοτε μπορεί να μετριάσουν το ρόλο του δράστη (Στάμου, 2011: 183). Στο παρόν άρθρο, ως δράστες του κειμένου εμφανίζονται ο «Κυριάκος Μητσοτάκης», η «Κυβέρνηση», τα πανεπιστήμια και η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης. Πιο αναλυτικά, στην αρχή του άρθρου εμφανίζεται ως «δράστης» ο «Κυριάκος Μητσοτάκης» και το ρήμα *απηύθυνε* επιτελεί υλική διαδικασία. Στόχος της υλικής

διαδικασίας είναι η αναθεώρηση του συντάγματος. Το επενεργητικό αυτό ρήμα έχει ως αποδέκτη της ενέργειας τον κύριο Ανδρουλάκη. Επίσης, άλλο ένα παράδειγμα ρήματος που επιτελεί υλική διαδικασία είναι και το *αναμένεται να θεσπίσει* και ως «δράστης» της ενέργειας παρουσιάζεται η Εθνική Αρχή Ανώτατη Εκπαίδευσης, η οποία θα θέσει τα κριτήρια για την ίδρυση των νέων πανεπιστημίων. Δίνεται έμφαση στο δράστη που θα προχωρήσει σε συγκεκριμένες ενέργειες και έτσι επισημαίνεται ότι θα είναι μια ξεκάθαρη διαδικασία που θα έχει προϋποθέσεις και κριτήρια.

Στη συνέχεια, παρατηρείται η επιλογή του λεκτικού ρήματος *ξεκαθάρισε* και ρήματος υλικής διαδικασίας *εξετάζει*. Ως «λέγοντας» της λεκτικής πράξης που πραγματώνεται με το μη επενεργητικό ρήμα *ξεκαθάρισε* είναι ο «Κυριάκος Μητσοτάκης» και δράστης της υλικής πράξης του *εξετάζει* είναι η κυβέρνηση. Στην ίδια περίοδο λόγου επιλέγεται το μη επενεργητικό ρήμα *γίνει* και η αντωνυμία *αυτό*. Το ρήμα *γίνει* δηλώνει υπαρκτική διαδικασία (Martin et al., 2027 όπως αναφέρεται στο Μανιού, 2016: 87). Δεν υπάρχει ρήμα που να δηλώνει κάποιον δράστη, επομένως αποσιωπάται ο δράστης και η απόδοση ευθυνών (Λύκου, 2000). Νοητική διαδικασία επιτελείται με τη χρήση των ρημάτων «η θέληση της κυβέρνησης είναι γνωστή» και «ήταν» που δηλώνουν γνώση στην πρόταση «Η θέληση της κυβέρνησης για την ίδρυση...Μαΐου και του Ιουνίου.». Εδώ εμφανίζεται ως δράστης και πάλι η κυβέρνηση. Τα ουσιαστικά εκφράζουν πράγματα ενώ τα ρήματα πράξεις. Η επιλογή ουσιαστικού αντί για ρήμα κάνει την πράξη να περνά απαρατήρητη (Στάμου, 2011: 184). Η *θέληση της κυβέρνησης* υποδηλώνει ότι είναι επιθυμία της κυβέρνησης να ιδρύσει μη κρατικά πανεπιστήμια. Η επιλογή χρήσης ονοματοποίησης με παθητική φωνή παρατηρείται στην πρόταση «θα προωθηθεί η λύση των διακρατικών συμφωνιών». Με το ρήμα παθητικής σύνταξης *θα προωθηθεί* και την ονοματοποίηση, οι δράστες που φαίνεται πως είναι η κυβέρνηση και ο πρωθυπουργός αποσιωπώνται και δεν αποδίδονται ευθύνες σε αυτούς σχετικά με την αναθεώρηση του άρθρου 16 που θα δώσει την επιλογή σε νέα πανεπιστήμια να επενδύσουν στη χώρα μας.

Ως προς τις γλωσσικές επιλογές που επιλέγονται στο επίπεδο της διαπροσωπικής λειτουργίας, παρατηρείται η επιλογή τρίτου ενικού προσώπου («απηύθυνε», «τόνισε», «σημείωσε») και τρίτου πληθυντικού προσώπου («θα θελήσουν», «ενδιαφέρονται»). Η απουσία δείξης προσώπου συμβάλλει στη διατήρηση ενός απρόσωπου και αντικειμενικού

ύφους. Με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης δεν διεπιδρά με τον αρθρογράφο (Στάμου, 2014: 174).

Σε αυτό συντείνει και η επιλογή αποφαντικών πράξεων λόγου που εκφέρονται με οριστική έγκλιση («ενδιαφέρονται», «σημείωσε») και με την χρήση αυτών μεταφέρονται οι πεποιθήσεις και οι βεβαιώσεις του αρθρογράφου σχετικά με το θέμα της ανακοίνωσης της ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Ο έντονος χαρακτήρας των κατευθυντικών πράξεων λόγου απουσιάζει από το κείμενο. Ο αρθρογράφος είναι σε θέση να βεβαιώνει τους αναγνώστες, επομένως θα λέγαμε ότι βρίσκεται σε θέσης ισχύος.

Όπως ήδη αναφέραμε η επιστημική τροπικότητα δηλώνει το πόσο σίγουρος είναι ο παραγωγός λόγου προς τα λεγόμενά του (Στάμου, 2014: 174). Στο παρόν άρθρο, εντοπίζονται ελάχιστα στοιχεία επιστημικής τροπικότητας. Η παρουσία της φράσης *με δεδομένο ότι* και του ρήματος *ξεκαθάρισε* αποτελούν στοιχεία επιστημικής τροπικότητας όπου κάποια γεγονότα παρουσιάζονται ως βέβαια και δεδομένα μέσα από το κείμενο. Προς το τέλος του κειμένου, η επανάληψη του ρήματος *αναμένεται* μετριάζει το βαθμό βεβαιότητας σχετικά με το τι πρόκειται να γίνει. Πιο ειδικά, αναφέρεται ότι η κυβέρνηση αναμένεται να προχωρήσει σε διακρατικές συμφωνίες με χώρες και η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης αναμένεται να θεσπίσει κριτήρια για τους όρους. Με τον μετριασμό της βεβαιότητας δηλώνεται ότι οι ενέργειες αυτές πρόκειται να γίνουν αλλά ακόμα δεν αποτελεί ένα απόλυτα σίγουρο γεγονός. Ο παραγωγός του κειμένου προβληματίζει τον αναγνώστη για το αν οι ενέργειες τόσο της κυβέρνησης όσο και της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης θα προχωρήσουν τελικά. Τελος, άλλο ένα παράδειγμα επιστημικής τροπικότητας εντοπίζεται στη επιλογή της φράσης «Η θέληση της κυβέρνησης... είναι γνωστή εδώ και καιρό», όπου βεβαιώνεται ότι είναι δεδομένο ότι η κυβέρνηση θέλει να προχωρήσει στην ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Στην πορεία αναζήτησης γλωσσικών στοιχείων που δηλώνουν βαθμό επιτακτικότητας με τα οποία ο αρθρογράφος ζητά κάτι από τον αναγνώστη παρατηρούμε την επιλογή του ρήματος *απαιτείται* στην πρόταση «απαιτείται η αναθεώρηση του Άρθρου 16 από την επόμενη Βουλή». Η επιλογή αυτή φανερώνει την ανάγκη αναθεώρησης του Άρθρου 16 με σκοπό την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, η επιλογή του ρήματος *θα*

πρέπει δηλώνει υψηλό βαθμό δεοντικής τροπικότητας. Ο αρθρογράφος τονίζει την επιτακτική ανάγκη θέσπισης κριτηρίων.

Σε αξιολογικό επίπεδο η επιλογή της λέξης «προσκλητήριο» στη φράση «Ο Κυριάκος Μητσοτάκης απηύθυνε «προσκλητήριο» στον Νίκο Ανδρουλάκη» αποτελεί κάποιο έμμεσο σχόλιο του αρθρογράφου σχετικά με το λόγο του πρωθυπουργού προς το κύριο «Ανδρουλάκη». Επίσης, η επιλογή των φράσεων «η θέληση της κυβέρνησης» και «εδώ και καιρό» μαρτυρούν ότι η κυβέρνηση επιδιώκει να θεσπίσει την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων πολύ καιρό τώρα και τώρα ίσως βρήκε την κατάλληλη ευκαιρία για να την προχωρήσει. Σε γενικό πλαίσιο αυτό που παρατηρείται είναι η απουσία αξιολογικής τροπικότητας στο κείμενο εκτός από ελάχιστα σημεία που παρατηρείται ένας υπαινιγμός αλλά δεν γίνεται κάτι φανερό. Δεν υπάρχουν συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις. Ο παραγωγός του κειμένου δεν επιδιώκει να εμπλέξει συναισθηματικά τον αναγνώστη και διατηρεί μια σχετική ουδετερότητα ως προς το θέμα.

Ως προς την κειμενική λειτουργία του άρθρου, αξίζει να επισημάνουμε κάποια σημεία τοποθέτησης του θέματος στην αρχή της πρότασης (Στάμου, 2011: 184). Στις προτάσεις «Ο Κυριάκος Μητσοτάκης απηύθυνε «προσκλητήριο», «η κυβέρνηση αναμένεται να προχωρήσει σε διακρατικές συμφωνίες με χώρες,» ως θέμα των προτάσεων τίθεται ο δράστης που είναι ο πρωθυπουργός και το σχόλιο είναι το ζήτημα που τίθεται μέσω των ρημάτων. Με άλλα λόγια, δίνεται έμφαση στη δράση του πρωθυπουργού. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπως αυτή «Η θέληση της κυβέρνησης για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα είναι γνωστή εδώ και καιρό» όπου στην αρχή της πρότασης τοποθετείται ως κύριο θέμα η θέληση της κυβέρνησης και σαν σχόλιο το γεγονός ότι είναι γνωστή. Εδώ τονίζεται ότι η πρωτοβουλία προκύπτει από την επιθυμία της κυβέρνησης. Σε επίπεδο οργάνωσης θα λέγαμε ότι πρόκειται για ένα σύντομο άρθρο με λίγες προτάσεις που έχουν συνεκτική δομή. Είναι ένα άρθρο που εκφράζει μια ουδέτερη άποψη. Ενώ είναι ένα σύντομο άρθρο η ύπαρξη μακροπερίοδου λόγου ενισχύει την παρουσίαση σύνθετων ιδεών. Αυτή η οργάνωση του κειμένου διευκολύνει τον αναγνώστη να κατανοήσει τη σύνθετη φύση του ζητήματος και να ακολουθήσει τη λογική των προτεινόμενων λύσεων.

Ερμηνευτική ανάλυση (μεσο-επίπεδο)

Το άρθρο αυτό δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Τα Νέα*, η οποία είναι μια εφημερίδα που δεν είναι γνωστό να εξυπηρετεί κάποια συγκεκριμένη και καταφανή πολιτική ιδεολογία και κινείται στον κεντρικό κομματικό ιδεολογικό άξονα. Στο κείμενο δεν εντοπίζονται στοιχεία προφορικού λόγου και καταφανούς διακειμενικότητας. Ο αρθρογράφος δεν παραπέμπει σε άλλα κείμενα ή λόγια άλλων προσώπων. Υπάρχουν στοιχεία συστατικής διακειμενικότητας όπου ο παραγωγός του κειμένου δανείζεται στοιχεία πολιτικού λόγου («διακρατικές συμφωνίες») και νομικού λόγου («αναθεώρηση του Άρθρου 16»). Το ύφος του κειμένου είναι επίσημο και απρόσωπο με τη χρήση του τρίτου ενικού προσώπου. Το λεξιλόγιο του κειμένου είναι απλό και γίνεται εύκολα κατανοητό από το αναγνωστικό κοινό.

Επεξηγηματική Ανάλυση (μακρο-επίπεδο)

Στο συγκεκριμένο άρθρο, ο αρθρογράφος αναπαριστά την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων ως μια πρόταση καθοδηγούμενη από την Κυβέρνηση συμμεριζόμενη τις ανάγκες της εκπαίδευσης για τη σύναψη διακρατικών συμφωνιών με πανεπιστήμια του εξωτερικού. Η αναφορά σε «διακρατικές συμφωνίες» ενισχύει την εικόνα της κυβέρνησης ως παράγοντα που εργάζεται υπεύθυνα για την επίλυση των προβλημάτων της ανώτατης εκπαίδευσης. Το απρόσωπο και χωρίς συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις ύφος του κειμένου στοχεύει να διαμορφώσει την αντίληψη του αναγνώστη σχετικά με την αναγκαιότητα της πρότασης. Η ανάλυση δείχνει πώς η γλώσσα λειτουργεί για να στηρίζει και να νομιμοποιήσει τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες, ενώ παράλληλα επιχειρεί να ελέγξει και να κατευθύνει τη δημόσια συζήτηση. Με προσεκτικά επιλεγμένους όρους και δομές, το άρθρο προωθεί την αφήγηση ότι η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων είναι όχι μόνο αναγκαία αλλά και ευθυγραμμισμένη με τις σύγχρονες διεθνείς απαιτήσεις. Στο παρόν άρθρο τα πανεπιστήμια χαρακτηρίζονται ως «ιδιωτικά» ή «μη κρατικά» και αυτό μαρτυρά ότι δεν επιδιώκει να κρίνει τη δράση της κυβέρνησης.

Δεύτερο άρθρο «Μπορεί να ξεπεραστεί το συνταγματικό «μπλόκο» στα ιδιωτικά πανεπιστήμια;»

Το άρθρο «Μπορεί να ξεπεραστεί το συνταγματικό μπλόκο στα ιδιωτικά πανεπιστήμια;» αναλύει το σύνθετο ζήτημα της ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, το οποίο αποτελεί μακροχρόνιο σημείο αντιπαράθεσης σε πολιτικό, ιδεολογικό και νομικό επίπεδο. Ο

πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης πρότεινε την αναθεώρηση του Άρθρου 16 του Συντάγματος, ενώ παράλληλα εξετάζει τη δυνατότητα διακρατικών συμφωνιών μέσω του Άρθρου 28 για την παράκαμψή του, με στόχο την ίδρυση πανεπιστημίων που θα λειτουργούν με αυστηρά κριτήρια ποιότητας υπό την εποπτεία της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης. Παρά τις θετικές τοποθετήσεις νομικών κύκλων και την ανάγκη περιορισμού της «φυγής» φοιτητών στο εξωτερικό, οι αντιδράσεις επικεντρώνονται στους φόβους εμπορευματοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης και τη δημιουργία εκπαιδευτικής ανισότητας, ενώ προμηνύονται μαζικές κινητοποιήσεις εντός και εκτός πανεπιστημίων, όπως στο παρελθόν. Το άρθρο τονίζει τη διχογνωμία γύρω από το θέμα, επισημαίνοντας τις προκλήσεις και τις πιθανές επιπτώσεις των κυβερνητικών πρωτοβουλιών.

Ξεκινώντας από το σύστημα της ιδεοποιητικής λειτουργίας, παρατηρείται ότι το άρθρο εστιάζει στη δράση της κυβέρνησης, χρησιμοποιώντας ενεργητικές δομές που την αναδεικνύουν ως πρωταγωνιστή των εξελίξεων. Φράσεις όπως «η ΝΔ άρχισε να αναδεικνύει αυτό το αίτημα.» και «πρόταξε την αναθεώρηση του άρθρου...εκστρατείας.» τονίζουν την πρωτοβουλία της Νέας Δημοκρατίας, υπογραμμίζοντας την πολιτική της αποφασιστικότητα και την προσήλωσή της στη μεταρρύθμιση. Σε αυτές τις υλικές δομές, εντοπίζουμε ως δράστες τη «Νέα Δημοκρατία» και τον πρωθυπουργό και ως θέμα την αναθεώρηση του άρθρου 16 δίνεται έμφαση στους δράστες. Εκτός από τις υλικές δομές, εντοπίζονται λεκτικές διαδικασίες που πραγματώνονται σε αρκετά σημεία με τα ρήματα «ανακοίνωσε», «έκανε εξαγγελίες» και «είχε τονίσει». Αξίζει να σημειωθεί ότι ως «λέγοντας» της λεκτικής διαδικασίας εμφανίζεται ο πρωθυπουργός και το «λεγόμενο» είναι η αναθεώρηση του άρθρου 16 για την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων (Martin et al., 2027 όπως αναφέρεται στο Μανιού, 2016: 87). Και εδώ δίνεται έμφαση στο δράστη που είναι η «Νέα δημοκρατία». Στην ακόλουθη πρόταση «αυτό έχει ερμηνευτεί ως ίδρυση πανεπιστημίων από το υπουργείο Παιδείας.» η παθητική σύνταξη με το ρήμα *έχει ερμηνευτεί* με ποιητικό αίτιο τη φράση *από το υπουργείο Παιδείας*. Ως υπεύθυνος της ερμηνείας αυτής παρουσιάζεται το υπουργείο Παιδείας. Με τη χρήση της παθητικής δομής και του ποιητικού αιτίου επιτυγχάνεται ο μετριασμός του δράστη. Θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι ο αρθρογράφος επιλέγει την παθητική δομή, καθώς δεν επιδιώκει να επιρρίψει ευθύνες στο υπουργείο Παιδείας αλλά απλώς να προσθέσει ένα σχόλιο. Στις προτάσεις «Υπήρξαν και υπάρχουν φωνές που υποστηρίζουν ότι άλλα ΝΠΔΔ, όπως οι ΟΤΑ ή η Εκκλησία θα μπορούσαν να έχουν δικά

τους πανεπιστήμια.» ως δράστες αναφέρονται κάποιες φωνές που δεν είναι ξεκάθαρο ποιες είναι αλλά ενδεχομένως γίνεται αναφορά σε κάποια κόμματα. Δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένα κόμματα αλλά διατηρεί μια γενική έννοια με το υπαρκτικό ρήμα *υπάρχουν* που είναι μη επενεργητικό (Martin et al., 2027 όπως αναφέρεται στο Μανιού, 2016: 87). Το κείμενο συνδυάζει ενεργητικές και παθητικές δομές. Είναι ξεκάθαρο ότι ο κύριος δράστης των ενεργειών στον οποίο δίνεται έμφαση είναι ο πρωθυπουργός και η «Νέα δημοκρατία». Σε κάποια σημεία όπου προβάλλονται επιχειρήματα υπέρ και κατά της ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων μετριάζεται η δράση των ενεργειών με τη χρήση παθητικής σύνταξης («κατοχυρώθηκε», «εάν μπορούν να ιδρυθούν νέα ιδρύματα», «φαινόταν να διαμορφώνεται μια «αγορά» πανεπιστημιακών σπουδών», «η οδηγία αυτή δεν επέτρεπε να αναγνωρίζονται ως ισότιμα») και μη επενεργητικών δομών («η οδηγία ενσωματώθηκε»). Επίσης, παρατηρούνται ονοματοποιήσεις όπως «Οι εξαγγελίες του πρωθυπουργού», «η ίδρυση μη κρατικών μεταδευτεροβάθμιων ιδρυμάτων», «η λύση της αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων δεν ικανοποιούσε». Η επιλογή ονοματοποιήσεων στη θέση του δράστη δείχνει μια προσπάθεια αποσιώπησης του δράστη (Στάμου, 2011).

Ως προς τη δείξη προσώπου στα πλαίσια της ανάλυσης της διαπροσωπικής λειτουργίας της γλώσσας στο άρθρο εντοπίζεται κυρίως το τρίτο πρόσωπο. Το κείμενο σε μεγάλο μέρος είναι μη επιδραστικό και πιο απρόσωπο μέσω επιλογή ρημάτων σε τρίτο ενικό και πληθυντικό πρόσωπο (π.χ. «επανάφεραν», και «ανακοίνωσε»). Σχετικά με τις σχέσεις μεταξύ του αρθρογράφου και του αναγνώστη, ο παραγωγός του κειμένου επιδιώκει μια πιο προσωποποιημένη σχέση με τον ακροατή σε κάποια σημεία. Πιο συγκεκριμένα, μπορούμε να παρατηρήσουμε την επιλογή πρώτου πληθυντικού προσώπου σε κάποια σημεία του κειμένου «Όμως, για να κατανοήσουμε όλες τις διαστάσεις του προβλήματος πρέπει να δούμε λίγο πώς έχουν ακριβώς τα πράγματα σε σχέση με το ζήτημα αυτό.», «Ας μην ξεχνάμε εδώ ότι στον στρατηγικό ορίζοντα της ΝΔ», «είναι λογικό να εκτιμήσουμε ότι η όποια κυβερνητική πρωτοβουλία θα πυροδοτήσει έναν μεγάλο κύκλο αντιδράσεων και συγκρούσεων, εντός και εκτός ανώτατης εκπαίδευσης.», «Εάν συνυπολογίσουμε και «η χώρα μας». Η χρήση του πρώτου πληθυντικού προσώπου στις προτάσεις αυτές είτε μέσω των ρημάτων είτε μέσω της κτητικής αντωνυμίας μας καταδεικνύει ότι ο αρθρογράφος θεωρεί τον εαυτό του μέρος της ομάδας και έχει στόχο να τον προβληματίσει.

Ως προ τον τύπο των πράξεων λόγου που εντοπίζονται στο παρόν άρθρο παρατηρούνται πολλές αποφαντικές και κάποιες κατευθυντικές πράξεις λόγου. Οι αποφαντικές πράξεις λόγου οι οποίες παρουσιάζουν τις βεβαιώσεις του αρθρογράφου προς τον αναγνώστη κυριαρχούν στο κείμενο. Παραδείγματα αποφαντικών πράξεων λόγου που εκφέρονται με οριστική έγκλιση είναι τα εξής «επανέφεραν», «ξεκίνησε» και «έκανε». Εκτός αυτών, υπάρχουν και κάποιες κατευθυντικές πράξεις λόγου που εκφέρονται με υποτακτική έγκλιση «πρέπει να δούμε λίγο», «είναι λογικό να εκτιμήσουμε» με τη χρήση των οποίων ο αρθρογράφος επιδιώκει να προβληματίσει τον αναγνώστη και να τον παρακινήσει να σκεφτεί όλα τα ζητήματα πολύπλευρα. Επομένως, μέσω των κατευθυντικών πράξεων λόγου ζητείται κάτι από τον αναγνώστη, δηλαδή να αναρωτηθεί και να προβληματιστεί.

Σε κάποια σημεία του άρθρου παρατηρείται υψηλός βαθμός βεβαιότητας σχετικά με τα λεγόμενα του παραγωγού του κειμένου με φράσεις όπως «Προφανώς όλα αυτά έχουν να κάνουν... και με τη στάση που θα κρατήσουν τα δικαστήρια.», «Είναι σαφές ότι η λύση της αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων δεν ικανοποιούσε» και «Η διατύπωση αυτή αποκλείει προφανώς την ίδρυση ενός ΑΕΙ από έναν ιδιώτη.». Οι λεξικές επιλογές *προφανώς* και *σαφές* δηλώνουν μια απόλυτη βεβαιότητα ως προς αυτό που λέγεται. Από την άλλη πλευρά, παρατηρούμε ότι η βεβαιότητα σχετικά με κάποια επιχειρήματα μετριάζεται με την επιλογή των υποθετικού επιρρήματος *ίσως* στο ακόλουθο παράδειγμα «το γεγονός ότι πληθαίνουν οι φωνές...ίσως είναι ένας λόγος που εξηγεί την κυβερνητική αισιοδοξία.» αλλά και με υποθετικές προτάσεις «Ο λόγος για το εάν μπορούν να ιδρυθούν στη χώρα μας ιδιωτικά ή «μη κρατικά» πανεπιστήμια» και «Όμως, εξακολουθούσε να υπάρχει το ζήτημα εάν μπορούν να ιδρυθούν νέα ιδρύματα εντός αυτής της «κινητικότητας». Μέσα από αυτές τις υποθετικές δομές παρατηρείται ένας μετριασμός της βεβαιότητας σχετικά με το αν μπορούν να ιδρυθούν ιδιωτικά πανεπιστήμια στην Ελλάδα. Σε αυτό συμβάλλει και ο τίτλος του άρθρου που έχει ως στόχο να προβληματίσει «Μπορεί να ξεπεραστεί το συνταγματικό «μπλόκο» στα ιδιωτικά πανεπιστήμια;». Πρόκειται για μια ερωτηματική πρόταση που παρουσιάζει το θέμα του κειμένου με διαδραστικό τρόπο. Ακόμα και στον τίτλο μετριάζεται η βεβαιότητα καθώς επιλέγεται ερώτηση αντί για κατάφαση.

Στο άρθρο εντοπίζουμε, επίσης, αρκετά στοιχεία δεοντικής τροπικότητας. Με την επιλογή του *πρέπει* στη φράση «πρέπει να δούμε λίγο πώς έχουν ακριβώς τα πράγματα σε σχέση με

το ζήτημα αυτό.» ο αρθρογράφος δηλώνει ότι κατέχει θέση υπεροχής, εφόσον μπορεί να επιβάλει τη γνώμη του. Επομένως, στην πρόταση αυτή οικοδομείται μια άνιση σχέση μεταξύ του αρθρογράφου και του αναγνώστη (Λύκου, 2000). Το ίδιο συμβαίνει και στις εξής προτάσεις «Τα ΑΕΙ πρέπει να είναι ΝΠΔΔ» και «ενώ ρητά πρέπει να είναι υπό την εποπτεία του κράτους.», στις οποίες υπάρχει μεγάλος βαθμός επιτακτικότητας.

Αναφορικά με τα γλωσσικά στοιχεία αξιολόγησης εντοπίζουμε αρκετά από αυτά στο κείμενο. Η χρήση της λέξης «μπλόκο» μέσα σε εισαγωγικά στον τίτλο του άρθρου υποδηλώνει ότι η ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων έχει «μπλοκάρει» και επίσης ο επιθετικός προσδιορισμός *συνταγματικό* που τη συνοδεύει αφήνει αιχμές σχετικά με τον αν το άρθρο 16 του συντάγματος μπορεί να παραβλεφθεί, έτσι ώστε να επιτραπεί η ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Άλλο ένα παράδειγμα αξιολόγησης συναντάμε στη φράση «αυτό που εξακολουθεί να μην απαντά αυτή... υπό την εποπτεία του κράτους.». Το σχόλιο του αρθρογράφου δίνεται μέσω μιας ρηματικής φράσης και επισημαίνεται ότι δεν έχουν απαντηθεί καίρια ερωτήματα σχετικά με το πώς θα παραληφθούν όροι τους άρθρου 16 με σκοπό την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Τέλος, άλλο ένα τέτοιο παράδειγμα δίνεται με την χρήση των επιθετικών προσδιορισμών *ρητή, μόνη, επιτρεπτή* και με το επίρρημα *νομικά* στην πρόταση «Όμως και αυτές οι απόψεις προσκρούουν στη *ρητή* διάταξη του άρθρου 16 ως προς το ποια είναι η *μόνη νομικά επιτρεπτή* μορφή ιδρύματος που παρέχει ανώτατη εκπαίδευση.». Με τις επιλογές αυτές ο αρθρογράφος δείχνει ότι δηλώνεται ρητά, δηλαδή ξεκάθαρα από το άρθρο 16 ότι τα κρατικά πανεπιστήμια είναι μονόδρομος για την ανώτατη εκπαίδευση και αυτο καθορίζεται με βάση το νόμο.

Ως προς την κειμενική λειτουργία η επιλογή παθητικής δομής αποσιωπώντας το δράστη κυριαρχεί στα περισσότερα σημεία του άρθρου «Μέχρι τώρα αυτό έχει ερμηνευτεί ως ίδρυση». Σε αυτά τα σημεία οι παθητικές δομές «έχει ερμηνευτεί» δεν κατονομάζουν τους δράστες αλλά τους αποσιωπούν. Επίσης, σε επίπεδο τοποθέτησης θέματος-ρήματος, ως θέμα τοποθετούνται πολλές ονοματοποιήσεις οι οποίες παρουσιάζουν την ήδη γνωστή στον αναγνώστη πληροφορία (π.χ. «Ωστόσο, η οδηγία αυτή δεν επέτρεπε να αναγνωρίζονται ως ισότιμα και τα πτυχία», «η λύση της αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων δεν ικανοποιούσε») και αποσιωπάται και πάλι ο δράστης αποτελώντας την εκκίνηση του

θέματος. Τα ρήματα δεν επέτρεπε να αναγνωρίζονται και δεν ικανοποιούσε δηλώνουν το σχόλιο του ομιλητή.

Ερμηνευτική ανάλυση (μεσο-επίπεδο)

Το άρθρο αυτό δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Τα Νέα*, η οποία είναι μια εφημερίδα που δεν είναι γνωστό να εξυπηρετεί κάποια συγκεκριμένη και καταφανή πολιτική ιδεολογία και κινείται ιδεολογικά στον μεσαίο κομματικό χώρο. Στο άρθρο παρατηρείται η χρήση καταφανούς διακειμενικότητας παραθέτοντας τα λόγια της Κυβέρνησης «αποτελεί θεμέλιο για τη συμμετοχή της Χώρας στις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης» σχετικά με την παράκαμψη του άρθρου 26. Επίσης, εντοπίζονται και στοιχεία δανειζόμενα από το νομικό λόγο («αρχή της επικουρικότητας» και «ενσωματώνεται στον Ν. 4635/2019», «εθνικό δίκαιο»), στοιχεία εκπαιδευτικού λόγου («ακαδημαϊκοί τίτλοι», «πτυχία των ξένων πανεπιστημίων»), στοιχεία πολιτικού λόγου («μη κρατικά πανεπιστήμια», «ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης», «ταξικά κριτήρια»). Γίνεται παραπομπή στα άρθρα 16 και 28 του Συντάγματος. Το ύφος του κειμένου είναι κατά κύριο λόγο απρόσωπο με τη χρήση τρίτου προσώπου. Η συχνή χρήση μεταφορών («παρακαμφθεί», «συνταγματικό μπλόκο»), η χρήση πρώτου πληθυντικού προσώπου σε κάποια χωρία του κειμένου («Εάν συνυπολογίσουμε») προσδίδουν μια ψευδαίσθηση αμεσότητας και οικειότητας με τον αναγνώστη. Ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί έναν τόνο οικειότητας για να συνομιλήσει τον αναγνώστη και τον συνδυάζει με ένα απρόσωπο ύφος δίνοντας εξηγήσεις και κάνοντας αναφορές με βάση την πολιτική, νομική και κοινωνική πραγματικότητα.

Επεξηγηματική Ανάλυση (μακρο-επίπεδο)

Στόχος του αρθρογράφου είναι να προβληματίσει τον αναγνώστη με έμμεσο τρόπο σχετικά με το αν μπορούν και είναι λογικό να ιδρυθούν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια στην Ελλάδα. Αυτό διαφαίνεται και από τον τίτλο του άρθρου όπου τίθεται το ερώτημα αν *Μπορεί να ξεπεραστεί το συνταγματικό «μπλόκο» στα ιδιωτικά πανεπιστήμια*.

Τα παρόν άρθρο δεν παίρνει ξεκάθαρα μία θέση σχετικά με το ζήτημα της ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων, καθώς προβάλλει επιχειρήματα και των δύο πλευρών. Στο τέλος

του άρθρου τίθενται συνοπτικά τα επιχειρήματα και των δύο απόψεων. Σε κάποια σημεία αξιολόγησης που αναφέρθηκαν παραπάνω, καταδεικνύεται μια έμμεση επίρριψη ευθυνών προς την Κυβέρνηση στην προσπάθειά της να προωθήσει την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων παρακάμπτοντας το άρθρο 16. Για να ενισχύσει τα λεγόμενά του παραθέτει τμήμα του άρθρου αυτού «Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση».

Το θέμα αναλύεται μέσα από την παράθεση πολλών θέσεων και επιχειρημάτων. Πιο συγκεκριμένα, παρατίθεται τμήμα από το άρθρο 16 του συντάγματος, την ευρωπαϊκή νομοθεσία, την «αρχή της επικουρικότητας», γεγονότα που έγιναν στο παρελθόν σχετικά με το ζήτημα, τη στάση των δικαστηρίων και τις αντιδράσεις. Η επιλογή αρκετών αξιολογικών στοιχείων που αναφέρθηκαν παραπάνω, έντονα φορτισμένων λέξεων («μπλόκο»), η αναφορά σε κάποια ερωτήματα που δεν έχουν απαντηθεί από την κυβέρνηση φανερώνουν ότι επιρρίπτονται με έμμεσο τρόπο ευθύνες στον πρωθυπουργό και στην «Νέα Δημοκρατία». Αυτό που επιδιώκεται είναι η αμφισβήτηση των κινήτρων της κυβέρνησης σχετικά με την πρόταση αυτή.

3.5.2. Άρθρα εφημερίδας «Καθημερινή»

Τα άρθρα της "Καθημερινής" εξετάζουν την προώθηση των μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, με έμφαση στις νομικές, θεσμικές, και ακαδημαϊκές διαστάσεις του ζητήματος. Η εφημερίδα παρουσιάζει τον σχεδιασμό της κυβέρνησης για την ίδρυση ξένων πανεπιστημιακών παραρτημάτων στην Ελλάδα, παρακάμπτοντας την ανάγκη για συνταγματική αναθεώρηση του άρθρου 16.

Άρθρο 1 «Η φόρμουλα για μη κρατικά ΑΕΙ χωρίς αναθεώρηση»

Στο άρθρο «Η φόρμουλα για μη κρατικά ΑΕΙ χωρίς αναθεώρηση», το οποίο δημοσιεύθηκε στις 7 Ιουλίου 2023 εξετάζεται η προσέγγιση της κυβέρνησης για τη δημιουργία μη κρατικών πανεπιστημίων χωρίς την απευθείας αναθεώρηση του άρθρου 16. Η "Καθημερινή" αναλύει πώς η κυβέρνηση σχεδιάζει να εγκαταστήσει ξένα πανεπιστήμια στην Ελλάδα, αξιοποιώντας το υπάρχον συνταγματικό πλαίσιο και θέτοντας αυστηρούς όρους και προϋποθέσεις. Η εφημερίδα επισημαίνει ότι η ΕΘΑΑΕ θα διαδραματίσει κομβικό ρόλο στον έλεγχο και την πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών, με στόχο την εξασφάλιση της

ποιότητας της εκπαίδευσης. Αυτή η προσέγγιση στοχεύει να διασφαλίσει ότι τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα ανταποκρίνονται στα υψηλά ακαδημαϊκά πρότυπα, διαφοροποιώντας τα από τα ιδιωτικά κολέγια και προσφέροντας πλήρη ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση.

Ως προς την ιδεοποιητική λειτουργία της γλώσσας αξίζει να επισημανθεί ότι το άρθρο ξεκινάει με την πρόταση «Νέο κεφάλαιο στη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα ανοίγει η νέα Κυβέρνηση». Επιτελείται επενεργητική διαδικασία με το ρήμα ενεργητικής διάθεσης *ανοίγει* και υλική διαδικασία. Ως «δράστης» της διαδικασίας εμφανίζεται η «νέα Κυβέρνηση» και ως «αποδέκτης» της ενέργειας παρουσιάζονται οι Έλληνες πολίτες που δεν αναφέρονται αλλά εννοούνται υπόρρητα. Η *θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων* παρουσιάζεται ως *νέο κεφάλαιο*, δηλαδή ως κάτι νέο και σημαντικό. Χρησιμοποιείται για να αναδειχθεί η πρόταση και ενέργεια της νέας κυβέρνησης ως κάτι καινούργιο που θα ανοίξει νέο δρόμο σε επίπεδο εκπαίδευσης. Στην πρόταση «Η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΕ) θα θεσπίσει κριτήρια για τους όρους που πρέπει να πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο.» με την επιλογή του ρήματος ενεργητικής σύνταξης *θα θεσπίσει* περιγράφεται μια υλική διαδικασία δίνοντας έμφαση στο «δράστη» που είναι η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΕ) και παρουσιάζεται ως «αποδέκτη» της ενέργειας τα πανεπιστήμια και τους Έλληνες πολίτες. Πρόκειται για μια επενεργητική διαδικασία.

Στην πρόταση «η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας θα προχωρήσει σε διερεύνηση των προθέσεων» δίνεται έμφαση στο δράστη που είναι η *ηγεσία του υπουργείου Παιδείας*. Το ρήμα ενεργητικής σύνταξης *θα προχωρήσει* επιτελεί επενεργητική υλική διαδικασία με δράστη *την ηγεσία του υπουργείου παιδείας* και αποδέκτη της ενέργειας *τους Έλληνες πολίτες* που αναφέρονται υπόρρητα στο κείμενο. Σε αυτή την περίπτωση το υπουργείο Παιδείας θα επιβλέπει τη διαδικασία ελέγχου των προθέσεων των πανεπιστημίων κάτι που δηλώνει ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια δεν θα ιδρύονται με αυθαίρετο τρόπο, αλλά θα ελέγχονται και από την ηγεσία του υπουργείου παιδείας.

Ένα παράδειγμα ρήματος που επιτελεί νοητική διαδικασία εμφανίζεται στην πρόταση «εύχομαι ειλικρινά κύριε Ανδρουλάκη να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος». Ο πρωθυπουργός απευθυνόμενος στον κύριο Ανδρουλάκη χρησιμοποιεί το ρήμα *εύχομαι* και εκφράζει μη

επενεργητική διαδικασία με «δράστη» τον ίδιο τον Πρωθυπουργό και «αποδέκτη» της ενέργειας τον κύριο Ανδρουλάκη. Ο Πρωθυπουργός παροτρύνει τον κύριο Ανδρουλάκη να στηρίζει το νέο εγχείρημα της κυβέρνησης και επίκληση στο συναίσθημα, καθώς το ρήμα *εύχομαι* εκφράζει ευχή για κάτι.

Παραδείγματα συσχετιστικών διαδικασιών στο συγκεκριμένο άρθρο εντοπίζουμε σε αυτές τις προτάσεις «Νομική βάση του κυβερνητικού σχεδιασμού αποτελεί το άρθρο 28 του συντάγματος» και «οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου... αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου». Τα αυτοεπιτελούμενα και μη επενεργητικά ρήματα *αποτελεί* και *αποτελούν* επιτελούν συσχετιστικές διαδικασίες και δημιουργούν συμβολικές σχέσεις ανάμεσα στο νόμο και το άρθρο 28 και τους κανόνες και τις νομικές συμβάσεις με το ελληνικό δίκαιο. Γίνεται μια προσπάθεια ταύτισης του νόμου με το άρθρο 28 του συντάγματος. Δίνεται έμφαση στους νόμους και τους κανόνες και αυτό καταδεικνύει την προσπάθεια του αρθρογράφου να τονίσει το γεγονός ότι η θεσμοθέτηση των μη κρατικών πανεπιστημίων στηρίζεται σε νόμους και κανόνες και να εξισώσει τι δύο έννοιες. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκει να επισημάνει ότι η ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων δεν γίνεται αυθαίρετα αλλά με βάση το νόμο, τις διεθνείς συμβάσεις και το ελληνικό δίκαιο. Σε συντακτικό επίπεδο διακρίνεται μια προσπάθεια μετριασμού του δράστη με την επιλογή ονοματοποιήσεων «νομική βάση του κυβερνητικού σχεδιασμού» όπου με τη χρήση ενός ουσιαστικού αντί για ρήμα απαλύνεται ο ρόλος του «δράστη».

Στην πρόταση «τα κριτήρια που θα οριστούν από την ΕΘΑΑΕ θα είναι αυστηρά», το συνδετικό ρήμα *θα είναι* επιτελεί συσχετιστική διαδικασία και το χαρακτηριστικό του «αυστηρά» περιγράφει τον «φορέα» που είναι «τα κριτήρια». Παράλληλα, τονίζεται και ο ενεργός ρόλος της ΕΘΑΑΕ που θα θέσει τα κριτήρια. Αυτό δημιουργεί μια θετική άποψη υπέρ της ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί ότι στο άρθρο εμπεριέχονται δύο ακόμη άρθρα που γράφτηκαν από καθηγητές της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ. Η συγκεκριμένη πρόταση είναι από το άρθρο του κύριου Δελλή «τα πανεπιστήμια, ο ανώτατος θεσμός του διδακτικού λειτουργήματος, δεν αποτελούν μόνο υποδομές και προγράμματα σπουδών. Συνιστούν ανοικτές πύλες συνάντησης ελεύθερων ανθρώπων». Τα ρήματα *δεν αποτελούν* και *συνιστούν* επιτελούν συσχετιστικές διαδικασίες και ταυτίζουν τα πανεπιστήμια με ανοιχτές πύλες

συνάντησης ελεύθερων ανθρώπων. Η συσχέτιση αυτή γίνεται με σκοπό τη στήριξη της θέσης ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα ανοίξει το δρόμο και την εξέλιξη σε διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο και αυτό αποτελεί πλεονέκτημα.

Στο κείμενο επιλέγεται, επίσης, η χρήση ρημάτων που επιτελούν λεκτικές διαδικασίες. Ο αρθρογράφος επιλέγει το επενεργητικό ρήμα *ανακοίνωσε* και «δράστης» της ενέργειας αυτής είναι ο πρωθυπουργός ενώ αποδέκτης της ενέργειας είναι οι Έλληνες πολίτες οι οποίοι αναφέρονται υπόρρητα. Ο αρθρογράφος τονίζει την ενέργεια του πρωθυπουργού και τον παρουσιάζει ως «δράστη» μιας θετικής ενέργειας για τη χώρα και δείχνει ότι αυτή η νέα πρόταση που θα φέρει θετικά αποτελέσματα είναι πρωτοβουλία του πρωθυπουργού.

Σε μια προσπάθεια αναζήτησης δραστών στο κείμενο, παρατηρούνται αρκετές ονοματοποιήσεις. Η χρήση ονοματοποιήσεων που δηλώνουν τον δράστη δείχνει μια προσπάθεια αποσιώπησης του δράστη (Στάμου, 2011). Στο ακόλουθο παράδειγμα «η ύπαρξη διακρατικής συμφωνίας...όρους λειτουργίας του» με τη χρήση ουσιαστικού *η ύπαρξη διακρατικής συμφωνίας* επιτυγχάνεται η αποσιώπηση του δράστη για το ποιος συμφώνησε σε αυτή τη διακρατική συμφωνία και δεν δίνονται αυτές οι πληροφορίες. Επίσης, με τις ακόλουθες ονοματοποιήσεις «Αυστηρές διαδικασίες επιλογής του διδακτικού προσωπικού, κρατική εποπτεία για τήρηση της νομιμότητας και διασφάλιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης αποτελούν *conditio sine qua non* για οποιαδήποτε εξέλιξη προς την κατεύθυνση αυτή.» αποσιωπώνται οι δράστες των συγκεκριμένων ενεργειών, καθώς δεν γίνεται σαφές το ποιος θα ελέγχει τις διαδικασίες και με ποιον τρόπο αλλά μόνο το γεγονός ότι θα ελέγχονται με αυστηρό τρόπο.

Οι γλωσσικές επιλογές παθητικής σύνταξης όπως «θα συναφθούν διακρατικές συμφωνίες με χώρες» και «Προβλέπεται να θεσπιστούν» με μη επενεργητικά ρήματα δεν καταδεικνύουν κανένα δράστη. Έμφαση δίνεται στις ενέργειες που θα γίνουν και όχι στο γεγονός ότι ο Πρωθυπουργός και η κυβέρνηση θα τις υλοποιήσουν. Με αυτές τις επιλογές επιχειρείται να τονιστεί η αυστηρότητα με την οποία θα γίνει η διαδικασία («αυστηρά κριτήρια») και οι ενέργειες που υπονοείται ότι θα φέρουν θετικά αποτελέσματα αφού θα γίνουν υπό αυστηρούς όρους και θα ανοίξουν το δρόμο σε διεθνείς συμφωνίες. Έτσι, δίνεται η εντύπωση ότι η ίδρυση πανεπιστημίων θα φέρει εξέλιξη και πρόοδο.

Σχετικά με τη «δείξη προσώπου» στο πλαίσιο της διαπροσωπικής λειτουργίας παρατηρείται ότι στο συγκεκριμένο άρθρο κυριαρχεί το τρίτο ενικό και τρίτο πληθυντικό πρόσωπο, αλλά σε κάποια σημεία εντοπίζεται και το πρώτο ενικό και πληθυντικό και το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο. Ο παραγωγός του κειμένου δεν επιλέγει προσωπικές αντωνυμίες αλλά ρήματα που να δείχνουν το πρόσωπο. Το τρίτο ενικό και το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο επιλέγεται στο μεγαλύτερο μέρος του κειμένου, καθώς γίνεται αναφορά στις ενέργειες του Πρωθυπουργού, της νέας κυβέρνησης, της ΕΘΑΕ («ανοίγει», «ανακοίνωσε», «θα προσφέρουν»). Ο παραγωγός του κειμένου επιλέγει ένα απρόσωπο ύφος στο κείμενό του χωρίς να υπάρχει κάποια ιδιαίτερη διεπίδραση με τον αναγνώστη. Το πρώτο ενικό και δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο επιλέγεται για τη μεταφορά κάποιων σημείων της ομιλίας του πρωθυπουργού απευθυνόμενος προς τον κύριο Ανδρουλάκη «εύχομαι ειλικρινά, κ. Ανδρουλάκη, να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος...ανώτατη εκπαίδευση». Τα λόγια του πρωθυπουργού είναι μέσα σε εισαγωγικά και μεταφέρονται αυτούσια και αποσπασματικά. Η επιλογή του δεύτερου πληθυντικού μην ξανακάνετε στοχεύει στην επίρριψη ευθυνών προς τον κύριο Ανδρουλάκη σε λάθη του παρελθόντος σχετικά με την απόρριψη την ίδρυσης των μη κρατικών πανεπιστημίων. Παράλληλα, επιχειρείται η παρότρυνση του κύριου Ανδρουλάκη να στηρίζει τη θεσμοθέτηση των μη κρατικών πανεπιστημίων. Η επιλογή του πρώτου πληθυντικού προσώπου ««Θα ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση στη μεταλυκειακή εκπαίδευση και θα προετοιμάσουμε τον δρόμο για τη μεταρρύθμιση του άρθρου 16 του Συντάγματος» χρησιμοποιείται και πάλι για τη μεταφορά του λόγου του πρωθυπουργού, ο οποίος αναφέρεται στα σχέδια της νέας κυβέρνησης σε πληθυντικό αριθμό κάνοντας συμμετόχους όλους τους βουλευτές και τους πολίτες δείχνοντας ότι ενεργεί σαν ομάδα. Με αυτή την επιλογή ο Πρωθυπουργός παρουσιάζεται από τον παραγωγό του κειμένου ως ένας πολιτικός που επιθυμεί τη συλλογικότητα, τη δράση και την πρόοδο. Ένα σημείο όπου παρατηρείται μια διεπίδραση με τον αναγνώστη και αξίζει να αναφερθεί είναι στο τέλος του κειμένου. Συγκεκριμένα, το άρθρο κλείνει με πρώτο πληθυντικό πρόσωπο από το άρθρο του ενός από τους δύο καθηγητές Γιώργου Δελλή «Εκείνης με την οποία, όσοι περήφανα ανήκουμε (και θα εξακολουθούμε να ανήκουμε) στα ελληνικά ΑΕΙ, συγκρινόμαστε και συναγωνιζόμαστε. Για να γινόμαστε καλύτεροι.». Στην πρόταση αυτή επιλέγεται η χρήση πρώτου πληθυντικού προσώπου του *εμείς* όπου ανήκουμε σε μια ομάδα ακαδημαϊκής αριστείας και δεν θα ναι το ίδιο με τα ιδιωτικά κολέγια αλλά θα κριθεί στην πράξη. Με το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο ο κύριος Δελλής απευθύνεται στον αναγνώστη και τον ενσωματώνει στο άρθρο λέγοντας ότι

είναι μέρος των αριστούχων στα κρατικά ΑΕΙ και θα διαπρέψει και στα μη κρατικά πανεπιστήμια γιατί είναι μέρος τους και θα εξελιχθεί και μέσα σε αυτά. Παροτρύνει τον αναγνώστη να συμφωνήσει στην ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων, να πιστέψει σε αυτά γιατί είναι μέρος των κρατικών πανεπιστημίων στα οποία ο ίδιος έχει ήδη ξεχωρίσει και προοδεύσει.

Βασικό στοιχείο του συστήματος διάθεσης είναι οι γλωσσικές πράξεις που επιτελούμε κάθε φορά μέσα από τα εκφωνήματα (Στάμου, 2014: 174). Στο κείμενο ποικίλλουν οι αποφαντικές πράξεις λόγου όπου ο αρθρογράφος παραθέτει τις πεποιθήσεις, τις βεβαιώσεις και τις απόψεις του. Μέσω των αποφαντικών πράξεων λόγου ο παραγωγός ενός κειμένου εκφράζει την άποψή του για κάτι (την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων), πληροφορεί τον αναγνώστη για το θέμα. Η έγκλιση που κυριαρχεί είναι η οριστική («καταδεικνύεται», «ανακοίνωσε», «αποτελεί», «επιταχύνονται»). Το μόνο σημείο όπου παρατηρούνται κατευθυντικές πράξεις λόγου είναι στα λόγια του πρωθυπουργού προς τον κύριο Ανδρουλάκη όπου τον παροτρύνει να στηρίξει το νέο εγχείρημα της Κυβέρνησης. Με την προσθήκη των δύο άρθρων των καθηγητών Νομικής του ΕΚΠΑ ενισχύει τις απόψεις του και ταυτίζει τις δικές τους με τη δική του. Οι κατευθυντικές πράξεις λόγου εντοπίζονται στο εξής σημείο «εύχομαι ειλικρινά, κ. Ανδρουλάκη, να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος». Επιλέγεται η υποτακτική έγκλιση («να μην ξανακάνετε»). Με την επιλογή αυτού του αποσπάσματος ο αρθρογράφος παροτρύνει τόσο τον κύριο Ανδρουλάκη όσο και τον αναγνώστη να πιστέψει ότι ήταν λάθος που δεν ψηφίστηκε η ίδρυση των μη κρατικών πανεπιστημίων στο παρελθόν και να μην ξαναγίνει το ίδιο λάθος και τώρα.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι στο κείμενο εντοπίζονται στοιχεία τροπικότητας. Σε σχέση με τα στοιχεία επιστημικής τροπικότητας στην ακόλουθη πρόταση «Βεβαίως, η απόφαση της κυβέρνησης αναμένεται να πυροδοτήσει...ενώ θα προκαλέσει πολιτικές αντιδράσεις» εκφράζεται αρχικά βεβαιότητα για την πρόταση της κυβέρνησης με το επίρρημα *βεβαίως*, η οποία στην συνέχεια μετριάζεται από το ρήμα *αναμένεται* το οποίο προβλέπει τι θα συμβεί αλλά δεν δείχνει απόλυτη σιγουριά. Άλλο ένα παράδειγμα που δείχνει βεβαιότητα είναι η λέξη *πάντοτε* «Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου...τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας» από τα λόγια του Πρωθυπουργού. Οι προτάσεις εμφανίζονται κατά κύριο λόγο σαν επιβεβαιωμένες αλήθειες, αλλά σε κάποια σημεία η αίσθηση σιγουριάς

μετριάζεται όπως συμβαίνει με την επιλογή του ρήματος προβλέπεται στη φράση «Προβλέπεται να θεσπιστούν αυστηρά κριτήρια». Επίσης, ο μετριασμός της σιγουριάς και της βεβαιότητας παρατηρείται και με τη χρήση του *θα μπορούσε* στην πρόταση «Κάτι τέτοιο θα μπορούσε μάλιστα να αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας.». Οι περισσότερες προτάσεις παρουσιάζουν την ίδρυση των πανεπιστημίων ως ένα δεδομένο γεγονός που θα παγιωθεί και θα φέρει θετικά αποτελέσματα. Το γεγονός ότι παραθέτει κείμενα των καθηγητών της Νομικής για να στηρίξει την άποψή του κάνει τα λεγόμενά του ακόμα πιο βέβαια. Αναφορικά με τη δεοντική τροπικότητα, η οποία εκφράζει το κατά πόσο είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί το υπό συζήτηση θέμα δεν εντοπίζουμε πολλά σημεία. Στην ακόλουθη πρόταση «Η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΕ) θα θεσπίσει κριτήρια για τους όρους που θα πρέπει να πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο.» με την επιλογή του *πρέπει* εμφανίζεται ως αναγκαιότητα η ύπαρξη αυστηρών κριτηρίων για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων. Τέλος, η αξιολόγηση εκφράζει τη συναισθηματική κατάσταση του παραγωγού στο κείμενο και στοχεύει στη συναισθηματική εμπλοκή του αναγνώστη σε αυτό (Στάμου, 2011: 187). Στα παραδείγματα που ακολουθούν η επιλογή κάποιων γλωσσικών στοιχείων μαρτυρούν το σχολιασμό του αρθρογράφου σε σχέση με το υπό συζήτηση θέμα. Στην πρόταση «Νέο κεφάλαιο στη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα ανοίγει η νέα κυβέρνηση» η επιλογή του επιθέτου «Νέο» αποτελεί το σχόλιο του κειμενογράφου και δίνει την εντύπωση ότι αυτό το *νέο κεφάλαιο* θα φέρει μια εξέλιξη, μια πρόοδο στη χώρα, στην εκπαίδευση και στους πολίτες. Αποτελεί το σημείο αφετηρίας ενός κειμένου που πρόκειται να παρουσιάσει τα πλεονεκτήματα της ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Το επίθετο αυτό επαναλαμβάνεται και προσδιορίζει και την *κυβέρνηση* ως *νέα*. Στην πρόταση «Οι χθεσινές πρωθυπουργικές εξαγγελίες τάραξαν ευχάριστα τα νερά, αν και θα πρέπει να περιμένουμε τη συνολική πρόταση.» το σχόλιο του παραγωγού του κειμένου δίνεται με τη χρήση του τροπικού επιρρήματος *ευχάριστα*. Ο αρθρογράφος κρίνει ως ευχάριστο γεγονός την εξαγγελία του πρωθυπουργού σχετικά με την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Επομένως, τίθεται υπέρ της πρότασης αυτής. Ο χαρακτηρισμός ως *λάθος* της απόφασης να μην στηρίξει την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων από τον πρωθυπουργό προς τον κύριο Ανδρουλάκη στη φράση «να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος», δείχνει την υπεράσπιση της ίδρυσης τους. Το σχόλιο εδώ τίθεται με την επιλογή του συγκεκριμένου αποσπάσματος από το λόγο του Πρωθυπουργού. Το εκφώνημα *λάθος* είναι ένα ουσιαστικό με αρνητική χροιά.

Τέλος, το επίθετο *αυστηρά* που προσδιορίζει τα κριτήρια για τους όρους που θα πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο αποτελεί μέρος της άποψης του αρθρογράφου. Σε αρκετά σημεία του κειμένου επισημαίνεται ότι τα κριτήρια θα είναι αυστηρά. Υποστηρίζεται ότι η διαδικασία ίδρυσης πανεπιστημίων θα γίνει με αυστηρότητα και ελέγχους, όχι αυθαίρετα.

Ως προς την κειμενική λειτουργία της γλώσσας αξίζει να επισημανθεί ότι πρόκειται για ένα δημοσιογραφικό κείμενο. Η αρχή μιας πρότασης είναι το σημείο όπου δίνεται έμφαση και παρουσιάζεται το θέμα της πρότασης και αυτό που ακολουθεί αποτελεί την επιπλέον πληροφορία σε σχέση με το θέμα της πρότασης (Στάμου, 2011: 184). Το άρθρο ξεκινάει με την πρόταση «Νέο κεφάλαιο στη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα ανοίγει η νέα Κυβέρνηση». Ως θέμα της πρότασης «Νέο κεφάλαιο στη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα ανοίγει η νέα Κυβέρνηση» τίθεται η φράση *Νέο κεφάλαιο* στη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα και στο τέλος της πρότασης δίνεται το σχόλιο που είναι ότι αυτή η ενέργεια αποτελεί πρωτοβουλία της Κυβέρνησης. Έτσι, παρατηρούμε ότι δίνεται έμφαση στην ενέργεια και όχι στο ποιος το ξεκίνησε. Το γεγονός παρουσιάζεται ως μια πρωτοβουλία που θα φέρει ανανέωση και είναι ένα γεγονός ευχάριστο. Το ίδιο παρατηρείται στην πρόταση «Νομική βάση του κυβερνητικού σχεδιασμού αποτελεί το άρθρο 28 του Συντάγματος,», όπου τοποθετώντας τη φράση *Νομική βάση του κυβερνητικού σχεδιασμού* στην αρχή της πρότασης προβάλλει την πρωτοβουλία της κυβέρνησης ως δράση που στηρίζεται νομικά. Οι ενεργητικές δομές και οι λεξιλογικές επιλογές προβάλλουν την κυβέρνηση ως τον βασικό μοχλό αλλαγής, ενώ οι παθητικές δομές και η χρήση επιστημονικού ύφους επικεντρώνονται στη διαδικασία και στα αποτελέσματα, προσδίδοντας αντικειμενικότητα και κύρος. Η θεματική οργάνωση και η συνδετική δομή δημιουργούν ένα συνεκτικό και τεκμηριωμένο κείμενο, το οποίο ενισχύει την αφήγηση υπέρ των μεταρρυθμίσεων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με αυτό τον τρόπο, το κείμενο υποστηρίζει αποτελεσματικά την πολιτική της θεσμοθέτησης μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, διαμορφώνοντας μια αφήγηση που συνδέεται άμεσα με τις θεσμικές και κοινωνικές προσδοκίες.

Συνολικά, οι λεξιλογικές και συντακτικές επιλογές στο άρθρο της *Καθημερινής* έχουν στόχο να νομιμοποιήσουν τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες και να παρουσιάσουν τη δημιουργία μη κρατικών πανεπιστημίων ως μια αναγκαία και ωφέλιμη μεταρρύθμιση για το ελληνικό

εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ παράλληλα αποκλείουν την κριτική για εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης.

Ερμηνευτική ανάλυση (μεσο-επίπεδο)

Το άρθρο αυτό δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Η Καθημερινή*, η οποία κινείται στον δεξιό πολιτικό χώρο. Αυτό που αναμένεται είναι ότι θα κρατήσει μια αντίστοιχη στάση ως προς το ζήτημα της ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων το οποίο ανακοίνωσε ο Πρωθυπουργός. Υπάρχουν στοιχεία καταφανούς διακειμενικότητας μέσα από την παράθεση τμήματος του λόγου του Πρωθυπουργού στη Βουλή απευθυνόμενου προς τους βουλευτές αλλά και προς τον κύριο Ανδρουλάκη. Επίσης, η παράθεση άρθρων που γράφτηκαν από δύο καθηγητές Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ και Αθηνών αποτελεί στοιχείο καταφανούς διακειμενικότητας για να ενισχύσει τα λεγόμενά του μέσα από τα άρθρα εγκεκριμένων προσώπων του νομικού κόσμου. Στα πλαίσια της συστατικής διακειμενικότητας, ο αρθρογράφος δανείζεται στοιχεία νομικού λόγου («συνταγματικής διάταξης», «βούληση του συντακτικού νομοθέτη»), πολιτικού λόγου («Θα συναφθούν διακρατικές συμφωνίες», «ιδιαιτερότητα του κρατικού μονοπωλίου») αλλά και του εκπαιδευτικού λόγου («απαραίτητα ακαδημαϊκά κριτήρια»).

Το ύφος του κειμένου είναι επίσημο με λέξεις που φέρουν πολιτικό και νομικό φορτίο και δεν είναι εύκολα κατανοητές από όλους τους αναγνώστες. Ο αρθρογράφος χτίζει μια εικόνα ενός προσώπου με νομικό, πολιτικό και κοινωνικό κύρος που στηρίζει όσα λέει μέσα από τα άρθρα προσώπων με κοινωνικό κύρος και υπόβαθρο. Οι παραγωγοί δημοσιογραφικών κειμένων επιλέγοντας συγκεκριμένα τμήματα από τις ομιλίες της βουλής επιδιώκουν να οικοδομήσουν από την αρχή την πραγματικότητα με τέτοιο τρόπο, ώστε να προωθήσουν συγκεκριμένες πολιτικές ιδεολογίες, ταυτότητες και θέσεις (Lorda, 1997 όπως αναφέρεται στο Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011: 135-136). Αυτό συμβαίνει και στο παρόν άρθρο, με κύριο δράστη των ενεργειών τον Πρωθυπουργό. Ευθυγραμμίζοντας τις εξαγγελίες του Πρωθυπουργού σχετικά με την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων με τις διεθνείς νομικές συμβάσεις και το άρθρο 28 επιτυγχάνεται η λογική ταύτισή τους στο μυαλό του αναγνώστη.

Επεξηγηματική ανάλυση(μακρο-επίπεδο)

Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε σε μια εφημερίδα που έχει δεξιές πολιτικές καταβολές. Το κόμμα της «Νέας Δημοκρατίας» και κατά συνέπεια η Κυβέρνηση και ο Πρωθυπουργός επίσης εντάσσονται στα δεξιά κόμματα. Η ανάλυση επικεντρώνονται στη νομική θεμελίωση μέσω του άρθρου 28, τη διασφάλιση υψηλών ακαδημαϊκών προτύπων από την ΕΘΑΑΕ, και την επιδίωξη να καταστεί η Ελλάδα ακαδημαϊκός κόμβος. Το άρθρο αναδεικνύει τα οφέλη, όπως η ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών πανεπιστημίων και η προσέλκυση διεθνών συνεργασιών, ενώ παράλληλα εξετάζει τις προκλήσεις που συνεπάγεται η ενσωμάτωση των μη κρατικών πανεπιστημίων στο υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα. Το κείμενο προωθεί την ιδέα ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία αποτελεί κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη, παρουσιάζοντας τα μη κρατικά πανεπιστήμια ως αναγκαία για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής και οικονομικής θέσης της χώρας. Παράλληλα, ενισχύεται η κυβερνητική αφήγηση ότι οι προτεινόμενες αλλαγές είναι απαραίτητες για την πρόοδο και την ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας στη διεθνή εκπαιδευτική σκηνή.

Μέσα από τα λεγόμενα ενός ομιλητή οικοδομούνται σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στον παραγωγό και τον ομιλητή (Eckert & McConnell-Ginet, 1992: 483-484). Η εξουσία και η ηγεμονία εντοπίζονται στον τρόπο με τον οποίο το κείμενο παρουσιάζει τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες ως μονόδρομο για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, ελαχιστοποιώντας τις αντιρρήσεις και προβάλλοντας μια εικόνα προσεκτικά σχεδιασμένης και ορθολογικής πολιτικής.

Η μέθοδος του Fairclough αναδεικνύει τη στρατηγική χρήση της γλώσσας στο κείμενο για τη νομιμοποίηση της κυβερνητικής πολιτικής σχετικά με τα μη κρατικά πανεπιστήμια. Τα κειμενικά είδη συνιστούν μορφές κειμένων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, λειτουργίες και σκοπούς μέσα στα πλαίσια μιας κοινωνικής πρακτικής (Στάμου, 2014: 166-167). Μέσα από την προσεκτική επιλογή λέξεων, τη διακειμενικότητα και την προβολή ιδεολογιών, το συγκεκριμένο κείμενο παρουσιάζεται ως ένας μηχανισμός διαμόρφωσης κοινωνικών αντιλήψεων και υποστήριξης των αλλαγών που προτείνονται. Με αυτόν τον τρόπο, το άρθρο επιτυγχάνει να ενισχύσει την αποδοχή των μη κρατικών πανεπιστημίων ως μέσο εκπαιδευτικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Αυτή η προσέγγιση δημιουργεί μια αφήγηση που παρουσιάζει τις αλλαγές ως αναπόφευκτες και αναγκαίες για τη μελλοντική πορεία της χώρας. Οι επιπτώσεις στον αναγνώστη είναι

επίσης εμφανείς. Ο λόγος και οι γλωσσικές επιλογές αντανakλούν την ταυτότητα του ομιλητή και λειτουργούν ως μέσο αναπαράστασης της κοινωνικής πραγματικότητας (Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011: 37, 38). Το άρθρο χρησιμοποιεί γλώσσα που στοχεύει να πείσει τον αναγνώστη ότι τα μη κρατικά πανεπιστήμια αποτελούν μια λογική και επιτακτική λύση στις προκλήσεις της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η έμφαση στις «αυστηρές διαδικασίες», τα «υψηλά πρότυπα» και την «ακαδημαϊκή αριστεία» δημιουργεί την εντύπωση ότι τα μη κρατικά πανεπιστήμια θα φέρουν καινοτομία και βελτίωση. Παράλληλα, η αντιπαράβολή με τα ιδιωτικά κολέγια ενισχύει τη θέση ότι η πρόταση ξεπερνά τις υπάρχουσες ελλείψεις του συστήματος, προσφέροντας ποιοτική εκπαίδευση που θα αναγνωρίζεται τόσο ακαδημαϊκά όσο και επαγγελματικά. Συνολικά, η ανάλυση αναδεικνύει πώς η γλώσσα και η δομή του άρθρου λειτουργούν για να νομιμοποιήσουν τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες, να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη του αναγνώστη και να προωθήσουν την ιδέα ότι η θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων είναι μια αναγκαία εκπαιδευτική και κοινωνική μεταρρύθμιση. Με τη χρήση στρατηγικών γλωσσικών επιλογών και τη σύνδεση με ευρύτερους στόχους διεθνοποίησης, το άρθρο καταφέρνει να διαμορφώσει μια ισχυρή επιχειρηματολογία υπέρ της κυβερνητικής πρότασης.

Το άρθρο *Σχέδιο για μη κρατικά πανεπιστήμια χωρίς αναθεώρηση*, το οποίο δημοσιεύτηκε στις 6 Ιουλίου 2023 αναλύει τη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα μέσω διακρατικών συμφωνιών, παρακάμπτοντας την ανάγκη για συνταγματική αναθεώρηση του άρθρου 16. Τα δύο πρώτα θεσμικά βήματα περιλαμβάνουν: (1) τη σύναψη διακρατικών συμφωνιών με χώρες που ενδιαφέρονται να φέρουν τα πανεπιστήμιά τους στην Ελλάδα, και (2) τον καθορισμό αυστηρών κριτηρίων λειτουργίας από την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ). Η ΕΘΑΑΕ θα επιβάλλει αυστηρές προϋποθέσεις που θα αφορούν την ποιότητα των καθηγητών, τη διοίκηση και τις υποδομές των ξένων πανεπιστημίων, αποτρέποντας έτσι την εγκαθίδρυση υποβαθμισμένων ιδρυμάτων. Επιπλέον, διασφαλίζεται ότι τα πτυχία των μη κρατικών ΑΕΙ θα έχουν τόσο ακαδημαϊκή όσο και επαγγελματική αναγνώριση, γεγονός που διαφοροποιεί τα μη κρατικά πανεπιστήμια από τα ιδιωτικά κολέγια, τα οποία παρέχουν μόνο επαγγελματική ισοδυναμία μέσω διακρατικών συμφωνιών.

Στο άρθρο *Σχέδιο για μη κρατικά πανεπιστήμια χωρίς αναθεώρηση* το κείμενο είναι ακριβώς το ίδιο με το άρθρο *Η φόρμουλα για μη κρατικά ΑΕΙ χωρίς αναθεώρηση*, το οποίο

δημοσιεύθηκε μια μέρα μετά το πρώτο (7 Ιουλίου 2023). Το πρώτο άρθρο είναι πιο σύντομο. Το δεύτερο άρθρο χρησιμοποιεί το ίδιο ακριβώς κείμενο αρκετά πιο εμπλουτισμένο. Και τα δύο έχουν δημοσιευθεί από τον ίδιο αρθρογράφο Απόστολο Λακασά. Συνεπώς, κρίνεται μη αναγκαία η ανάλυση του πρώτου καθώς θα εμπεριέχεται στην ανάλυση του δεύτερου.

Συνολικά, η "Καθημερινή" παρουσιάζει με λεπτομέρεια τις πρωτοβουλίες της ελληνικής κυβέρνησης για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων μέσω διακρατικών συμφωνιών, παρακάμπτοντας την άμεση αναθεώρηση του Συντάγματος. Οι αναλύσεις επικεντρώνονται στη νομική θεμελίωση μέσω του άρθρου 28, τη διασφάλιση υψηλών ακαδημαϊκών προτύπων από την ΕΘΑΑΕ, και την επιδίωξη να καταστεί η Ελλάδα ακαδημαϊκός κόμβος στη Μεσόγειο. Τα άρθρα αναδεικνύουν τα οφέλη, όπως η ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών πανεπιστημίων και η προσέλκυση διεθνών συνεργασιών, ενώ παράλληλα εξετάζουν τις προκλήσεις που συνεπάγεται η ενσωμάτωση των μη κρατικών πανεπιστημίων στο υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα.

3.5.3. Άρθρα εφημερίδας «Η εφημερίδα των Συντακτών»

Πρώτο άρθρο «Ιδιωτικά πανεπιστήμια πριν από την αναθεώρηση του Συντάγματος»

Στο άρθρο «Ιδιωτικά πανεπιστήμια πριν από την αναθεώρηση του Συντάγματος» ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε ότι η διαδικασία συνταγματικής αναθεώρησης, η οποία περιλαμβάνει την αλλαγή του άρθρου 16 για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, θα ξεκινήσει το 2025. Παράλληλα, η κυβέρνηση προωθεί την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων πριν από την αναθεώρηση, αξιοποιώντας το άρθρο 28 του Συντάγματος, που επιτρέπει την εφαρμογή διακρατικών συμφωνιών. Στόχος είναι η διερεύνηση ενδιαφέροντος από ξένα ιδρύματα για επενδύσεις στην Ελλάδα, ενώ η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης-ΕΘΑΑΕ θα καθορίσει κριτήρια λειτουργίας για την ποιότητα των νέων πανεπιστημιακών δομών. Ο πρωθυπουργός απηύθυνε κάλεσμα συνεργασίας στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, Νίκο Ανδρουλάκη, υπογραμμίζοντας την ανάγκη συνεννόησης για την επίτευξη της απαιτούμενης πλειοψηφίας 180 βουλευτών που θα επιτρέψει την αναθεώρηση του άρθρου 16, και τόνισε την ανάγκη να ξεπεραστεί το «κρατικό μονοπώλιο» στην ανώτατη εκπαίδευση.

Ξεκινώντας από το μικροεπίπεδο σε σχέση με την ιδεοποιητική λειτουργία της γλώσσας στο άρθρο της Διαλεκτής Αγγελί θα αναλύσουμε τις σημασιολογικές επιλογές και τη σύνδεσή τους με την κοινωνική πραγματικότητα. Ένας από τους «δράστες» του κειμένου που κυριαρχεί είναι ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης. Επιλέγονται ρήματα που επιτελούν κυρίως υλικές και λεκτικές διαδικασίες. Πιο συγκεκριμένα, στην πρώτη πρόταση του κειμένου επιλέγεται το ρήμα *ανακοίνωσε* που πραγματώνει λεκτική διαδικασία. Πρόκειται για επενεργητικό ρήμα και απουσιάζει ο αποδέκτης της ενέργειας και θα λέγαμε ότι είναι οι Έλληνες πολίτες και οι βουλευτές. Με δράστη και πάλι τον πρωθυπουργό ο αρθρογράφος επιλέγει το ρήμα *φρόντισε* στην πρόταση «φρόντισε να εξασφαλίσει τα ιδιωτικά συμφέροντα των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης» που επιτελεί υλική διαδικασία με αποδέκτη και πάλι τους Έλληνες πολίτες που αναφέρονται υπόρρητα. Με αυτή την πρόταση ο αρθρογράφος επιδιώκει να καταδείξει ότι ο πρωθυπουργός ενεργεί για να εξασφαλίσει τα συμφέροντα των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης και τον αναφέρει ως «δράστη» με αρνητική χροιά. Το ρήμα *να εξασφαλίσει* δηλώνει και αυτό υλική διαδικασία. Στην ακόλουθη πρόταση «Η Νέα Δημοκρατία ερμηνεύει το άρθρο 28», «δράστης» της υλικής διαδικασίας είναι η «Νέα Δημοκρατία» και η ενέργεια πραγματώνεται με το ρήμα *ερμηνεύει* που είναι επενεργητικό και σε ενεργητική σύνταξη. Ο παραγωγός που κειμένου τονίζει και πάλι ότι «δράστης» είναι έμμεσα και πάλι ο πρωθυπουργός και η «Νέα Δημοκρατία». Με δράστη την Κυβέρνηση και την επιλογή των επενεργητικών ρημάτων *σκοπεύει, να εκμεταλλευτεί, να βολιδοσκοπήσει* στην πρόταση «Το άρθρο 28 (Κανόνες του διεθνούς δικαίου και διεθνείς οργανισμοί)...σκοπεύει να εκμεταλλευτεί η κυβέρνηση προκειμένου να βολιδοσκοπήσει τις προθέσεις ξένων ιδρυμάτων να επενδύσουν στη χώρα.» που δηλώνει υλική διαδικασία έχει ως «δράστη» την Κυβέρνηση. Γίνεται αντιληπτό ότι ο αποδέκτης των ενεργειών είναι οι Έλληνες πολίτες και στόχος είναι οι διακρατικές συμφωνίες που επιδιώκει να εκμεταλλευτεί η Κυβέρνηση προς όφελος των ξένων ιδρυμάτων-επενδυτών. Ο αρθρογράφος υπαινίσσεται ότι η Κυβέρνηση ενεργεί υπέρ των επενδυτών και όχι των Ελλήνων πολιτών. Άλλος ένας δράστης του κειμένου είναι η ΕΘΑΑΕ (Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης) του υπουργείου που «θα αναλάβει να ορίσει τους όρους και τα κριτήρια λειτουργίας ενός τέτοιου ιδρύματος.» Το ρήμα *θα αναλάβει* δηλώνει υλική διαδικασία και θα θέσει τους όρους ίδρυσης των πανεπιστημίων. Στην πρόταση «Φυσικά, η αναθεώρηση του άρθρου 16 παραμένει στις προθέσεις της Νέας Δημοκρατίας,» το *παραμένει* αποτελεί μη επενεργητικό ρήμα που δηλώνει μια στατικότητα, δεν μεταφέρει κάποια ενέργεια και δηλώνει μια

προσκόλληση της «Νέας Δημοκρατίας» στην πρόταση αναθεώρησης του άρθρου. Υπαινίσσεται ότι η «Νέα Δημοκρατία» επιμένει σε αυτό το εγχείρημα. Χρησιμοποιείται η ονοματοποίηση «η αναθεώρηση του άρθρου 16» αντί για ρήμα, προσπαθώντας να μην δώσει ξεκάθαρη έμφαση στο δράστη αλλά μέσω υπαινιγμών και τοποθετεί την ονοματοποίηση στην αρχή της πρότασης ως θέμα που κυριαρχεί. Συνεπώς, γίνεται φανερό ότι στο κείμενο αυτό κυριαρχούν οι υλικές και οι λεκτικές διαδικασίες. Ως κύριος «δράστης» εμφανίζεται ο Πρωθυπουργός που άλλοτε αναφέρεται με το όνομά του, άλλοτε ως «Νέα Δημοκρατία» και άλλοτε ως Κυβέρνηση. Επίσης, ως «δράστης» εμφανίζεται και η ΕΘΕΕΑ. Αναφορικά με τη σύνταξη του κειμένου, παρατηρείται ότι κυριαρχεί η ενεργητική σύνταξη («ανακοίνωσε», «φρόντισε» και «ερμηνεύει»). Σε παθητική σύνταξη εντοπίζονται ελάχιστα παραδείγματα («εκμεταλλευτεί»). Ο παραγωγός του κειμένου επιλέγει ενεργητική σύνταξη δηλώνοντας με ξεκάθαρο τρόπο έμφαση στους δράστες που είναι ο πρωθυπουργός και η κυβέρνηση.

Στα πλαίσια των γλωσσικών στοιχείων που επιτελούν τη διαπροσωπική λειτουργία ξεκινάμε με μελέτη της «δείξη προσώπου». Το πρόσωπο που κυριαρχεί στο άρθρο είναι το τρίτο ενικό μέσω των ρημάτων «ανακοίνωσε», «ερμηνεύει», «επιτρέπει» κ.ά. Με αυτές τις επιλογές διατηρείται ένα απρόσωπο ύφος στο κείμενο και προσδίδεται αντικειμενικότητα σε όσα λέγονται. Στο τέλος του κειμένου επιλέγεται το πρώτο ενικό πρόσωπο, καθώς μεταφέρονται τα λόγια του Πρωθυπουργού απευθυνόμενος στον κύριο Ανδρουλάκη και επιλέγεται το ρήμα «εύχομαι» και πρώτο πληθυντικό («γιατί εμείς που είμαστε παλαιότεροι», «θυμόμαστε»). Η επιλογή πρώτου ενικού και πρώτου πληθυντικού προσώπου αποτελούν στοιχεία προφορικοποίησης και η συγκεκριμένη επιλογή εξηγείται καθώς πρόκειται για τμήμα της ομιλίας του Πρωθυπουργού που επιλέγεται στο κείμενο. Στο ίδιο τμήμα το κείμενο εντοπίζεται το τρίτο πληθυντικό ευγενείας «να μην ξανακάνετε», δηλώνοντας προτροπή στον κύριο Ανδρουλάκη να στηρίξει την πρόταση ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Με βάση το πρόσωπο, αξίζει να σημειωθεί ότι με την κυριαρχία του τρίτου ενικού προσώπου, ο αρθρογράφος δεν διεπιδρά με τον αναγνώστη και δεν κάνει διάλογο μαζί του.

Σε σχέση με τις γλωσσικές πράξεις που επιτελούνται στο κείμενο, κυριαρχούν οι αποφαντικές πράξεις λόγου. Πιο συγκεκριμένα, με την επιλογή της οριστικής έγκλισης σε όλο σχεδόν το κείμενο, παρατίθενται οι αποφάσεις και απόψεις του αρθρογράφου και δεν γίνεται προτροπή προς τους αναγνώστες να κάνουν κάποια ενέργεια. Είναι αξιο λόγου ότι τα

λόγια του πρωθυπουργού αναφέρονται αυτούσια μέσα σε εισαγωγικά και εκεί δηλώνεται μια κατευθυντική πράξη προς τον κύριο Ανδρουλάκη «να μην ξανακάνετε». Όμως, ο αναγνώστης δεν γίνεται συμμετέχων των γεγονότων. Η χρήση αποφαντικών προτάσεων σε ένα κείμενο δίνει την εντύπωση ότι η πληροφορία που μεταφέρεται είναι δεδομένη και δηλώνει σιγουριά. Ο παραγωγός του κειμένου βρίσκεται σε θέση εξουσίας, καθώς έχει τη γνώση και τη μεταφέρει στον αναγνώστη.

Στο κείμενο εντοπίζονται αρκετά γλωσσικά στοιχεία που εκφράζουν αξιολογική τροπικότητα ενώ απουσιάζουν στοιχεία επιστημικής και δεοντικής τροπικότητας. Η απουσία επιστημικής τροπικότητας συμβάλλει στην διατύπωση της βεβαιότητας μιας απόφασης (Στάμου, 2011: 190). Στην ακόλουθη πρόταση «φρόντισε στο μεταξύ να εξασφαλίσει τα ιδιωτικά συμφέροντα των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης» οι γλωσσικές επιλογές *φρόντισε*, *να εξασφαλίσει* και *συμφέροντα* προσδίδουν σχολιαστικό χαρακτήρα στην πρόταση. Το ουσιαστικό *συμφέροντα* αποτελεί αρνητικά φορτισμένη λέξη και υποδηλώνεται ότι ο Πρωθυπουργός εξυπηρετεί συμφέροντα συγκεκριμένων και όχι όλων των πολιτών και δεν αποφασίζει με βάση το καλό των πολιτών αλλά των επιχειρηματιών εκπαίδευσης. Αυτό τον υπαινιγμό ενισχύουν και τα ρήματα *φρόντισε* και *να εξασφαλίσει* που αφήνουν να εννοηθεί ότι η δήλωση της κυβέρνησης κρύβει σκοπιμότητα. Άλλο ένα στοιχείο αξιολογικής τροπικότητας εμφανίζεται στην φράση «κατά τρόπο τέτοιον που παρακάμπτει το άρθρο 16», με τη δεικτική αντωνυμία *τέτοιον* και το αρνητικής χροιάς ρήμα *παρακάμπτει*. Στη φράση αυτή διαφαίνεται η διάθεση του αρθρογράφου να κατακρίνει την πρόθεση της κυβέρνησης να παρακάμψει ένα άρθρο του παρελθόντος για να το φέρει στα μέτρα των αποφάσεών της. Επιπλέον, στο ακόλουθο χωρίο «το τελευταίο ανάχωμα στην άλωση του δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα», ο αρθρογράφος προσθέτει πιο ξεκάθαρα το σχόλιό του θεωρώντας το άρθρο 16 ως το *τελευταίο ανάχωμα* που ανοίγει το δρόμο για την *άλωση* του δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Με το ουσιαστικό *άλωση* δηλώνει ρητά την αντίθεσή του με την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Τέλος, στη φράση «σκοπεύει να εκμεταλλευτεί η κυβέρνηση» κρύβεται άλλη μια άποψη κατά της θεσμοθέτησης των ιδιωτικών πανεπιστημίων με την επιλογή της λέξης *να εκμεταλλευτεί* η οποία έχει επίσης αρνητική χροιά.

Συνεπώς, στο συγκεκριμένο άρθρο κυριαρχούν τα αξιολογικά στοιχεία που δηλώνουν με αρκετά ξεκάθαρο τρόπο την αρνητική κριτική του παραγωγού κειμένου σχετικά με την πρωτοβουλία της Κυβέρνησης να προχωρήσει στην ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Τα αξιολογικά στοιχεία καταφέρνουν να εμπλέξουν συναισθηματικά τον αναγνώστη (Στάμου, 2011: 190).

Στα πλαίσια εντοπισμού των γλωσσικών στοιχείων που πραγματώνουν την κειμενική λειτουργία του παρόντος άρθρου, αξίζει να επισημάνουμε ότι οι ενεργητικές δομές κυριαρχούν έναντι των παθητικών δομών. Οι ενεργητικές δομές δίνουν έμφαση στο δράστη που είναι ο Κυριάκος Μητσοτάκης τοποθετώντας τον σε αρκετά σημεία του άρθρου σε θέση θέματος, δηλαδή στην αρχή των προτάσεων «Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε ότι η συνταγματική αναθεώρηση θα ξεκινήσει το 2025.». Το σχόλιο, δηλαδή η νέα πληροφορία δίνεται με την χρήση του ρήματος *ανακοίνωσε*, δηλαδή προχώρησε σε ενέργεια σχετικά με την αναθεώρηση του συντάγματος. Το ίδιο παρατηρείται στις περισσότερες προτάσεις του κειμένου όπως είναι και αυτή «Η Νέα Δημοκρατία, λοιπόν, ερμηνεύει το άρθρο 28 του Συντάγματος κατά τρόπο τέτοιο που παρακάμπτει το άρθρο 16».

Ερμηνευτική ανάλυση (μεσο-επίπεδο)

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών η οποία έχει χαρακτηριστεί «αριστερή» στα πλαίσια των ιδεολογιών της. Αυτό που αναμένεται είναι να κρατήσει μια στάση αντίστοιχη με την ιδεολογία που φημολογείται ότι διατηρεί. Στο κείμενο εντοπίζονται στοιχεία προφορικού λόγου και καταφανούς διακειμενικότητας με την παράθεση τμήματος του λόγου του πρωθυπουργού στη βουλή. Ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε στη Βουλή την αναθεώρηση του άρθρου 16 του συντάγματος και απηύθυνε κάλεσμα στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ να δεχτεί την πρόταση αυτή. Η παράθεση του τμήματος της ομιλίας του σε ευθύ λόγο αποτελεί στοιχείο προφορικοποίησης του γραπτού λόγου. Τόσο ο πλάγιος όσο και ο ευθύς λόγος συνιστούν κατασκευές του αρθρογράφου για την επίτευξη επικοινωνιακών στόχων. Ένα τμήμα του λόγου αποσπασμένο από το συνολικό λόγο και το πλαίσιο δεν αποτελεί πια αυθεντική ερμηνεία, αλλά αξιοποιείται από αυτόν που το χρησιμοποιεί με τον τρόπο που επιθυμεί να παρουσιαστεί (Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011: 135). Σε σχέση με τη συστατική διακειμενικότητα που εντοπίζεται στο άρθρο, παρατηρούνται στοιχεία νομικού

λόγου («το άρθρο 28 του Συντάγματος») και πολιτικού λόγου («η ελληνική ιδιαιτερότητα του κρατικού μονοπωλίου»).

Το ύφος του κειμένου είναι επίσημο με τη χρήση τρίτου ενικού προσώπου, απλό και εύκολα κατανοητό από τον αναγνώστη. Σε κάποια σημεία είναι καυστικό και έμμεσα κριτικό («φρόντισε στο μεταξύ να εξασφαλίσει τα ιδιωτικά συμφέροντα των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης») με υπαινιγμούς προς την κυβέρνηση πως ενεργεί με σκοπιμότητα και παρουσιάζοντας ως κυρίαρχο «δράστη» την κυβέρνηση και τον πρωθυπουργό. Ο αρθρογράφος χτίζει μια ταυτότητα με επίσημο ύφος, χωρίς οικειότητα που παρουσιάζει απλώς την κοινωνική πραγματικότητα και ασκεί κριτική στις ενέργειες της κυβέρνησης.

Ερμηνευτική ανάλυση (μεσο-επίπεδο)

Στα πλαίσια ανάλυσης του μακρο-επιπέδου του συγκεκριμένου άρθρου παρατηρείται μια κριτική στάση του αρθρογράφου απέναντι στους κυβερνητικούς χειρισμούς. Πιο ειδικά, τα πανεπιστήμια χαρακτηρίζονται ως «ιδιωτικά» δηλώντας με ξεκάθαρο τρόπο το διαχωρισμό τους από τα κρατικά πανεπιστήμια. Τα στοιχεία που κυριαρχούν στο κείμενο είναι οι ενεργητικές δομές, τα ρήματα που επιτελούν υλικές διαδικασίες με δράστη τον πρωθυπουργό («φρόντισε») και το έντονα κριτικό λεξιλόγιο με αξιολογικά στοιχεία («συμφέροντα», «βολιδοσκοπήσει»). Μέσω αυτών φανερώνεται ότι ο αρθρογράφος χρησιμοποιεί τη γλώσσα με στρατηγικό τρόπο για να πείσει τον αναγνώστη ότι πίσω από την πρόταση της κυβέρνησης για την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων «κρύβονται» ιδιωτικά συμφέροντα. Η γλώσσα χρησιμοποιείται για να δημιουργήσει μια αίσθηση πολιτικής ευθύνης. Μέσω των γλωσσικών στοιχείων επιδιώκεται η ενίσχυση της αντίθεσης ως προς τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες. Το ύφος είναι απρόσωπο και δεν δημιουργείται κάποιο κλίμα οικειότητας με τον αναγνώστη. Ο αρθρογράφος είναι σε θέση εξουσίας που καθοδηγεί και πληροφορεί τον αναγνώστη. Η ανάλυση του άρθρου αποκαλύπτει πώς η γλώσσα λειτουργεί για να πλαισιώσει τις αντιδράσεις και να διαμορφώσει κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με την αντίθεση προς την πρόταση της κυβέρνησης για την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Η χρήση της φράσης «Η Νέα Δημοκρατία, λοιπόν, ερμηνεύει το άρθρο 28 του Συντάγματος κατά τρόπο τέτοιο που παρακάμπτει το άρθρο 16, το τελευταίο ανάχωμα στην άλωση του δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα.» υπογραμμίζει την ευελιξία και την αποφασιστικότητα της κυβέρνησης να παρακάμψει τα νομικά εμπόδια για

να υπηρετήσει ιδιωτικά συμφέροντα. Δημιουργείται η εντύπωση ότι η πρόταση εξυπηρετεί το ιδιωτικό συμφέρον και έχει ως «άλλοθι» την εκπαιδευτική ανάπτυξη.

Δεύτερο άρθρο «Προλειπίνουν έδαφος για ιδιωτικά πανεπιστήμια πετώντας το «γάντι» στο ΠΑΣΟΚ»

Το άρθρο «Προλειπίνουν έδαφος για ιδιωτικά πανεπιστήμια πετώντας το «γάντι» στο ΠΑΣΟΚ» αναδεικνύει τις εξαγγελίες του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για την εισαγωγή ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα, χωρίς την ανάγκη άμεσης συνταγματικής αναθεώρησης. Ο πρωθυπουργός πρότεινε τη χρήση του άρθρου 28 του Συντάγματος, που επιτρέπει διακρατικές συμφωνίες, ως μέσο για την αναγνώριση και λειτουργία ξένων πανεπιστημίων στη χώρα, προετοιμάζοντας το έδαφος για μια μελλοντική τροποποίηση του άρθρου 16. Παράλληλα, ζήτησε συνεργασία από τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, Νίκο Ανδρουλάκη, για τη διασφάλιση της απαραίτητης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, ενώ ο Ανδρουλάκης φάνηκε ανοιχτός σε συζητήσεις υπό συγκεκριμένους όρους. Αντιδράσεις υπήρξαν από την ΚΝΕ και το ΚΚΕ, που κατηγορούν την κυβέρνηση για εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης και δεσμεύονται για μαζικούς αγώνες υπέρ της δημόσιας, δωρεάν παιδείας. Το άρθρο υπογραμμίζει ότι η πολιτική συζήτηση για τα μη κρατικά πανεπιστήμια παραμένει σημείο έντονων αντιπαραθέσεων, ενώ φοιτητικές και πολιτικές ομάδες προετοιμάζονται για δυναμικές αντιδράσεις ενάντια στις κυβερνητικές πρωτοβουλίες.

Με βάση το σύστημα της μεταβιβαστικότητας του συγκεκριμένου άρθρου ως «δράστες» παρουσιάζονται ο «Κυριάκος Μητσοτάκης», ο «Αδρουλάκης», ο επικεφαλής του κόμματος ΝΙΚΗ, «Δημήτρης Νατσιός», το ΚΚΕ και η ΚΝΕ. Ο πρωθυπουργός παρουσιάζεται ως ο βασικός φορέας πρωτοβουλιών με επενεργητικές δομές όπως «φρόντισε να εξισώσει τα επαγγελματικά δικαιώματα» και «Την κερκόπορτα για την είσοδο των ιδιωτικών...άνοιξε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης.». Με την χρήση ρημάτων που δηλώνουν υλικές διαδικασίες όπως το *φρόντισε* και *άνοιξε* δίνεται έμφαση στη δράση του πρωθυπουργού, παρουσιάζοντάς τον ως κινητήρια δύναμη των εξελίξεων. Ένα παράδειγμα ρήματος που επιτελεί νοητική διαδικασία εμφανίζεται στην πρόταση «Ο τρόπος για να κάνει την αλλαγή που χρόνια τώρα ευαγγελίζεται ο Κυρ. Μητσοτάκης». Ο αρθρογράφος επιλέγει το μη επενεργητικό ρήμα *ευαγγελίζεται* με «αισθανόμενο» τον πρωθυπουργό και «φαινόμενο» την αλλαγή σχετικά την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Στην ακόλουθη πρόταση «Ο

τρόπος... *είναι* οι διακρατικές συμφωνίες του άρθρου 28 του Συντάγματος.» παρατηρούμε τη χρήση του συνδετικού ρήματος *είναι* το οποίο επιτελεί συσχετιστική διαδικασία. Το «δείγμα» είναι ο τρόπος για την αλλαγή που επιθυμεί να κάνει ο πρωθυπουργός και η «αξία ταυτοποίησης» είναι οι διακρατικές συμφωνίες του άρθρου 28 του Συντάγματος. Η χρήση του όρου «διακρατικές συμφωνίες» δημιουργεί έναν συνδετικό κρίκο με τη διεθνή πρακτική, προβάλλοντας την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων ως εναρμονισμένη με τις παγκόσμιες τάσεις. Παράλληλα, στο παρόν άρθρο διακρίνονται λεκτικές δομές («είπε»), με «λέγοντα» τον πρωθυπουργό και «λεγόμενο» αυτά που βρίσκονται σε εισαγωγικά, όπως και με «λέγοντα» τον κύριο Ανδρουλάκη «είπε ο Ν. Ανδρουλάκης σχετικά και πρόσθεσε». Το ίδιο παρατηρείται και στη δομή «Αλλά και ο επικεφαλής του κόμματος ΝΙΚΗ, Δημήτρης Νατσιός... είπε ότι δεν είναι αρνητικός» με το λεκτικό ρήμα *είπε*. Το συσχετιστικό ρήμα *είναι* δίνει την ιδιότητα του *ανοιχτού* σε τέτοια θέματα, δηλαδή ότι συμφωνεί υπό όρους με την ανακοίνωση του πρωθυπουργού. Με την πρόταση «ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ-KIN.ΑΛΛ. φάνηκε ανοιχτός σε συζητήσεις υπό όρους» και τη συσχετιστική δομή όπου ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ-KIN.ΑΛΛ αποκτά την ιδιότητα του ανοιχτού, δηλαδή δεκτικού και σύμφωνου προς την πρόταση. Συνολικά, δίνεται έμφαση στο «δράστη» του κειμένου και ο αρθρογράφος δεν προσπαθεί να αποσιωπήσει ή να μετριάσει το ρόλο του δράστη, καθώς αναφέρεται με ξεκάθαρο τρόπο στον πρωθυπουργό ως «δράστη» και παρακινητή των ενεργειών και παραθέτει τις απόψεις των άλλων αρχηγών κομμάτων.

Ως προς τη σύνταξη του κειμένου, η παρουσία της ενεργητικής σύνταξης είναι φανερή στο κείμενο μέσα από τα ακόλουθα παραδείγματα «άνοιξε ο πρωθυπουργός», «φρόντισε να εξισώσει τα επαγγελματικά δικαιώματα» και «είπε». Η ενεργητική σύνταξη δίνει έμφαση το δράστη ενός φαινομένου και μιας ενέργειας, ενώ η παθητική σύνταξη χρησιμοποιείται για τη συγκάλυψη του «δράστη» (Λύκου, 2000).

Η διαπροσωπική λειτουργία της γλώσσας αφορά τη σχέση μεταξύ του συντάκτη και του αναγνώστη, καθώς και τη διαμόρφωση πολιτικών σχέσεων (Στάμου, 2014: 174). Ως προς τη δείξη προσώπου στο συγκεκριμένο άρθρο επιλέγεται κυρίως το τρίτο ενικό («είπε», «ευαγγελίζεται») και το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο («προσφέρουν»). Στα λόγια των πολιτικών αρχηγών όπως παρατίθενται αυτούσια χωρία αυτών εντοπίζουμε το πρώτο ενικό πρόσωπο («έχω δηλώσει», «εύχομαι»), το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο («δεν είμαστε») και

δεύτερο πληθυντικό («μην περιμένετε»). Πρόκειται για μεταφορά των λόγων των πολιτικών αρχηγών που απευθύνονται στους βουλευτές και στην Κυβέρνηση και ως προφορικός λόγος είναι πιο διαδραστικός. Το προσωπικό ύφος των λόγων των πολιτικών ηγετών που προσδίδει μια διαδραστικότητα συνδυάζεται με το υπόλοιπο απρόσωπο ύφος σε τρίτο πρόσωπο που προσδίδει αντικειμενικότητα. Ο συνδυασμός αυτός καταδεικνύει μια προσπάθεια του αρθρογράφου από τη μία να προβληματίσει τον αναγνώστη σχετικά με το γεγονός παρουσιάζοντας και αντίθετες απόψεις σε σχέση με την πρόταση του πρωθυπουργού και από την άλλη να παρουσιάσει τα γεγονότα αντικειμενικά.

Σε αυτήν την προσπάθεια συντείνουν οι αποφαντικές πράξεις λόγου του κειμένου που εκφέρονται με οριστική έγκλιση κατά κύριο λόγο, καθώς μεταφέρουν τις βεβαιώσεις και πεποιθήσεις του παραγωγού του κειμένου. Ταυτόχρονα, με την παράθεση τμημάτων των ομιλιών των πολιτικών εκπροσώπων στη βουλή εντοπίζονται και κάποιες κατευθυντικές πράξεις λόγου του πρωθυπουργού προς τον κύριο Ανδρουλάκη που εκφέρονται με υποτακτική «εύχομαι πραγματικά, κ. Ανδρουλάκη, να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος αυτή τη φορά» και «Και μαζί να πάμε να βρούμε τους 180 βουλευτές» και του κύριου Ανδρουλάκη απευθυνόμενος προς τον πρωθυπουργό «μην περιμένετε να δεχθούμε ως ισότιμα πανεπιστήμια, ιδιωτικά εκπαιδευτήρια». Οι κατευθυντικές πράξεις λόγου δεν είναι λόγια του αρθρογράφου. Όμως, τα επέλεξε ως κείμενο που εντάχθηκε στο άρθρο του. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν απευθύνονται άμεσα προς τους αναγνώστες, αλλά με έμμεσο τρόπο ίσως αφήνουν έναν υπαινιγμό. Κατά κύριο λόγο κυριαρχούν οι αποφαντικές πράξεις λόγου. Ο παραγωγός του κειμένου βρίσκεται σε θέση εξουσίας, καθώς έχει τη γνώση και τη μεταφέρει στον αναγνώστη.

Στα πλαίσια της επιστημικής τροπικότητας απουσιάζουν στοιχεία που εκφράζουν κάποιο βαθμό βεβαιότητας. Η απουσία τέτοιων στοιχείων αποτελεί ένδειξη βεβαιότητας μιας απόφασης (Στάμου, 2011: 190). Ένα μόνο παράδειγμα που μετριάξει κάπως τη βεβαιότητα αποτελεί η φράση «ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝ.ΑΛΛ. φάνηκε ανοιχτός σε συζητήσεις», στην οποία το ρήμα *φάνηκε* μετριάξει κάπως τη σιγουριά ότι ο κύριος Ανδρουλάκης θα συμφωνήσει με την πρόταση της Κυβέρνησης για την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Σε όλο το κείμενο διαφαίνεται ότι ο αρθρογράφος εκφράζει σιγουριά σχετικά με τα λεγόμενά του. Τα στοιχεία δεοντικής τροπικότητας απουσιάζουν από το κείμενο και εντοπίζεται μόνο

ένα παράδειγμα στην ακόλουθη πρόταση «με γνώμονα την αυτονομία, τη λογοδοσία και τα υψηλά στάνταρ, που πρέπει να πληρούνται». Εδώ το *πρέπει* χρησιμοποιείται από τον κύριο Ανδρουλάκη για να τονίσει την αναγκαιότητα θέσπισης αυστηρών κριτηρίων όπως είναι η αυτονομία, η λογοδοσία και τα υψηλά στάνταρ που αποτελούν όρους απαραίτους για να συμφωνήσουν με την πρόταση του πρωθυπουργού. Η υπεροχή των γλωσσικών στοιχείων που εκφράζουν αξιολογική τροπικότητα είναι φανερή. Το ουσιαστικό «κερκόπορτα», η φράση «χωρίς συνταγματική αναθεώρηση» και η επιλογή της μεταφοράς «γάντι» στον τίτλο του άρθρου μαρτυρούν αρνητικά φορτισμένο λεξιλόγιο. Ο αρθρογράφος μέσα από τις συγκεκριμένες επιλογές αποκαλύπτει την άποψή του, η οποία φαίνεται να είναι αντίθετη προς την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι στην πρόταση «που στο μεταξύ κατά την προηγούμενη διακυβέρνηση φρόντισε να εξισώσει τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων κολεγίων με των πτυχιούχων των δημόσιων ελληνικών πανεπιστημίων» αποκαλύπτεται η διάθεση του αρθρογράφου να επιρρίψει ευθύνες στον πρωθυπουργό εξηγώντας πως έχει ήδη δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος αφού έκανε ισάξια τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων κολεγίων με των πτυχιούχων των δημόσιων ελληνικών πανεπιστημίων. Η κίνηση αυτή βρίσκει αντίθετο τον αρθρογράφο με την επιλογή των εκφωνημάτων *στο μεταξύ και φρόντισε*.

Στα πλαίσια της ανάλυσης της κειμενικής λειτουργίας του άρθρου θα λέγαμε εν συντομία ότι κυριαρχεί η ενεργητική σύνταξη καταδεικνύοντας ως κυρίαρχο «δράστη» της ίδρυσης των μη κρατικών πανεπιστημίων τον πρωθυπουργό. Στην πρώτη πρόταση του άρθρου «Την κερκόπορτα για την είσοδο των ιδιωτικών πανεπιστημίων...κατά την ανάγνωση των προγραμματικών δηλώσεων της κυβέρνησης», ως θέμα επιλέγεται το αντικείμενο του ρήματος σχετικά με το θέμα ανάλυσης του κειμένου, δηλαδή η ανακοίνωση ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων. Το ρήμα *άνοιξε* εισάγει τη νέα πληροφορία που είναι ότι ο Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε το ζήτημα αυτό. Ως σχόλιο με βάση το σύστημα ρήματος-θέματος τοποθετείται η δράστη του πρωθυπουργού. Με την κυριαρχία ενεργητικής σύνταξης στο μεγαλύτερο τμήμα του άρθρου θεματοποιείται ο δράστης του κειμένου που είναι ο πρωθυπουργός, η «Νέα δημοκρατία» και οι αρχηγοί των πολιτικών κομμάτων του ΠΑΣΟΚ, της Νίκης και του ΚΚΕ αλλά κυρίως της «Νέας δημοκρατίας».

Ερμηνευτική ανάλυση (μεσο-επίπεδο)

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην *Εφημερίδα των Συντακτών* η οποία έχει χαρακτηριστεί ότι ανήκει στον ευρύτερο αριστερό χώρο. Σε σχέση με την καταφανή διακειμενικότητα, παρατηρούμε πολλά στοιχεία της στο συγκεκριμένο άρθρο. Πιο συγκεκριμένα, παρατίθενται λόγια της ομιλίας του πρωθυπουργού, του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, του επικεφαλής του κόμματος ΝΙΚΗ, του ΚΚΕ και της ΚΝΕ. Με το να παραθέτει τμήματα των ομιλιών αποκομμένα από το συνομιλιακό τους πλαίσιο, ο αρθρογράφος καταφέρνει να τα χρησιμοποιεί με τον τρόπο που επιθυμεί κατασκευάζοντας την κοινωνική πραγματικότητα που επιθυμεί. Έτσι, η είδηση στερείται αυθεντικότητας και προβάλλεται μια συγκεκριμένη ιδεολογία και θέση (Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011: 135-136). Σχετικά με την συστατική διακειμενικότητα διακρίνουμε στοιχεία νομικού («συνταγματική αναθεώρηση», «μεταρρύθμιση του άρθρου 16») και πολιτικού λόγου («ιδιαιτερότητα του κρατικού μονοπωλίου»). Η χρήση ευθέως λόγου, μεταφορών («πέταξε το «γάντι»»), καθημερινών λέξεων («γάντι», «κουτοπονηριές») συνιστούν στοιχεία προφορικοποίησης του γραπτού λόγου. Έτσι, δημιουργείται ένα κλίμα οικειότητας και αμεσότητας με τον αναγνώστη με κύρια σκοπό τη μη αποδοχή της ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Το ύφος του κειμένου είναι έντονο, γίνεται οικείο και διεπιδραστικό. Αξίζει να επισημάνουμε ότι το ύφος είναι έντονα κριτικό με τον αρθρογράφο να ασκεί κριτική στην ανακοίνωση της κυβέρνησης για την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων.

Επεξηγηματική ανάλυση (μακρο-επίπεδο)

Στην αρχή του άρθρου τοποθετείται το κείμενο που γράφτηκε από τον αρθρογράφο και στο υπόλοιπο άρθρο παρατίθενται αποσπασματικά λόγια από τις ομιλίες του πρωθυπουργού, του προέδρου του ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ και του ΚΚΕ. Πίσω από την επιλογή οικείου συνομιλιακού ύφους από τα ΜΜΕ (όπως άρθρα) κρύβονται ιδεολογικές σκοπιμότητες. Η αξιοποίηση της προφορικοποίησης του λόγου από τα ΜΜΕ διευκολύνει την υιοθέτηση μιας άποψης (Στάμου, 2014: 168).

Ως κυρίαρχος δράστης του άρθρου παρουσιάζεται ο πρωθυπουργός αλλά και οι πολιτικοί αρχηγοί των άλλων κομμάτων. Επίσης, προβάλλονται οι αντιδράσεις από κοινωνικές ομάδες, όπως η ΚΝΕ και το ΚΚΕ, που κατηγορούν την κυβέρνηση για «εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης». Τονίζεται η προσκόλληση του πρωθυπουργού στο άρθρο 28

παραβλέποντας το άρθρο 16 και επίσης κατηγορείται ότι είχε ήδη θέσει τα θεμέλια προς αυτή την κατεύθυνση εξισώνοντας τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων κολεγίων με των πτυχιούχων των δημόσιων ελληνικών πανεπιστημίων. Συνεπώς, μέσα από την κριτική στάση του αρθρογράφου προς τις ενέργειες της κυβέρνησης, καταδεικνύεται η εξουσία που έχει η κυβέρνηση να παραβλέπει ένα άρθρο του συντάγματος και να στηρίζεται σε ένα άλλο άρθρο για να προχωρήσει στην ίδρυση των πανεπιστημίων.

Μέσα από τα λεγόμενα ενός παραγωγού κειμένου οικοδομούνται σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στον παραγωγό και τον ομιλητή. Τα άτομα που απαρτίζουν μια κοινότητα πρακτικής αποκτούν μια συγκεκριμένη γλωσσική συμπεριφορά (Eckert & McConnell-Ginet, 1992: 483-484). Μέσα από τις επιλογές της γλώσσας οικοδομείται η κοινωνική πραγματικότητα και ο αρθρογράφος έχει στη διάθεσή του άπειρες επιλογές και ενεργά επιλέγει αυτές που θα αναπαραστήσουν την πραγματικότητα που επιθυμεί να οικοδομήσει (Αρχάκης & Τσάκωνα, 2011: 38, 39). Στο συγκεκριμένο άρθρο ο αναγνώστης παρακινείται να προβληματιστεί σχετικά με την πρόθεση της κυβέρνησης να προτείνει την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα και να κατανοήσει ότι πίσω από τις ενέργειες της κυβέρνησης και των πολιτικών αρχηγών υπάρχει μεθόδευση και πολιτική σκοπιμότητα. Η στάση αυτού του άρθρου που τίθεται κατά της ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων συνάδει με το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της εφημερίδας που κινείται στον αριστερό χώρο και αντιτίθεται με κριτικό τρόπο στην πρόταση της κυβέρνησης που κινείται στον δεξιό χώρο.

3.6. Συγκριτική ανάλυση δημοσιευμάτων

Η συγκριτική ανάλυση των δημοσιευμάτων από τις εφημερίδες *Τα Νέα*, *Η Καθημερινή* και *Η Εφημερίδα των Συντακτών* αποκαλύπτει διαφορετικές προσεγγίσεις στο ζήτημα της ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Παρόλο που όλα τα άρθρα ασχολούνται με το ίδιο θέμα, οι διαφορετικές οπτικές και γλωσσικές στρατηγικές που υιοθετούνται αντανακλούν τις πολιτικές, ιδεολογικές και κοινωνικές προσεγγίσεις κάθε μέσου ενημέρωσης.

Στα δημοσιεύματα των *Νέων*, όπως το «Προχωρά η λύση των διακρατικών συμφωνιών για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια» και το «Μπορεί να ξεπεραστεί το συνταγματικό μπλόκο στα

ιδιωτικά πανεπιστήμια;», η έμφαση δίνεται στην πολύπλευρη παρουσίαση της κυβερνητικής πρότασης μέσω της αναφοράς σε θεσμικά εργαλεία, όπως το Άρθρο 28 του Συντάγματος, την αρχή επικουρικότητας, το άρθρο 16 που από τη μία καταδεικνύουν μια αντικειμενικότητα στο λόγο αλλά υπάρχουν κάποια αξιολογικά στοιχεία όπως «Βεβαίως αυτό που εξακολουθεί να μην απαντά αυτή η πρόταση» που μαρτυρούν μια έμμεση προσπάθεια αμφισβήτησης των ενεργειών της Κυβέρνησης. Η γλώσσα είναι τεχνική και επίσημη στο πρώτο άρθρο, ενώ στο δεύτερο άρθρο εμφανίζει πολλά στοιχεία προφορικότητας και διακειμενικότητας που καταδεικνύουν μια προσπάθεια του αρθρογράφου να προδώσει οικειότητα και να διεπιδράσει με τον αναγνώστη. Τα άρθρα εστιάζουν στη στρατηγική της κυβέρνησης, προβάλλοντας την πρόταση ως αποτέλεσμα επιμονής και πρωτοβουλίας της Κυβέρνησης για την αναβάθμιση της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης. Το πρώτο άρθρο μέσα από τις γλωσσικές επιλογές παρουσιάζει την πρόταση της κυβέρνησης θετικά καθώς επικεντρώνεται στις ενέργειες της κυβέρνησης με τρίτο πρόσωπο, χωρίς αξιολογικά στοιχεία και στοιχεία προφορικοποίησης. Δεν φαίνεται να παίρνει ξεκάθαρα κάποια θέση υπέρ ή κατά της ίδρυσης των ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Το δεύτερο άρθρο είναι πιο διεπιδραστικό και πιο προσωπικό (χρήση πρώτου πληθυντικού προσώπου). Ωστόσο, δεν υποστηρίζει κάποια άποψη με άμεσο τρόπο, προσπαθεί να δώσει την εντύπωση ότι παρουσιάζει πολύπλευρα το θέμα και με κάποια υπαινικτικά αξιολογικά στοιχεία διακρίνεται μια τάση αμφισβήτησης της πρωτοβουλίας της Κυβέρνησης. Συνεπώς, θα λέγαμε ότι είναι ουδέτερο με διάθεση προβληματισμού ως προς τα κίνητρα και την επιμονή της Κυβέρνησης να προωθήσει την ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων παραβλέποντας το άρθρο 16. Τα πανεπιστήμια χαρακτηρίζονται ως *ιδιωτικά ή μη κρατικά*.

Αντίθετα, τα δημοσιεύματα της *Καθημερινής*, όπως το «Η φόρμουλα για μη κρατικά ΑΕΙ χωρίς αναθεώρηση» και το «Σχέδιο για μη κρατικά πανεπιστήμια χωρίς αναθεώρηση», δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στις πρακτικές λεπτομέρειες της υλοποίησης της πρότασης. Μέσω των συσχετιστικών δομών και της ουσιαστικοποίησης αναλύεται η δυνατότητα χρήσης διακρατικών συμφωνιών ως μηχανισμού παράκαμψης του Άρθρου 16, παρουσιάζοντας την κυβέρνηση ως φορέα που προωθεί ρεαλιστικές και άμεσα εφαρμόσιμες λύσεις. Τα άρθρα υπογραμμίζουν τη σημασία των αυστηρών κριτηρίων ποιότητας που θα θέσει η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης, προβάλλοντας την αξιοπιστία της πρότασης. Η

έντονη διακειμενικότητα, το απρόσωπο ύφος και η επιλογή παθητικής σύνταξης με σκοπό τον μετριασμό του δράστη που είναι κατά κύριο λόγο ο πρωθυπουργός και η κυβέρνηση μαρτυρούν μια καταφανή προσπάθεια αναπαράστασης της ίδρυσης των μη κρατικών πανεπιστημίων ως την λογική και νομικά τεκμηριωμένη λύση για αποφυγή της μετακίνησης πολλών Ελλήνων φοιτητών στο εξωτερικό. Αξίζει να σημειώσουμε ότι για την αναφορά στο ζήτημα επιλέγεται η φράση «ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων» και όχι ιδιωτικών.

Στην *Εφημερίδα των Συντακτών*, όπως φαίνεται στα άρθρα «Ιδιωτικά πανεπιστήμια πριν από την αναθεώρηση του Συντάγματος» και «Προλείπουν έδαφος για ιδιωτικά πανεπιστήμια πετώντας το «γάντι» στο ΠΑΣΟΚ», η γλώσσα είναι πιο κριτική. Εστιάζει στις πολιτικές και ιδεολογικές συγκρούσεις που συνοδεύουν την πρόταση, ενώ υπογραμμίζονται μέσω στοιχείων καταφανούς διακειμενικότητας (όπως είναι ο ευθύς λόγος) οι αντιδράσεις από κοινωνικές ομάδες, όπως φοιτητικοί και πολιτικοί κύκλοι. Η παρουσίαση των διακρατικών συμφωνιών χαρακτηρίζεται ως μέσο «εμπορευματοποίησης» της εκπαίδευσης, ενώ η κυβερνητική πρόταση πλαισιώνεται ως μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας αποδόμησης του δημόσιου χαρακτήρα της παιδείας. Οι ενεργητικές δομές καταδεικνύουν ως ξεκάθαρο δράστη τον πρωθυπουργό και σε συνδυασμό με τα έντονα αξιολογικά στοιχεία «σκοπεύει να εκμεταλλευτεί η κυβέρνηση» κάνουν πιο ξεκάθαρη την κριτική στάση απέναντι στην πρόταση της κυβέρνησης. Τα πανεπιστήμια χαρακτηρίζονται ως *ιδιωτικά* και δεν εμφανίζεται ο όρος *μη κρατικά πανεπιστήμια* που παρατηρήθηκε στις δύο προηγούμενες εφημερίδες.

Στα άρθρα της εφημερίδας *Τα Νέα* η πρόταση παρουσιάζεται μέσα από διάφορους τομείς με μία πιο ουδέτερη και απρόσωπη στάση αλλά με μία έμμεση αμφισβήτησή της στο δεύτερο άρθρο, ενώ στο πρώτο διακρίνεται μια θετική παρουσίαση των ενεργειών του κυβερνώντος κόμματος, καθώς προωθεί την αφήγηση ότι η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων είναι όχι μόνο αναγκαία αλλά και ευθυγραμμισμένη με τις σύγχρονες διεθνείς απαιτήσεις. Τα δημοσιεύματα της *Καθημερινής* υποστηρίζουν τη νομιμοποίηση των κυβερνητικών πρωτοβουλιών, χρησιμοποιώντας γλώσσα που εστιάζει στην αναγκαιότητα της πρότασης και στην προσαρμογή της στις διεθνείς εκπαιδευτικές τάσεις. Οι στρατηγικές που περιγράφονται, όπως η χρήση διακρατικών συμφωνιών και η επιβολή αυστηρών κριτηρίων ποιότητας, παρουσιάζονται ως τεκμηριωμένες και ρεαλιστικές λύσεις για τη βελτίωση της ανώτατης

εκπαίδευσης. Στα άρθρα της *Εφημερίδας των Συντακτών*, η πρόταση πλαισιώνεται ως πολιτικά και ιδεολογικά επίμαχη, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην πιθανή εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης και στις κοινωνικές αντιδράσεις.

Η γλώσσα στα δημοσιεύματα των *Νέων* και της *Καθημερινής* είναι περισσότερο ουδέτερη και απρόσωπη, με έμφαση στη νομιμότητα και στην αντικειμενικότητα της πρότασης. Αντίθετα, η *Εφημερίδα των Συντακτών* χρησιμοποιεί πιο συναισθηματική και κριτική γλώσσα, τονίζοντας τις κοινωνικές επιπτώσεις και τις πολιτικές εντάσεις που συνοδεύουν την πρόταση.

Η συγκριτική ανάλυση δείχνει πώς οι διαφορετικές εφημερίδες προσεγγίζουν το ζήτημα της ίδρυσης μη κρατικών πανεπιστημίων μέσα από τις δικές τους ιδεολογικές και δημοσιογραφικές οπτικές. Τα *Νέα* προσεγγίζουν την πρόταση με σχετικά απρόσωπο ύφος και κάποια σημεία έμμεση επίκρισης της και αυτό συνάδει με την πολιτική ιδεολογία της εφημερίδας που κινείται στον κεντρικό κομματικό χώρο. Η *Καθημερινή* υπογραμμίζει τη θετική διάσταση της πρότασης, εστιάζοντας στη νομική και πρακτική πλευρά συμβαδίζοντας με την ιδεολογία των δεξιών κομματικών καταβολών της. Η *Εφημερίδα των Συντακτών* υιοθετεί έναν πιο επικριτικό τόνο, τονίζοντας τις πολιτικές και κοινωνικές αντιδράσεις και αυτό συνάδει με τις αριστερές ιδεολογικές της καταβολές. Αυτές οι διαφοροποιήσεις αντανακλούν τις ποικίλες αντιλήψεις για τον ρόλο της ανώτατης εκπαίδευσης και τις προκλήσεις της αναθεώρησης του συνταγματικού πλαισίου στην Ελλάδα.

4. Διδακτική πρόταση με βάση το μοντέλο των

Πολυγραμματισμών

Στη συνέχεια πραγματοποιείται μια προσπάθεια αξιοποίησης των άρθρων των τριών εφημερίδων στην εκπαιδευτική διαδικασία με μια πρόταση διδασκαλίας στα πλαίσια του μαθήματος της Έκφρασης Έκθεσης στην ενότητα της Είδησης του τεύχους Β' στη Β' τάξη του Λυκείου.

Στην συγκεκριμένη εργασία γίνεται προσπάθεια εφαρμογής του μοντέλου των πολυγραμματισμών (Φτερνιάτη, 2010). Η παρότρυνση των μαθητών για μάθηση μέσω συνεργασίας και για κριτική προσέγγιση των κειμένων καθίσταται απαραίτητη στη σχολική τάξη (McKay, 2009: 716). Η ανάγκη ανάπτυξης δεξιοτήτων που κρίνονται απαραίτητες για την κατανόηση πολυτροπικών κειμένων που κυριαρχούν στην σύγχρονη κοινωνία με το συνδυασμό οπτικών, γλωσσικών και ηχητικών στοιχείων οδήγησε στην ανάπτυξη του μοντέλου των πολυγραμματισμών (Φτερνιάτη, 2010). Η ανάπτυξη κριτικής μεταγλώσσας που προσφέρει το μοντέλο των πολυγραμματισμών προσφέρει ένα ισχυρό όπλο στους διδασκόμενους για να αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές πρακτικές και την κοινωνική και πολιτισμική δύναμη των κειμένων (Core & Kalantzis, 2000 όπως αναφέρεται στο Φτερνιάτη, 2010).

Μέσω της διδασκαλίας επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να φέρνουν τις προσωπικές τους εμπειρίες σε κάθε περίπτωση μάθησης («εμπειρία με βάση το οικείο») και να τις επεκτείνουν σε νέα κείμενα («εμπειρία του νέου») (Κουτσογιάννης, 2017: 300-301). Μαθητής και δάσκαλος αποκτούν ενεργό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία (Φτερνιάτη, 2000).

Οι πολυγραμματισμοί εισάγουν μια νέα έννοια αυτή «Σχεδίου», η οποία ταυτίζεται με την ενεργό συμμετοχή του μαθητή και την δυνατότητα να χειρίζεται μια ποικιλία μορφών και νοημάτων. Το σχέδιο πραγματώνεται μέσα από τη διαδικασία τεσσάρων φάσεων οι οποίες είναι οι εξής: η τοποθετημένη πρακτική, η ανοιχτή διδασκαλία, η κριτική πλαισίωση και η μετασχηματισμένη πρακτική (Φτερνιάτη, 2000). Με βάση αυτές τις τέσσερις φάσεις θα αναπτύξω ένα διδακτικό μοντέλο μάθησης για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Β' τάξης Λυκείου σχετικά με την ενότητα ΜΜΕ. Ύστερα από τη διδασκαλία της θεωρίας του μαθήματος στην ενότητα ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να συμπεριλάβει το υλικό της διδακτικής πρότασης που θα αναλυθεί παρακάτω.

Προκειμένου να υλοποιηθεί η διδακτική πρόταση, προτείνεται η αξιοποίηση έξι (6) διδακτικών ωρών, οι οποίες θα κατανέμονται σε διακριτές φάσεις για τη σταδιακή ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών. Θα καταβληθεί η προσπάθεια οι μαθητές να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά. Ο διαχωρισμός αυτός θα διευκολύνει την κειμενική ανάλυση, επιτρέποντας τη βαθύτερη κατανόηση των διαφορετικών ιδεολογικών αναπαραστάσεων.

Κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, οι μαθητές προτείνεται να αλληλεπιδρούν ενεργά μεταξύ τους, συζητώντας τα ευρήματά τους και αντιπαραβάλλοντας τις οπτικές τους. Με αυτόν τον τρόπο, θα καλλιεργηθεί η συνεργατική μάθηση, ενώ παράλληλα θα ενισχυθεί η ικανότητά τους να αναλύουν κριτικά τον δημοσιογραφικό λόγο, αξιοποιώντας τα γλωσσικά εργαλεία που θα έχουν διδαχθεί.

4.1 Στόχοι του διδακτικού μοντέλου

Κύριος στόχος του διδακτικού μοντέλου είναι η καλλιέργεια της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών. Μέσω αυτού, επιδιώκεται οι μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες

ανάλυσης και ερμηνείας δημοσιογραφικών κειμένων, αναγνωρίζοντας τις ιδεολογικές κατασκευές και τις εξουσιαστικές σχέσεις που υποκρύπτονται στα κείμενα αυτά. Επιπλέον, το μοντέλο στοχεύει στη διεύρυνση των γνώσεων των μαθητών γύρω από τη λειτουργία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και την επίδρασή τους στην κοινή γνώμη, καθώς και στην ανάδειξη της σημασίας της ελευθερίας και της ισότητας στην εκπαίδευση (Αρχάκης & Κονδύλη, 2011: 78). Πέρα από τους στόχους που περιλαμβάνει η συγκεκριμένη ενότητα, προστίθενται και άλλοι επιμέρους στόχοι.

Ειδικότερα, οι στόχοι του διδακτικού μοντέλου είναι:

1. Η εξοικείωση των μαθητών με τις γλωσσικές και συντακτικές επιλογές που χρησιμοποιούνται στο δημοσιογραφικό λόγο.
2. Η ανάπτυξη της ικανότητας εντοπισμού και ανάλυσης των ιδεολογικών θέσεων που προβάλλονται στα ειδησεογραφικά κείμενα μέσα από τις γλωσσικές επιλογές του αρθρογράφου.
3. Η προώθηση της συνεργατικής μάθησης μέσω της συλλογικής ανάλυσης δημοσιογραφικών κειμένων (Χαραλαμπίδης, 2006: 220-221).

4.2. Τοποθετημένη Πρακτική (1 διδακτική ώρα)

Στο πρώτο στάδιο, οι μαθητές πλαισιώνουν το θέμα της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων μέσω της αναζήτησης αυθεντικών δημοσιογραφικών κειμένων από εφημερίδες με διαφορετικές ιδεολογικές κατευθύνσεις μέσω του διαδικτύου. Τα κείμενα αυτά παρουσιάζουν διαφορετικές απόψεις για το ζήτημα, ενσωματώνοντας διαφορετικές ιδεολογικές στάσεις.

Δραστηριότητες:

1. Βιώνοντας το γνωστό: Συζήτηση για τη λειτουργία του δημοσιογραφικού λόγου. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές καλούνται να δώσουν απαντήσεις σε ερωτήσεις σχετικές με τη λειτουργία του δημοσιογραφικού λόγου. Οι ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

-Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του δημοσιογραφικού λόγου; (Καταγραφή των απαντήσεων των μαθητών στον πίνακα)

-Ποια η σχέση σας με κείμενα δημοσιογραφικού λόγου; Πού τα συναντάμε; (συζήτηση)

-Θεωρείτε αναγκαία την επαφή με τέτοιου είδους κείμενα; Πώς το αιτιολογείτε;

2.Βιώνοντας το νέο: Στη συνέχεια, οι μαθητές καλούνται να εργαστούν ομαδικά αναζητώντας πληροφορίες στο διαδίκτυο σχετικά με την είδηση της ιδιωτικοποίησης πανεπιστημίων στην Ελλάδα και να εντοπίσουν άρθρα για να κατανοήσουν την έννοια της ιδιωτικοποίησης και να ενημερωθούν για το θέμα.

4.3. Ανοιχτή Διδασκαλία (2 διδακτικές ώρες)

Σε αυτό το στάδιο της διδακτικής πρότασης, οι μαθητές καλούνται να αναλύσουν τα κείμενα τόσο σε γλωσσικό όσο και σε νοηματικό επίπεδο, προσεγγίζοντας τα δεδομένα μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους και ενισχύοντας τη μεταγλωσσική τους ικανότητα (Φτερνιάτη, 2010). Η διαδικασία αυτή επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν πώς οι γλωσσικές επιλογές συμβάλλουν στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας και πώς οι ιδεολογικές κατευθύνσεις διαμορφώνουν τα νοήματα που προβάλλονται.

Επιλέγονται τα ακόλουθα άρθρα «Η φόρμουλα για μη κρατικά ΑΕΙ χωρίς αναθεώρηση» (από την «Καθημερινή») και «Ιδιωτικά πανεπιστήμια πριν από την αναθεώρηση του Συντάγματος» (από την «Εφημερίδα των συντακτών»). Επιλέγονται άρθρα με αντίθετες ιδεολογικές κατευθύνσεις, έτσι ώστε οι μαθητές να αντιληφθούν τη διαφορετική ιδεολογική σκοπιά κάθε άρθρου. Με βάση αυτά τα άρθρα που τους δίνονται, θα προχωρήσουν στις παρακάτω δραστηριότητες.

Δραστηριότητες (2 ώρες):

1. Ανάλυση των Κειμένων με Εστίαση στη Σημασιοσυντακτική Δομή

Οι μαθητές εντοπίζουν τα γλωσσικά και συντακτικά χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας (Φύλλο εργασίας).

Συγκεκριμένα, εξετάζουν τη χρήση ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης στα δύο κείμενα μέσα από το Φύλλο εργασίας. Οι μαθητές αναλύουν τους κύριους δρώντες στα κείμενα: Ποιοι παρουσιάζονται ως δράστες; Εξετάζουν τη ύπαρξη λέξεων που δηλώνουν βεβαιότητα, σχόλιο μέσα από την αναζήτηση ιδεολογικά φορτισμένων λέξεων. Εντοπίζουν συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο (Φύλλο Εργασίας).

4.4. Κριτική Πλαισίωση (1 διδακτική ώρα)

Σε αυτό το στάδιο, οι μαθητές εστιάζουν στην εμβάθυνση της ανάλυσης των κειμένων μέσω μιας κριτικής προσέγγισης. Η δραστηριότητα αυτή τους καλεί να εξετάσουν πώς τα κείμενα λειτουργούν μέσα στο κοινωνικό και ιδεολογικό τους πλαίσιο, εστιάζοντας στις επιρροές που διαμορφώνουν τις απόψεις των αρθρογράφων και, κατ' επέκταση, τις στάσεις του αναγνωστικού κοινού.

Δραστηριότητες:

Ο εκπαιδευτικός ξεκινά μια συζήτηση με ερωτήματα και οι μαθητές σηκώνοντας το χέρι απαντούν σε αυτές τις ερωτήσεις.

Ο εκπαιδευτικός θέτει τα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Συγκρίνοντας τα δύο άρθρα, θεωρείτε ότι παρουσιάζουν την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα ως ένα θετικό γεγονός;
2. Τα δύο άρθρα έχουν την ίδια στάση απέναντι στο θέμα; Τί σας κάνει να το πιστεύετε αυτό;
3. Υπάρχουν συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές που σας οδηγούν σε αυτό το συμπέρασμα; Ποιές είναι αυτές;
4. Οι δράστες των ενεργειών σε κάθε κείμενο αναδεικνύονται μέσω ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης;

5. Τι επίδραση έχουν αυτά τα άρθρα στον αναγνώστη; Ποιά σχέση χτίζεται ανάμεσα στον αρθρογράφο και τον αναγνώστη;

Μόλις ολοκληρώσουν αυτό το στάδιο, οι μαθητές θα είναι σε θέση να κατανοούν τις επιρροές που ασκεί ο ιδεολογικός λόγος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση αντιλήψεων και να προσεγγίζουν με κριτική ματιά τα μηνύματα που λαμβάνουν από τα μέσα ενημέρωσης.

4.5. Μετασχηματισμένη Πρακτική (2 διδακτικές ώρες)

Στο τελευταίο στάδιο της διδακτικής πρότασης, οι μαθητές καλούνται να αξιοποιήσουν τη γνώση και τις δεξιότητες που απέκτησαν μέσα από τη διαδικασία ανάλυσης και να τις εφαρμόσουν δημιουργικά. Οι δραστηριότητες στο στάδιο αυτό στοχεύουν στη σύνθεση, την παραγωγή κειμένων και τη μεταφορά της γνώσης σε διαφορετικά επικοινωνιακά και κοινωνικά περιβάλλοντα, προωθώντας την αυτονομία, την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα.

Δραστηριότητες:

1. Δημιουργία Άρθρων από Διαφορετικές Ιδεολογικές Γωνίες

Ο εκπαιδευτικός εισέρχεται στην τάξη και μοιράζει κάρτες (κίτρινες, κόκκινες και πράσινες) στους μαθητές. Στη συνέχεια, τους πληροφορεί ότι το κάθε χρώμα δηλώνει μια ομάδα και έτσι οι μαθητές χωρίζονται σε τρεις ομάδες. Η κίτρινη ομάδα θα δημιουργήσει ένα άρθρο που θα τίθεται υπέρ της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, η κόκκινη ομάδα θα αναπτύξει ένα άρθρο που θα τίθεται κατά του ζητήματος αυτού και η πράσινη ομάδα θα δημιουργήσει ένα άρθρο που θα παραμείνει ουδέτερο ως προς το γεγονός. Οι μαθητές καλούνται να πείσουν τους αναγνώστες για την άποψή τους μέσα από το κείμενό τους και στο τέλος να την παρουσιάσουν στην τάξη. Ο εκπαιδευτικός συμβουλεύει τους μαθητές να αξιοποιήσουν τα άρθρα από τις εφημερίδες «Καθημερινή» και «Εφημερίδα των Συντακτών». Ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως σύμβουλος και καθοδηγητής.

2. Παρουσίαση σε Σχολική Ημερίδα

Αφού ολοκληρώσουν τη πρώτη δραστηριότητα ακολουθεί ένα είδος παρουσίασης των ευρημάτων μέσω σχεδιασμού μιας σχολικής ημερίδας. Οι μαθητές καλούνται να επιλέξουν ένα άτομο που θα εκπροσωπήσει την ομάδα τους, θα πάρει μέρος στην ημερίδα και θα παρουσιάσει τις απαντήσεις της προηγούμενης δραστηριότητας αλλά σε μορφή ομιλίας. Προτείνεται στους μαθητές να δημιουργήσουν μια παρουσίαση σε Powerpoint. Στα πλαίσια της ημερίδας, κάθε ομάδα παρουσιάζει τα επιχειρήματά της από την ανάλυση των κειμένων, αναδεικνύοντας πώς οι γλωσσικές επιλογές διαμορφώνουν ιδεολογικές αναπαραστάσεις. Οι παρουσιάσεις συνοδεύονται από οπτικό υλικό (διαγράμματα, βίντεο, παραδείγματα από τα κείμενα) και οι μαθητές ενθαρρύνονται να απαντήσουν σε ερωτήσεις του κοινού, προωθώντας τη δημόσια συζήτηση.

3. Δημιουργία αφίσας ή βίντεο

Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να δημιουργήσουν είτε αφίσα είτε βίντεο το οποίο θα προβληθεί κατά τη διάρκεια μιας εκδήλωσης σχετικά με το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Οι μαθητές καλούνται να παρουσιάσουν το γεγονός είτε θετικά είτε αρνητικά είτε ουδέτερα και να δείξουν με οπτικά μέσα αυτή την πρόθεσή τους. Σε αυτή τη δραστηριότητα θεωρείται πολύτιμη και σημαντική η παρουσία του καθηγητή Πληροφορικής για να καθοδηγήσει και να συμβουλευσει τους μαθητές για τη δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου αξιοποιώντας τα τεχνολογικά μέσα του σχολείου.

4. Αξιολόγηση των γνώσεων που απέκτησαν οι μαθητές

Ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές το ακόλουθο τμήμα από την Εφημερίδα των Συντακτών «Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε ότι η συνταγματική αναθεώρηση θα ξεκινήσει το 2025. Ωστόσο, φρόντισε στο μεταξύ να εξασφαλίσει τα ιδιωτικά συμφέροντα των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης, ανακοινώνοντας την πρόθεση της κυβέρνησης να θεσμοθετήσει τη λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων μέσω διακρατικών συμφωνιών.». Στη συνέχεια, καλεί τους μαθητές να ξαναγράψουν το κείμενο με τρόπο που να παρουσιάζεται η είδηση με ουδέτερο τρόπο, χωρίς ο αρθρογράφος να παίρνει θέση στο ζήτημα. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν τις γνώσεις και δεξιότητες που απέκτησαν μέσα από αυτή τη διδασκαλία.

Με αυτές τις δραστηριότητες, η μετασχηματισμένη πρακτική ολοκληρώνει τη διδακτική πρόταση, εφοδιάζοντας τους μαθητές με τις απαραίτητες δεξιότητες για να συμμετέχουν ενεργά και συνειδητά στον δημόσιο διάλογο και στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας.

5. Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας εστιάζουν στην ανάλυση των κοινωνιογλωσσικών αναπαραστάσεων για την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, όπως αυτές αναδύονται μέσα από τον δημοσιογραφικό λόγο. Η συγκριτική ανάλυση άρθρων από τις εφημερίδες «Τα Νέα», «Η Καθημερινή» και «Η Εφημερίδα των Συντακτών» ανέδειξε σημαντικές διαφορές στις ιδεολογικές προσεγγίσεις και στις γλωσσικές επιλογές που άλλοτε αναπαράγουν και άλλοτε αντιπαράτιθενται στην ιδιωτικοποίηση.

Ως αποτέλεσμα που απαντά στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα, διαπιστώθηκε ότι οι εφημερίδες χρησιμοποιούν διαφορετικές αφηγήσεις για την ιδιωτικοποίηση, επηρεασμένες από την πολιτική τους κατεύθυνση. Στα «Νέα» η πρόταση ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων παρουσιάζεται ως μέσο αναγνώρισης των επαγγελματικών δικαιωμάτων (στο δεύτερο άρθρο), ως μέσο σύναψης διακρατικών συμφωνιών με χώρες του εξωτερικού (και στα δύο άρθρα) αλλά και ως πόλος κοινωνικών συγκρούσεων λόγω των διάφορων απόψεων (στο δεύτερο άρθρο). Στην «Καθημερινή» το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα παρουσιάζεται ως μέσο εκσυγχρονισμού, με έμφαση στις διακρατικές συμφωνίες ως βήμα για την εισαγωγή μη κρατικών πανεπιστημίων. Αντίθετα, στην «Εφημερίδα των Συντακτών» αναδεικνύονται οι κοινωνικές αντιδράσεις και οι κίνδυνοι «εμπορευματοποίησης» της εκπαίδευσης. Οι γλωσσικές και συντακτικές επιλογές στα κείμενα φέρουν ιδεολογικό φορτίο.

Με βάση το δεύτερο και τρίτο ερευνητικό ερώτημα, παρατηρείται ότι η ανάλυση με βάση τη θεωρία του Fairclough κατέδειξε πώς η γλώσσα λειτουργεί ως εργαλείο αναπαραγωγής

αντιλήψεων και ιδεολογιών. Οι κοινωνικές και πολιτικές δομές επηρεάζουν τη ρητορική των άρθρων, εδραιώνοντας συγκεκριμένες ιδεολογικές θέσεις και ενισχύοντας τη θετική ή αρνητική πρόσληψη του ζητήματος.

Η γλωσσική ανάλυση έδειξε πώς οι γλωσσικές και συντακτικές επιλογές λειτουργούν ως μηχανισμοί διαμόρφωσης κοινωνικών στάσεων. Το πρώτο άρθρο από την εφημερίδα «Τα Νέα» και τα άρθρα της εφημερίδας «Η Καθημερινή» προβάλλουν την ιδιωτικοποίηση ως αναγκαίο βήμα εκσυγχρονισμού και προσαρμογής στα διεθνή πρότυπα, εστιάζοντας στη νομιμότητα και την πρακτικότητα της πρότασης. Τα δεύτερο άρθρο της εφημερίδας «Τα Νέα» όμως εκφράζει και μια έμμεση αμφισβήτηση των κινήτρων της Κυβέρνησης. Αντίθετα, τα άρθρα από την «Εφημερίδα των Συντακτών» δίνουν έμφαση στις κοινωνικές αντιδράσεις, παρουσιάζοντας την ιδιωτικοποίηση ως απειλή για τη δημόσια παιδεία και ως παράγοντα ενίσχυσης της εκπαιδευτικής ανισότητας.

Η ανάλυση ανέδειξε πώς η ιδεολογία των μέσων ενημέρωσης επηρεάζει τη χρήση της γλώσσας. Οι θετικές αναπαραστάσεις της ιδιωτικοποίησης εντοπίζονται στο πρώτο άρθρο από την εφημερίδα «Τα Νέα» και στα άρθρα της «Καθημερινής». Στην πρώτη περίπτωση παρατηρείται η επιλογή απρόσωπου ύφους με την χρήση τρίτου προσώπου, η απουσία επιστημικής, δεοντικής και αξιολογικής τοπικότητας, η απουσία στοιχείων προφορικοποίησης και η επικράτηση αποφαντικών πράξεων λόγου. Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε σε μια εφημερίδα που εντάσσεται το μεσαίο ιδεολογικό κύκλο. Θεωρείται ότι τίθεται υπέρ της ιδιωτικοποίησης των πανεπιστημίων στην Ελλάδα καθώς παρουσιάζει το γεγονός ως δεδομένο και αναφέρεται σύντομα μόνο στα θετικά της πρότασης αυτής. Στην ίδια πλευρά τοποθέτησης κινούνται και τα άρθρα της εφημερίδας «Η Καθημερινή». Σε αυτά παρατηρείται η επιλογή πρώτου, δεύτερου και τρίτου προσώπου σε μια προσπάθεια συνδυασμού απρόσωπου και προσωπικού ύφους, η ύπαρξης στοιχείων διακειμενικότητας και στοιχείων επιστημικής, δεοντικής και αξιολογικής τροπικότητας (χρήση θετικά φορτισμένου λεξιλογίου). Οι παραπάνω επιλογές καταδεικνύουν μια θετική στάση απέναντι στην πρόταση της κυβέρνησης που συνάδει με την ιδεολογία της εφημερίδας δεξιών πολιτικών καταφρονήσεων όπως είναι η «Καθημερινή».

Αρνητικές αναπαραστάσεις και δυσπιστία προς την κυβερνητική πρόταση διακρίνεται στα άρθρα της «Εφημερίδας των Συντακτών» αλλά και στο δεύτερο άρθρο της εφημερίδας «Τα

Νέα». Πιο συγκεκριμένα, τα έντονα αξιολογικά στοιχεία με αρνητική χροιά που εντοπίζονται στα δύο άρθρα της «Εφημερίδας των Συντακτών», η έντονη παρουσία διακειμενικότητας και προφορικοποίησης, η επιλογή προσωπικού κι απρόσωπου ύφους με τη χρήση πρώτου, δεύτερου και τρίτου προσώπου και οι δομές ενεργητικής σύνταξης που δίνουν έμφαση με αρνητικό πρόσημο στη δράση της κυβέρνησης μαρτυρούν την αντίθεση της εφημερίδας προς την κυβερνητική πρόταση και επιδιώκεται ο προβληματισμός του αναγνώστη. Πρόκειται για μια εφημερίδα που εντάσσεται ιδεολογικά στον αριστερό κύκλο και η στάση των δύο άρθρων έρχεται να υποστηρίξει την ιδεολογία αυτή.

Επιπλέον, το δεύτερο άρθρο από την εφημερίδα «Τα Νέα» σε μια προσπάθεια αμφισβήτησης των κινήτρων της κυβέρνησης που κατέθεσε την πρόταση αυτή τείνει να φανερώνει μια έμμεση δυσπιστία προς αυτή την πρόταση. Η εναλλαγή τρίτου προσώπου με πρώτο πρόσωπο συνδυάζει το απρόσωπο με το προσωπικό ύφος εμπλέκοντας συναισθηματικά τον αναγνώστη με στόχο τον προβληματισμό του. Σε αυτό συντελεί η επιλογή στοιχείων διακειμενικότητας, προφορικοποίησης και κατευθυντικών πράξεων λόγου. Το άρθρο αυτό τοποθετείται σε μια εφημερίδα που ανήκει ιδεολογικά στο μεσαίο χώρο και θα λέγαμε ότι δεν δηλώνει ξεκάθαρα την στάση του προς την πρόταση αλλά με έμμεσο τρόπο.

Αυτή η διαφοροποίηση αντικατοπτρίζει τη ρητορική στρατηγική κάθε μέσου να απευθυνθεί στο κοινό του, ενισχύοντας ή αμφισβητώντας τις κυβερνητικές πολιτικές. Παράλληλα, η σύνδεση των άρθρων με ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές δομές, όπως οι σχέσεις εξουσίας και η κυριαρχία, επιβεβαιώνει ότι η γλώσσα λειτουργεί ως μέσο αναπαραγωγής κοινωνικών ανισοτήτων (Van Dijk, 2008).

Η εργασία καταδεικνύει τον καθοριστικό ρόλο του δημοσιογραφικού λόγου στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης για την ιδιωτικοποίηση, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης κριτικής γλωσσικής επίγνωσης. Μέσα από αυτήν την ανάλυση, αναδεικνύεται η σημασία της γλώσσας ως εργαλείου κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας και η αξία της αξιοποίησης των μέσων ενημέρωσης στην εκπαιδευτική διαδικασία για την καλλιέργεια κριτικής σκέψης.

Μια σημαντική διαπίστωση είναι το ότι ο δημοσιογραφικός λόγος έχει ισχυρή επιρροή στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Η ανάγκη για ενίσχυση της κριτικής προσέγγισης των

μέσων ενημέρωσης είναι απαραίτητη, ιδιαίτερα σε θέματα όπως η εκπαίδευση, όπου οι αλλαγές έχουν βαθιές κοινωνικές επιπτώσεις. Με την κατάλληλη εκπαίδευση, οι αναγνώστες μπορούν να αποκτήσουν την ικανότητα να αναγνωρίζουν και να αποκωδικοποιούν τις γλωσσικές στρατηγικές που διαμορφώνουν τις αντιλήψεις τους, συμβάλλοντας έτσι σε έναν πιο ενημερωμένο και ενεργό δημόσιο διάλογο.

6. Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία ανέδειξε τη σημασία της γλώσσας ως μέσου διαμόρφωσης κοινωνικών αντιλήψεων και ιδεολογιών μέσα από την ανάλυση δημοσιογραφικών κειμένων που αφορούν την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Η συγκριτική προσέγγιση άρθρων από τις εφημερίδες «Τα Νέα», «Η Καθημερινή» και «Η Εφημερίδα των Συντακτών» αποκάλυψε πώς οι γλωσσικές και συντακτικές επιλογές αντικατοπτρίζουν τις ιδεολογικές κατευθύνσεις και τα συμφέροντα κάθε μέσου ενημέρωσης.

Η ανάλυση κατέδειξε ότι η γλώσσα δεν λειτουργεί απλώς περιγραφικά αλλά συμβάλλει στην αναπαραγωγή κοινωνικών και πολιτικών δομών εξουσίας. Τα μέσα ενημέρωσης που υιοθετούν μια θετική στάση απέναντι στην ιδιωτικοποίηση παρουσιάζουν τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες ως μέσο εκσυγχρονισμού και ακαδημαϊκής αριστείας, χρησιμοποιώντας ενεργητικές συντάξεις και θετικά φορτισμένες λέξεις όπως «αριστεία» και «αναβάθμιση». Αντίθετα, τα μέσα που είναι επικριτικά απέναντι στην ιδιωτικοποίηση υπογραμμίζουν τους κινδύνους εμπορευματοποίησης της εκπαίδευσης και την απώλεια της δημόσιας φύσης της, μέσω παθητικών συντάξεων και όρων όπως «εμπορευματοποίηση» και «ανισότητες».

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε, βασισμένη στις θεωρίες των Halliday και Fairclough, ανέδειξε τη διασύνδεση μεταξύ μικρο-ανάλυσης του λόγου και μακρο-ανάλυσης των κοινωνικών δομών. Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική έδειξε πώς η γλώσσα οργανώνεται για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένες λειτουργίες, ενώ η μέθοδος του Fairclough ανέλυσε πώς τα κείμενα συνδέονται με το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο.

Η εφαρμογή αυτής της μεθοδολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία ανέδειξε τη σημασία της ανάπτυξης κριτικής σκέψης και γλωσσικής επίγνωσης. Η ανάλυση δημοσιογραφικών κειμένων παρέχει ένα ισχυρό εργαλείο για τη διδασκαλία του κριτικού γραμματισμού, επιτρέποντας στους μαθητές να αναγνωρίζουν ιδεολογικές προκαταλήψεις και να αποκτούν μια πιο κριτική προσέγγιση στα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα.

Συνολικά, η εργασία ανέδειξε τη γλώσσα ως έναν ισχυρό παράγοντα διαμόρφωσης κοινωνικών στάσεων και πολιτικών επιλογών. Η μελέτη του δημοσιογραφικού λόγου παρέχει χρήσιμα εργαλεία για την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας, ενώ η ανάπτυξη κριτικής γλωσσικής επίγνωσης είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση ενός πιο ενημερωμένου και συμμετοχικού δημόσιου διαλόγου.

Βιβλιογραφία

- Ανδρουτσόπουλος, Γ. (2001). Γλωσσολογικές προσεγγίσεις στο δημοσιογραφικό λόγο: Είδη, ποικιλότητα και ιδεολογία. *Στο Δημοσιογραφία και Γλώσσα. Πρακτικά Συνεδρίου (15-16 Απριλίου 2000)*.
- Αρχάκης, Α., & Κονδύλη, Μ. (2011). Εισαγωγή σε ζητήματα κοινωνιογλωσσολογίας (3η αναθ. εκδ.). Νήσος.
- Αρχάκης, Α., Τσάκωνα, Β., & Μοσχονάς, Σ. Α. (2011). *Ταυτότητες, αφηγήσεις και γλωσσική εκπαίδευση*. Εκδόσεις Πατάκη.
- Δούκα, Α., Φτερνιάτη, Α., & Αρχάκης, Α. (2016). Ειδησεογραφικός λόγος και κριτική γλωσσική εκπαίδευση στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών: Διδακτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα της Β' λυκείου.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2017). *Γλωσσική διδασκαλία χθες, σήμερα, αύριο: μια πολιτική προσέγγιση*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τρανταφυλλίδη.
- Λύκου, Χ. (2000). Η συστημική λειτουργική γραμματική του MAK Halliday. *Γλωσσικός Υπολογιστής*.
- Μανιού, Ε. (2016). *Η (ανα) συγκρότηση της επιστημονικής γνώσης στο σχολείο: κοινωνιογλωσσολογική ανάλυση εκπαιδευτικών πρακτικών* (Doctoral dissertation,

Πανεπιστήμιο Πατρών. Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών. Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία).

- Μαρωνίτη, Κ., Στάμου, Α. Γ., Γρίβα, Ε. & Ντίνας, Κ. (2016). Αναπαραστάσεις της γλωσσικής ποικιλότητας στον τηλεοπτικό λόγο: Εφαρμόζοντας ένα πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού σε παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας. Στο Α. Γ. Στάμου, Π. Πολίτης & Α. Αρχάκης (επιμ.), *Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Εκπαιδευτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα*. Καβάλα: Σαΐτα.
- Μαρωνίτης, Δ. (2001). Δημοσιογραφία και Γλώσσα: Τυπολογία και Παθολογία. Στο *Δημοσιογραφία και Γλώσσα, Πρακτικά Συνεδρίου*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.
- Π. Πολίτης. (2001) Η ιδιαιτερότητα της παραγωγής του δημοσιογραφικού λόγου. Διαθέσιμο στο: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_b10/02.html
- Σαββίδου, Ε. (2022). Υποθέσεις γυναικοκτονιών στον διαδικτυακό ειδησεογραφικό λόγο: Συγκριτική ανάλυση κατασκευής έμφυλων ταυτοτήτων και ταυτοτήτων ετερότητας.
- Στάμου, Α. Γ. (2011). Η κριτική ανάλυση λόγου των περιβαλλοντικών κειμένων: Προς μια κριτική γλωσσική επίγνωση. *Πινακάτες Πηλίου: Κοντύλι*.
- Στάμου, Α. Γ., Αλευριάδου, Α., & Ελευθερίου, Π. (2011). Ζωγράφησε τα ΑΜΕΑ»: Αναπαραστάσεις της αναπηρίας μέσα από τα ιχνογραφήματα παιδιών του δημοτικού.
- Στάμου, Α. (2012). Αναπαραστάσεις της κοινωνιογλωσσικής πραγματικότητας στα κείμενα μαζικής κουλτούρας. *Γλωσσολογία*.
- Στάμου, Α. Γ. (2014). Η κριτική ανάλυση λόγου: Μελετώντας τον ιδεολογικό ρόλο της γλώσσας. Στο *Ανάλυση Λόγου: Θεωρία και Εφαρμογές*. Αθήνα: Νήσος.
- Τεντολούρης, Φ., & Χατζησαββίδης, Σ. (2014). Λόγοι του κριτικού γραμματισμού και η τοποθέτησή τους στη σχολική πράξη: προς μια γλωσσοδιδασκτική αναστοχαστικότητα. *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα*, 34.
- Φτερνιάτη, Α. (2010). Το διδακτικό υλικό για το γλωσσικό μάθημα του δημοτικού και η παιδαγωγική του γραμματισμού και των πολυγραμματισμών. *Νέα Παιδεία*.

- Χαραλαμπίδης, Α. Λ. (2006). Γραμματισμός, κοινωνία και εκπαίδευση: (πέντε μελέτες). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ιδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών [Ιδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη].
- Χατζησαββίδης, Σ. (1999). *Ελληνική γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος. Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Gutenberg
- Χατζησαββίδης, Σ. (2005). Από την παιδαγωγική του γραμματισμού στους πολυγλωσσισμούς: νέες τάσεις, διαστάσεις και προοπτικές στη διδασκαλία της γλώσσας. Στο Κ. Μπαλάσκας & Κ. Αγγελάκος (Επιμ.) *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Eckert, P., & McConnell-Ginet, S. (1992). Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Annual review of anthropology*.
- Kalantzis, M., & Cope, B. (2008). Language education and multiliteracies. *Encyclopedia of language and education*.
- McKay, S. L. (2009). Γραμματισμός και γραμματισμοί. Στο Τ. Κωστούλη (Επιμ.). Στο *Κοινωνιογλωσσολογία και διδασκαλία της γλώσσας*.
- Stamou, A. G., Politis, P., & Archakis, A. (2016). Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Εκπαιδευτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα [Sociolinguistic Diversity and Critical Literacies in the Popular Culture Discourse: Educational Proposals for Language Courses]. *Kavala: Saita*.

Ιστοσελίδες

- Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). (2023). Ημερήσιος και Περιοδικός Τύπος – Έτος 2022. Ανακτήθηκε από <https://www.statistics.gr>.
- Σύνταγμα της Ελλάδας
<https://el.wikisource.org/wiki/%CE%A3%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82#p16>
- ΑΠ 33127/Δ2/2023 Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου.
<https://www.esos.gr/arthra/82556/programma-spydon-tis-neoellinikis-glossas-ton-v-kai-g-taxon-genikoy-lykeiou>

Παράρτημα Α

Φύλλο εργασίας

Παρακολουθούμε το λόγο του Πρωθυπουργού στα πλαίσια των δηλώσεών του στη Βουλή στις 6 Ιουλίου 2023 σχετικά με την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων στην Ελλάδα https://www.youtube.com/watch?v=hUMjr_hXd38 (39.16 μέχρι 41.05 λεπτά)

Δραστηριότητα 1: Διαβάζουμε τα αποσπάσματα από την εφημερίδα "Η Εφημερίδα των Συντακτών" και "Η Καθημερινή" και αναλύουμε τις λεξιλογικές επιλογές. Ποιες λέξεις ή φράσεις θεωρούμε ότι είναι φορτισμένες ιδεολογικά; Υπογραμμίζει ο καθένας τις φράσεις που είναι *ιδεολογικά φορτισμένες, συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Εφημερίδα των Συντακτών	Η Καθημερινή
<div>Π</div>	

*Ιδεολογικά φορτισμένες λέξεις μας δείχνουν τι δηλώνει ο συγγραφέας για τον κόσμο.

2. Χωρισμένοι σε δύο ομάδες όπου η μία ομάδα αναλαμβάνει τη μελέτη ενός άρθρου της καθε εφημερίδας παρατηρούμε τη συντακτική δομή του άρθρου. Κυριαρχεί η ενεργητική ή η παθητική δομή; Καταγράφουμε ορισμένα ρήματα ενεργητικής και παθητικής σύνταξης, το υποκείμενο τους ή το ποιητικό αίτιο εφόσον υπάρχει. Ποιά υποκείμενα τονίζονται περισσότερο; Ποιοι είναι οι δράστες των ενεργειών; Τι δείχνει η επιλογή της σύνταξης σχετικά με τους δράστες του κειμένου;

Ρήμα Ενεργητικής

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Υποκείμενο

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

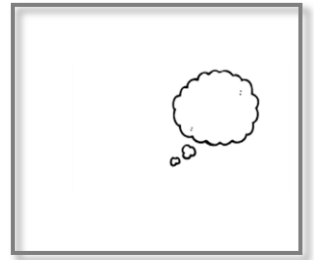
.....

Ρήμα Παθητικής	Αντικείμενο	Ποιητικό Αίτιο
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Ο καθένας ξεχωριστά εντοπίζει την επιλογή του προσώπου (α',β',γ' ενικού ή πληθυντικού) που επιλέγεται σε κάθε άρθρο και υπογραμμίζει κάποια παραδείγματα. Συζητάμε ομαδικά ποιο πρόσωπο κυριαρχεί και διακρίνουμε αν το ύφος του κειμένου είναι προσωπικό ή απρόσωπο. Σε ποιά σημεία γίνεται προσωπικό και γιατί; Τι επιδιώκει να πετύχει ο αρθρογράφος; Καταγράφουμε τις απαντήσεις μας σε κείμενο μέσω υπολογιστή και τις διαβάζουμε στην άλλη ομάδα για να συγκρίνουμε τα ευρήματα των δύο κειμένων.

4. Στις παρακάτω προτάσεις καλούμαστε να εντοπίσουμε στοιχεία που δηλώνουν βεβαιότητα ή αβεβαιότητα. Πόσο συμβάλλουν στην παρουσίαση των γεγονότων ως κάτι βέβαιο και δεδομένο; Ποιές λέξεις καταδεικνύουν υψηλό βαθμό βεβαιότητας και ποιες μετριάζουν τη βεβαιότητα σχετικά με τα λεγόμενα του αρθρογράφου; Ξαναγράφουμε τις προτάσεις με τρόπο που να δείχνουν μερική και ολική αβεβαιότητα για όσα λέγονται.

1.« Βεβαίως, η απόφαση της κυβέρνησης αναμένεται να πυροδοτήσει εκ νέου τον δημόσιο διάλογο που χρόνια γίνεται για τη σημασία ίδρυσης ιδιωτικών ΑΕΙ, ενώ θα προκαλέσει πολιτικές αντιδράσεις.» (Καθημερινή)

2.«Προβλέπεται να θεσπιστούν αυστηρά κριτήρια» (Καθημερινή)

3.«Κάτι τέτοιο θα μπορούσε μάλιστα να αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας.» (Καθημερινή)

4.«Επομένως, αναμένεται να ξεκινήσει γύρος διερευνητικών επαφών του υπουργείου Παιδείας» (Εφημερίδα των Συντακτών)

Παράρτημα Β

Προχωρά η λύση των διακρατικών συμφωνιών για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης απηύθυνε «προσκλητήριο» στον Νίκο Ανδρουλάκη για την αναθεώρηση του Άρθρου 16 του Συντάγματος για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Η θέληση της κυβέρνησης για την ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα είναι γνωστή εδώ και καιρό, ενώ ήταν και στις προεκλογικό πρόγραμμα της ΝΔ στις εκλογές του Μαΐου και του Ιουνίου.

Με δεδομένο ότι για να συμβεί κάτι τέτοιο, απαιτείται η αναθεώρηση του Άρθρου 16 από την επόμενη Βουλή, ο Κυριάκος Μητσοτάκης κατά τη διάρκεια των προγραμματικών δηλώσεων ξεκαθάρισε ότι η κυβέρνηση εξετάζει τρόπους ώστε αυτό να γίνει νωρίτερα.

Όπως σημείωσε ο πρωθυπουργός στη Βουλή, θα προωθηθεί η λύση των διακρατικών συμφωνιών, ούτως ώστε να φανεί και ποια πανεπιστήμια θα θελήσουν να επενδύσουν στη χώρα μας στην επόμενη φάση, μετά την αναθεώρηση του Άρθρου 16.

Έτσι, η κυβέρνηση αναμένεται να προχωρήσει σε διακρατικές συμφωνίες με χώρες, που τα πανεπιστήμια τους ενδιαφέρονται να επιχειρήσουν να ιδρύσουν δομές στην Ελλάδα.

Την ίδια ώρα, όπως τόνισε ο κ. Μητσοτάκης, η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης αναμένεται να θεσπίσει κριτήρια για τους όρους που θα πρέπει να πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο και τα οποία αναμένεται να σχετίζονται τόσο με το προσωπικό που θα εργάζεται σ' αυτά, όσο και με τις υποδομές που αυτά θα έχουν.

Μπορεί να ξεπεραστεί το συνταγματικό «μπλόκο» στα ιδιωτικά πανεπιστήμια;

Οι εξαγγελίες του πρωθυπουργού επανάφεραν το ζήτημα των ιδιωτικών πανεπιστημίων

Εδώ και δεκαετίες είναι μία από τις πιο μεγάλες πολιτικές, ιδεολογικές και νομικές εστίες αντιπαράθεσης γύρω από την εκπαίδευση. Ο λόγος για το εάν μπορούν να ιδρυθούν στη χώρα μας ιδιωτικά ή «μη κρατικά» πανεπιστήμια. Συζήτηση που ξεκίνησε ήδη από τη δεκαετία του 1980 όταν η ΝΔ άρχισε να αναδεικνύει αυτό το αίτημα.

Μιλώντας ο πρωθυπουργός κατά τη συζήτηση των προγραμματικών δηλώσεων έκανε δύο κρίσιμες εξαγγελίες. Από τη μια, όπως άλλωστε είχε τονίσει κατ' επανάληψη στη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, πρόταξε την αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος στο πλαίσιο της σχεδιαζόμενης προεκλογικής εκστρατείας.

Από την άλλη, ανακοίνωσε ότι με βάση το άρθρο 28 του Συντάγματος, σύμφωνα με το οποίο οι διακρατικές συμφωνίες, ως διεθνείς συνθήκες ενσωματώνονται στο εθνικό δίκαιο και υπερέχουν άλλων διατάξεων, μπορούν να υπάρξουν διακρατικές συμφωνίες για την ίδρυση μη κρατικών συμφωνιών στη χώρα μας.

Όμως, για να κατανοήσουμε όλες τις διαστάσεις του προβλήματος πρέπει να δούμε λίγο πώς έχουν ακριβώς τα πράγματα σε σχέση με το ζήτημα αυτό.

Η σαφής διατύπωση του άρθρου 16

Το άρθρο 16 του Συντάγματος έχει μια αρκετά σαφή διατύπωση, στην παράγραφο 5: «*Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.*»

Η διατύπωση αυτή αποκλείει προφανώς την ίδρυση ενός ΑΕΙ από έναν ιδιώτη. Τα ΑΕΙ πρέπει να είναι ΝΠΔΔ, δηλαδή να είναι αυτοδιοικούμενοι δημόσιοι οργανισμοί που θα ιδρύονται με νόμο ή προεδρικό διάταγμα, ενώ ρητά πρέπει να είναι υπό την εποπτεία του κράτους.

Μέχρι τώρα αυτό έχει ερμηνευτεί ως ίδρυση πανεπιστημίων από το υπουργείο Παιδείας. Υπήρξαν και υπάρχουν φωνές που υποστηρίζουν ότι άλλα ΝΠΔΔ, όπως οι ΟΤΑ ή η Εκκλησία θα μπορούσαν να έχουν δικαίωμα να ιδρύουν πανεπιστήμια. Αυτές οι φωνές υποστηρίζουν ότι το άρθρο 16 δεν καθιστά υποχρεωτικά τα κρατικά πανεπιστήμια, απλώς ορίζει το αυτοδιοίκητό τους. Ωστόσο κατά γενική ομολογία θεωρείται ότι θέτει ένα εμπόδιο στο να ιδρυθούν πανεπιστήμια με διαδικασία άλλη από αυτή με την οποία έχουν ιδρυθεί μέχρι τώρα τα υπαρκτά δημόσια πανεπιστήμια.

Υπάρχουν πάντως και φωνές που υποστηρίζουν ότι ούτως ή άλλως η ίδρυση ιδιωτικού πανεπιστημίου αποτελεί ένα προστατευόμενο ενωσιακό δικαίωμα, καθώς εντάσσεται στη ρητά περιγραφόμενη επιχειρηματική ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικής μονάδας εντός θεμελιωδών κειμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως ο Χάρτης των Θεμελιωδών

Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή για παράδειγμα είναι η νομική τοποθέτηση του τέως υπηρεσιακού πρωθυπουργού και τέως προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου Ιωάννη Σαρμά. Όμως και αυτές οι απόψεις προσκρούουν στη ρητή διάταξη του άρθρου 16 ως προς το ποια είναι η μόνη νομικά επιτρεπτή μορφή ιδρύματος που παρέχει ανώτατη εκπαίδευση.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία και η αρχή της επικουρικότητας

Καθώς η χώρα μας είναι μέλος της ΕΕ, προέκυψε το ζήτημα ότι εφόσον σε άλλες χώρες υπάρχουν μη κρατικά ΑΕΙ γιατί να μην υπάρχουν και στη δική μας, ιδίως από τη στιγμή που η ευρωπαϊκή νομοθεσία και ρύθμιση υπερτερεί της ελληνικής.

Όμως, η ΕΕ έχει την «αρχή της επικουρικότητας». Αυτή διευκρινίζει σε ποιους τομείς υπερισχύει το ενωσιακό δίκαιο και που το εθνικό. Στην περίπτωση της εκπαίδευσης διαπιστώνουμε ότι αυτή εμπίπτει σε δύο βασικά στοιχεία της ενωσιακής διαδικασίας.

Η ίδια η παιδεία, δηλαδή η αμιγώς εκπαιδευτική πολιτική, ή η αμιγώς «ακαδημαϊκή» διάσταση των πανεπιστημίων, υπάγεται στην προτεραιότητα των εθνικών νομοθεσιών.

Όμως, δεν ισχύει το ίδιο με τα επαγγελματικά δικαιώματα των εκπαιδευτικών βαθμίδων. Τα επαγγελματικά δικαιώματα αφορούν την εργασία και την κινητικότητά της, δηλαδή το εάν μπορεί ένας ευρωπαίος εργαζόμενος να πάει οπουδήποτε στην Ευρώπη και να έχει τα ίδια δικαιώματα για τα ίδια προσόντα. Η κινητικότητα της εργασίας είναι θεμελιώδης ελευθερία και ως εκ τούτου υπερισχύει η ευρωπαϊκή νομοθεσία.

Η αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων

Γύρω από αυτά τα ζητήματα υπήρξαν μεγάλες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, όταν άλλωστε με αφορμή και τα προγράμματα κινητικότητας ανταλλαγών φοιτητών άρχισε να τίθεται θέμα και πανευρωπαϊκής αναγνώρισης μαθημάτων και αντιστοίχισης εκπαιδευτικών βαθμίδων, στοιχείο που επιταχύνθηκε με τη «Διακήρυξη της Μπολόνια» και τη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού

Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Σε αυτό το πλαίσιο, σταδιακά κατοχυρώθηκε η αμοιβαία αναγνώριση των τίτλων σπουδών. Όμως, εξακολουθούσε να υπάρχει το ζήτημα εάν μπορούν να ιδρυθούν νέα ιδρύματα εντός αυτής της «κινητικότητας». Άλλωστε, ήδη φαινόταν να διαμορφώνεται μια «αγορά» πανεπιστημιακών σπουδών.

Η βασική μορφή που πήρε αυτή η διαδικασία ήταν η ίδρυση μη κρατικών μεταδευτεροβάθμιων ιδρυμάτων που συχνά ήταν παραρτήματα ιδρυμάτων άλλων κρατών-μελών ή ιδιωτικά ιδρύματα με συμφωνίες δικαιοχρησίας αναγνωρισμένων ιδρυμάτων σε άλλες χώρες. Γύρω από αυτά αλλά και διάφορες δικαστικές προσφυγές άρχισε να ξεκαθαρίζεται η κατάσταση.

Αποκορύφωμα αυτής της διαδικασίας ήταν η διαμόρφωση της οδηγίας 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων.

Η βασική λογική πίσω από αυτή την οδηγία ήταν ότι τίτλοι σπουδών που παρέχονται από ιδρύματα, ή παραρτήματα ιδρυμάτων που θεωρούνται αναγνωρισμένα και πιστοποιημένα στη χώρα προέλευσής τους θα πρέπει να εξισώνονται ως προς τα επαγγελματικά δικαιώματα που προσφέρουν στον κάτοχό τους με τα «εγχώρια». Δηλαδή, εάν ένας τίτλος σπουδών που προσφέρει ένα π.χ. γαλλικό ίδρυμα, που στη Γαλλία αναγνωρίζεται ως ένα πιστοποιημένο πανεπιστήμιο, επιτρέπει στη Γαλλία την εργασία ως τεχνολόγος – ηλεκτρολόγος, τότε ο τίτλος που δίνει ένα «παράρτημα» του γαλλικού ιδρύματος στην Ελλάδα (π.χ. μια συνεργασία με ένα «κολέγιο») θα πρέπει επίσης να προσφέρει τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα.

Η πρώην υπουργός Παιδείας Νίκη Κεραμέως είχε προσπαθήσει στα τέλη του 2020 με τροπολογία να επιβάλει την εγγραφή πτυχιούχων Κολεγίων στο ΤΕΕ, όμως είχαν υπάρξει πολύ μεγάλες αντιδράσεις.

Η επιστροφή του αιτήματος αναθεώρησης του Συντάγματος

Είναι σαφές ότι η λύση της αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων δεν ικανοποιούσε όσους επέμεναν στην ανάγκη ιδιωτικών ΑΕΙ που να έχουν πλήρη αναγνώριση και των ακαδημαϊκών τίτλων τους. Αυτό φαινόταν και από το ότι παρά την λειτουργία των «κολεγίων», εξακολουθούσε ένας αριθμός φοιτητών, που επεδίωκε τίτλο σπουδών υψηλής ζήτησης, να πηγαίνει στο εξωτερικό.

Αυτό εξηγεί την επαναφορά του ζητήματος αναθεώρησης του Συντάγματος. Η πιο προχωρημένη προσπάθεια έγινε κατά τη Συνταγματική αναθεώρηση του 2007. Τότε, η κυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή είχε αποσπάσει αρχικά τη συναίνεση του ΠΑΣΟΚ (υπό τον Γ. Παπανδρέου), ώστε η ρύθμιση να πάει προς αναθεώρηση με αρχική ενισχυμένη πλειοψηφία. Όμως, αυτή η συνεννόηση προσέκρουσε πάνω σε ένα πολύ μεγάλο φοιτητικό κίνημα, που είχε ξεκινήσει ήδη από το Μάιο του 2006 ενάντια στη μεταρρύθμιση που προωθούσε η Μ. Γιαννάκου. Το «δεύτερο κύμα» αυτού του κινήματος επικέντρωσε στο άρθρο 16 και κατάφερε να διαμορφώσει ένα αρκετά ισχυρό μέτωπο. Υπό το βάρος του κινήματος, η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ απέσυρε την υποστήριξη της στην αναθεώρηση. Αυτό άλλωστε εξηγεί γιατί το βάρος δόθηκε τα επόμενα χρόνια κυρίως στα επαγγελματικά δικαιώματα.

Όμως, το ζήτημα της αναθεώρησης επανέρχεται τώρα από τη μεριά της ΝΔ, που το θέτει μετ' επιτάσεως, με το ΠΑΣΟΚ αυτή τη φορά να μην δείχνει να έχει αντίρρηση επί της αρχής.

Βεβαίως αυτό που εξακολουθεί να μην απαντά αυτή η πρόταση είναι πώς θα παρακαμφθεί η ρητή διατύπωση του άρθρου 16 του Συντάγματος ως προς τη μόνη μορφή που να έχει ένα ίδρυμα που προσφέρει ανώτατη εκπαίδευση στη χώρα μας, δηλαδή ένα ΝΠΔΔ υπό την εποπτεία του κράτους.

Το ερώτημα της στάσης των δικαστηρίων

Προφανώς όλα αυτά έχουν να κάνουν πέραν από τον τρόπο που θα διατυπωθούν οι σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες και με τη στάση που θα κρατήσουν τα δικαστήρια. Και αυτό γιατί είναι προφανές ότι θα υπάρξουν προσφυγές ως προς τη συνταγματικότητα των διατάξεων αυτών και των διοικητικών αποφάσεων που θα προκύψουν από αυτές. Το γεγονός ότι πληθαίνουν οι φωνές εντός του «νομικού κόσμου» που βλέπουν θετικά την ίδρυση μη κρατικών ΑΕΙ ή το γεγονός ότι ανώτατοι λειτουργοί της δικαιοσύνης όπως ο τώως πρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχουν τοποθετηθεί ουσιαστικά υπέρ της δυνατότητας ίδρυσης ιδιωτικών ΑΕΙ, ίσως είναι ένας λόγος που εξηγεί την κυβερνητική αισιοδοξία. Είναι ενδεικτικό έτσι ότι το 2017 το ΣτΕ είχε απορρίψει προσφυγή του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας κατά απόφασης του Διοικητικού Εφετείου που δικαίωνε απόφοιτο Κολεγίου, κάτοχο πράξης επαγγελματικής ισοδυναμίας.

Το ζήτημα των αντιδράσεων

Η βασική επιχειρηματολογία υπέρ της ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων στη χώρα μας παραδοσιακά υπήρξε η ύπαρξη μιας υπερβάλλουσας ζήτησης πανεπιστημιακών σπουδών που οδηγούσε στο μεγάλο αριθμό Ελλήνων φοιτητών στο εξωτερικό, την ώρα που θα μπορούσαν να σπουδάζουν εδώ (έτσι και το φοιτητικό συνάλλαγμα να μην εξάγεται).

Η βασική επιχειρηματολογία όσων αντιτίθεται έχει να κάνει με την άρνηση μιας λογικής επιχορηγούμενης της ανώτατης εκπαίδευσης. Σύμφωνα με αυτή, εάν επιτραπούν τα μη κρατικά ΑΕΙ, στον ορίζοντα πρακτικές όπως τα δίδακτρα θα επεκταθούν και στα δημόσια. Επιπλέον, στέκονται στο ότι θα έχουμε ουσιαστικά δύο «διαδρόμους» εισόδου στην ανώτατη εκπαίδευση που θα εξαρτώνται τελικά από ταξικά κριτήρια, καθώς πλάι στον δρόμο των πανελλαδικών εξετάσεων για τα δημόσια ΑΕΙ θα υπάρχει και ο δρόμος των ιδιωτικών ΑΕΙ που θα εξαρτώνται από την οικονομική δυνατότητα.

Ας μην ξεχνάμε εδώ ότι στον στρατηγικό ορίζοντα της ΝΔ, αν και όχι απαραίτητα τον άμεσο νομοθετικό, υπάρχει και αυτό που μπορούμε να περιγράψουμε ως η «κουλτούρα του voucher». Είναι η αντίληψη που λέει ότι η δέσμευση του κράτους για παροχή κάποιων βασικών υπηρεσιών και αγαθών όπως η παιδεία και η υγεία δεν σημαίνει και παροχή αποκλειστικά από δημόσιους φορείς. Αυτό προοπτικά θα διαμόρφωνε μια συνολικότερη διαφορετική συνθήκη για τις «αγορές» σε αυτούς τους τομείς.

Από την άλλη, η πρόσφατη ιστορία έχει δείξει ότι τα δημόσια αγαθά αποτελούν ιδιαίτερους πόλους συσπείρωσης και μαζικής κινητοποίησης, που συχνά δεν μπορούν να την προβλέψουν οι έρευνες κοινής γνώσης. Αυτό έδειξε η εκπαιδευτική έκρηξη του 2007 ή σε μια άλλη μικρότερη κλίμακα η αντίδραση στο κλείσιμο της ΕΡΤ το 2013. Εάν συνυπολογίσουμε ότι η κατάσταση πολιτικών πνευμάτων στα Πανεπιστήμια, κρίνοντας τουλάχιστον από τα αποτελέσματα των φοιτητικών εκλογών, είναι διαφορετική από την υπόλοιπη κοινωνία, είναι λογικό να εκτιμήσουμε ότι η όποια κυβερνητική πρωτοβουλία θα πυροδοτήσει έναν μεγάλο κύκλο αντιδράσεων και συγκρούσεων, εντός και εκτός ανώτατης εκπαίδευσης.

Η φόρμουλα για μη κρατικά ΑΕΙ χωρίς αναθεώρηση

Με νομική βάση το άρθρο 28 του Συντάγματος η εξαγγελθείσα μεταρρύθμιση – Θα ιδρυθούν με διακρατικές συμφωνίες – Δύο καθήγητες γράφουν στην «Κ»

Νέο κεφάλαιο στη θεσμοθέτηση μη κρατικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα ανοίγει η νέα κυβέρνηση. Ο πρωθυπουργός **Κυριάκος Μητσοτάκης** στις προγραμματικές δηλώσεις του χθες στη Βουλή, όπως είχε προαναγγείλει η «Κ», ανακοίνωσε την πρόθεση της κυβέρνησης για τη θεσμοθέτηση των μη κρατικών **ΑΕΙ**, διά της οδού των διακρατικών συμφωνιών.

«Θα ξεκαθαρίσουμε την κατάσταση στη μεταλυκειακή εκπαίδευση και θα προετοιμάσουμε τον δρόμο για τη μεταρρύθμιση του άρθρου 16 του Συντάγματος» τόνισε, ενώ απευθυνόμενος στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ **Νίκο Ανδρουλάκη** ανέφερε, «εύχομαι ειλικρινά, κ. Ανδρουλάκη, να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος και να σταματήσει αυτή η ελληνική ιδιαιτερότητα του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευση».

Νομική βάση του κυβερνητικού σχεδιασμού αποτελεί το άρθρο 28 του Συντάγματος, που αναφέρει ότι «οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ, σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας». Με τον σχεδιασμό αυτό εκτιμάται ότι επιταχύνονται σημαντικά πτυχές της

τον σχεδιασμό αυτό εκτιμάται ότι επιταχύνονται σημαντικά πτυχές της μεταρρύθμισης του άρθρου 16 του Συντάγματος, κατά περίπου 4 με 5 χρόνια. Η κυβερνητική απόφαση φέρεται να στηρίχθηκε σε θέσεις συνταγματολόγων. Ενδεικτικό το άρθρο του Ιωάννη Σαρμά, τέως υπηρεσιακού πρωθυπουργού και τέως προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με τίτλο «Η ελευθερία ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων ως ενωσιακό δικαίωμα» (δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Τα δικαιώματα του ανθρώπου» στο τεύχος με αριθμό 77/2018).

- Θα συναφθούν διακρατικές συμφωνίες με χώρες, πανεπιστήμια των οποίων ενδιαφέρονται να προχωρήσουν το εγχείρημα στην Ελλάδα.
- Η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ) θα θεσπίσει κριτήρια για τους όρους που θα πρέπει να πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο.

Προβλέπεται να θεσπιστούν αυστηρά κριτήρια για τους όρους που θα πρέπει να πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο.

Αρα, όπως προκύπτει από τον κυβερνητικό σχεδιασμό, η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας θα προχωρήσει σε διερεύνηση των προθέσεων κατ' αρχάς πανεπιστημίων χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να αποκλείεται η διενέργεια αντίστοιχων διερευνητικών συζητήσεων με πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Στην περίπτωση αυτή, πιθανότατα η έλευση ενός αμερικανικού πανεπιστημίου να γίνει σε συνεργασία με κάποιο ευρωπαϊκό. Οι διακρατικές συμφωνίες με τις χώρες θα προσφέρουν τη θεσμική «ομπρέλα» για την εγκατάσταση ενός ξένου ΑΕΙ στην Ελλάδα.

Ως προς τους όρους λειτουργίας, τα κριτήρια που θα οριστούν από την ΕΘΑΔΕ θα είναι αυστηρά και θα αφορούν όλο το πλαίσιο λειτουργίας των ξένων ΑΕΙ (καθηγητές, διοίκηση, υποδομές κ.λπ.). «Δεν θέλουμε πανεπιστήμια του ενός ορόφου», ανέφερε στην «Κ» υψηλόβαθμο στέλεχος του υπ. Παιδείας. Προφανώς η πρόθεση της κυβέρνησης είναι να αποκλειστούν οι περιπτώσεις ιδιωτικών φορέων εκπαίδευσης που επιθυμούν να «αναβαθμίσουν» ιδιωτικά κολέγια, χωρίς αυτά να πληρούν τα απαραίτητα ακαδημαϊκά κριτήρια.

Αλλωστε, η ύπαρξη διακρατικής συμφωνίας ως όρος για την εγκατάσταση στην Ελλάδα ενός ξένου ΑΕΙ επιτρέπει στο ελληνικό υπουργείο Παιδείας να ελέγχει και τους ακαδημαϊκούς όρους λειτουργίας του (για παράδειγμα, να ελέγχει εάν όλοι οι καθηγητές του έχουν διδακτορικό τίτλο, όπως ισχύει στα ελληνικά ΑΕΙ). Αυτό είναι διαφορετικό από τις συμφωνίες δικαιόχρησης που συνάπτουν ευρωπαϊκά ΑΕΙ με ελληνικά ιδιωτικά κολέγια, ώστε τα τελευταία να λειτουργούν ως παραρτήματά τους στην Ελλάδα. Στην περίπτωση της συμφωνίας δικαιόχρησης, η πιστοποίηση του προγράμματος σπουδών του ιδιωτικού κολεγίου – παραρτήματος του ευρωπαϊκού ΑΕΙ γίνεται από την Αρχή Πιστοποίησης της χώρας του μητρικού ΑΕΙ (π.χ. Βρετανία).

Αυτή φέρεται να είναι η πρώτη κρίσιμη διαφορά των μη κρατικών ΑΕΙ με τα ιδιωτικά κολέγια. Η δεύτερη αφορά τη θέση που θα έχει το πτυχίο του μη κρατικού ΑΕΙ στο κάρδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στο Ευρωπαϊκό

Πλαίσιο Προσόντων. Συγκεκριμένα, τα πτυχία των μη κρατικών ΑΕΙ που θα ιδρυθούν θα έχουν και ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση. Αντίθετα, ο πτυχιούχος ενός ιδιωτικού κολεγίου – παραρτήματος ευρωπαϊκού ΑΕΙ στην Ελλάδα, μπορεί να ζητήσει και να λάβει από την αρμόδια υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας μόνο αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων και της επαγγελματικής ισοδυναμίας τίτλου σπουδών, σύμφωνα με τις προβλέψεις του προεδρικού διατάγματος 38/2010 και του άρθρου 168 του νόμου 4635/2019.

Ο κ. Μητσοτάκης, μιλώντας για μεταλυκειακή εκπαίδευση «έδειξε» τα κολέγια, ενώ η απουσία μη κρατικών ΑΕΙ οδηγεί πολλούς Έλληνες στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικά, με βάση τα στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Κολεγίων, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2022-2023 συνολικά 28.063 φοιτητές σπούδαζαν στα κολέγια. Σύμφωνα με το υπουργείο Παιδείας, τα ξένα ΑΕΙ με παραρτήματα στην Ελλάδα είναι 30: 25 βρετανικά, 2 γαλλικά, 2 αμερικανικά και 1 τσεχικό.

Η αξία της κυβερνητικής απόφασης καταδεικνύεται και από τη φυγή πολλών Ελλήνων προς τα κυπριακά ΑΕΙ. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση της Κύπρου αναπτύσσεται δυναμικά τα τελευταία χρόνια, βασισμένη στους Έλληνες φοιτητές, αλλά και πανεπιστημιακούς. Σχεδόν ο ένας τους τρεις φοιτητές σε κυπριακά ΑΕΙ είναι Έλληνας. Βεβαίως, η απόφαση της κυβέρνησης αναμένεται να πυροδοτήσει εκ νέου τον δημόσιο διάλογο που χρόνια γίνεται για τη σημασία ίδρυσης ιδιωτικών ΑΕΙ, ενώ θα προκαλέσει πολιτικές αντιδράσεις.

Μια θεμελιώδης προϋπόθεση που πρέπει να τηρηθεί

Του Σπύρου Βλαχόπουλου

Στον δημόσιο διάλογο κυριαρχεί μια εσφαλμένη ανάγνωση του άρθρου 16 Συντάγματος: ότι στην Ελλάδα μπορούν να λειτουργούν μόνο «κρατικά» πανεπιστήμια. Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν είναι ακριβής. Πρώτον, τα ελληνικά ΑΕΙ είναι εξ ορισμού «μη κρατικά», υπό την έννοια ότι δεν ανήκουν στο κράτος, απολαμβάνοντας πλήρη αυτοδιοίκηση και υπαγόμενα μόνο στην κρατική εποπτεία. Η κυριότερη εξουσία του κράτους επί των ΑΕΙ έγκειται στην ψήφιση νόμου που καθορίζει το πλαίσιο λειτουργίας τους. Δεύτερον, το Σύνταγμα επιτρέπει την ίδρυση και λειτουργία πανεπιστημίων με πρωτοβουλία και ευθύνη «μη ιδιωτών» (π.χ. ΟΤΑ, Εκκλησία, δικηγορικοί και ιατρικοί σύλλογοι). Τρίτον, οι ιδιώτες μπορούν να διαθέσουν κεφάλαια για την ίδρυση ΑΕΙ, δεν μπορούν όμως να τα λειτουργούν και να τα διοικούν, ούτε βεβαίως να ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα μέσω αυτών.

Εφόσον τηρηθούν οι ανωτέρω συνταγματικές προδιαγραφές και γίνει σεβαστή η βούληση του συντακτικού νομοθέτη για μη λειτουργία πανεπιστημίων κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δεν υφίσταται κώλυμα και για την εγκατάσταση

αλλοδαπών ΑΕΙ και στην Ελλάδα. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε μάλιστα να αποτελέσει ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας. Η εγκατάσταση αλλοδαπών πανεπιστημίων θα μπορούσε να καταστήσει την Ελλάδα κέντρο παιδείας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το καλό ελληνικό πανεπιστήμιο δεν έχει τίποτα να φοβηθεί.

Υπάρχει όμως μια θεμελιώδης προϋπόθεση που θα πρέπει να τηρηθεί σε κάθε περίπτωση:

Το ρυθμιστικό πλαίσιο που ισχύει για τα ελληνικά πανεπιστήμια θα πρέπει να ισχύσει και για όσα αλλοδαπά ΑΕΙ τυχόν εγκατασταθούν στη χώρα μας.

Αυστηρές διαδικασίες επιλογής του διδακτικού προσωπικού, κρατική εποπτεία για τήρηση της νομιμότητας και διασφάλιση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης αποτελούν *conditio sine qua non* για οποιαδήποτε εξέλιξη προς την κατεύθυνση αυτή.

* Ο κ. Σπύρος Βλαχόπουλος είναι καθηγητής Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ.

Καλοδεχούμενες εξαγγελίες, θα κριθούν στην πράξη

Του Γιώργου Δελλή

Η παιδεία είναι, πρωτίστως, ένα «δημόσιο» αγαθό, εγγυημένο από την πολιτεία. Τα οφέλη του καταλήγουν στην κοινωνία, περισσότερο και από τους επιμέρους

αποδέκτες του προϊόντος.

Αντίστοιχα, τα πανεπιστήμια, ο ανώτατος θεσμός του διδακτικού λειτουργήματος, δεν αποτελούν μόνο υποδομές και προγράμματα σπουδών. Συνιστούν ανοικτές πύλες συνάντησης ελεύθερων ανθρώπων, οι οποίοι ανταλλάσσουν με ποιοτικό τρόπο ιδέες και γνώσεις.

Το «δημόσιο», ωστόσο, δεν ταυτίζεται με το «κρατικό», παρά το γράμμα του άρθρου 16 του Συντάγματος, διατυπωμένου με τα νομικά υλικά και τη λογική του 1975. Εάν η εγγύηση και η εποπτεία του κράτους είναι προφανώς απαραίτητες, δεν ισχύει το ίδιο για την ιδιοκτησία των ιδρυμάτων.

Ο πυρήνας και ο διαχρονικός σκοπός της συνταγματικής διάταξης συνίσταται στην προστασία του ανοικτού, του ποιοτικού, του μη κερδοσκοπικού και του –με την αληθή έννοια του όρου– «δημόσιου» χαρακτήρα της ανώτατης παιδείας. Αυτή είναι η σύγχρονη ανάγνωση ενός κειμένου που επιβάλλεται να καθίσταται αενάως επίκαιρο για να μένει ζωντανό.

Οι χθεσινές πρωθυπουργικές εξαγγελίες τάραξαν ευχάριστα τα νερά, αν και θα πρέπει να περιμένουμε τη συνολική πρόταση. Αποκαλύπτουν μεταρρυθμιστικό

θάρρος, πόσο μάλλον όταν η συνέχεια του εγχειρήματος ανατίθεται στον ικανότερο υπουργό της προηγούμενης περιόδου.

Εξάλλου, ο τρόπος εισδοχής αλλοδαπών ιδρυμάτων στην εθνική πανεπιστημιακή επικράτεια είναι κάτι περισσότερο από συνταγματική σπαζοκεφαλιά.

Θα κριθεί στην πρακτική του εφαρμογή. Κατά πόσον, δηλαδή, θα παραμερίσει την υφιστάμενη παραπαιδεία των ιδιωτικών κολεγίων, προσελκύοντας τον αφρό της ακαδημαϊκής αριστείας. Εκείνης με την οποία, όσοι περήφανα ανήκουμε (και θα εξακολουθούμε να ανήκουμε) στα ελληνικά ΑΕΙ, συγκρινόμαστε και συναγωνιζόμαστε. Για να γινόμαστε καλύτεροι.

Σχέδιο για μη κρατικά πανεπιστήμια χωρίς αναθεώρηση

Στις προγραμματικές δηλώσεις του, σήμερα, στη Βουλή ο Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε την πρόθεση της κυβέρνησης για τη θεσμοθέτηση μη κρατικών ΑΕΙ. Τα δύο πρώτα βήματα.

Νέο κεφάλαιο στη θεσμοθέτηση **μη κρατικών πανεπιστημίων** στην Ελλάδα ανοίγει η νέα κυβέρνηση. Ο πρωθυπουργός, Κυριάκος Μητσοτάκης, στις προγραμματικές δηλώσεις του, σήμερα, στην Βουλή, ανακοίνωσε την πρόθεση της κυβέρνησης για τη θεσμοθέτηση των μη κρατικών ΑΕΙ, διά της οδού των διακρατικών συμφωνιών.

Νομική βάση αποτελεί το άρθρο 28 του Συντάγματος που αναφέρει ότι «οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ, σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Η εφαρμογή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων στους αλλοδαπούς τελεί πάντοτε υπό τον όρο της αμοιβαιότητας».

Τα δύο θεσμικά βήματα είναι τα εξής:

- Θα συναφθούν διακρατικές συμφωνίες με χώρες, πανεπιστήμια των οποίων ενδιαφέρονται να προχωρήσουν το εγχείρημα στην Ελλάδα.
- Η Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ) θα θεσπίσει κριτήρια για τους όρους που θα πρέπει να πληροί το υπό ίδρυση πανεπιστήμιο.

Αρα, όπως προκύπτει από τον κυβερνητικό σχεδιασμό, η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας θα προχωρήσει σε διereύνηση των προθέσεων κατ' αρχάς πανεπιστημίων χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να αποκλείεται η διενέργεια αντίστοιχων διereυνητικών συζητήσεων με πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Στην περίπτωση αυτή, πιθανότατα η έλευση ενός αμερικανικού πανεπιστημίου να έρθει σε συνεργασία με κάποιο ευρωπαϊκό. Οι διακρατικές συμφωνίες με τις χώρες θα προσφέρουν τη θεσμική «ομπρέλα» για την εγκατάσταση ενός ξένου ΑΕΙ στην Ελλάδα.

Αυστηρά κριτήρια

Ως προς τους όρους λειτουργίας, τα κριτήρια που θα οριστούν από την ΕΘΑΑΕ θα είναι αυστηρά και θα αφορούν όλο το πλαίσιο λειτουργίας των ξένων ΑΕΙ (καθηγητές, διοίκηση, υποδομές κ.λπ.). «Δεν θέλουμε πανεπιστήμια του ενός ορόφου», ανέφερε στην «Κ» υψηλόβαθμο στέλεχος του υπουργείου Παιδείας.

Αλλωστε, η ύπαρξη διακρατικής συμφωνίας ως όρος για την εγκατάσταση στην Ελλάδα ενός ξένου ΑΕΙ επιτρέπει στο ελληνικό υπουργείο Παιδείας να ελέγχει και τους ακαδημαϊκούς όρους λειτουργίας του (για παράδειγμα, να ελέγχει εάν όλοι οι καθηγητές του έχουν διδακτορικό τίτλο, όπως ισχύει στα ελληνικά ΑΕΙ). Αυτό είναι διαφορετικό από τις συμφωνίες δικαιόχρησης που συνάπτουν ευρωπαϊκά ΑΕΙ με ελληνικά ιδιωτικά κολέγια, ώστε τα τελευταία να λειτουργούν ως παραρτήματά τους στην Ελλάδα. Στην περίπτωση της συμφωνίας δικαιόχρησης, η πιστοποίηση του προγράμματος σπουδών του ιδιωτικού κολεγίου-παραρτήματος του ευρωπαϊκού ΑΕΙ γίνεται από την Αρχή Πιστοποίησης της χώρας του μητρικού ΑΕΙ (π.χ. Βρετανία).

Αυτή φέρεται να είναι η πρώτη κρίσιμη διαφορά των μη κρατικών ΑΕΙ με τα ιδιωτικά κολέγια. Η δεύτερη αφορά τη θέση που θα έχει το πτυχίο του μη κρατικού ΑΕΙ στο κάδρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων.

Συγκεκριμένα, τα πτυχία των μη κρατικών ΑΕΙ θα έχουν και ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση. Αντίθετα, ο πτυχιούχος ενός ιδιωτικού κολεγίου-παραρτήματος ευρωπαϊκού ΑΕΙ στην Ελλάδα μπορεί να ζητήσει και να λάβει από την αρμόδια υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας (ΤΕΕ) μόνο αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων και της επαγγελματικής ισοδυναμίας τίτλου σπουδών, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Προεδρικού Διατάγματος 38/2010, με σκοπό την ελεύθερη παροχή συγκεκριμένων επαγγελματικών υπηρεσιών εντός της

Ευρωπαϊκής Ένωσης και του άρθρου 168 του νόμου 4635/2019.

Ιδιωτικά πανεπιστήμια πριν από την αναθεώρηση του Συντάγματος

Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης ανακοίνωσε ότι η συνταγματική αναθεώρηση θα ξεκινήσει το 2025. Ωστόσο, φρόντισε στο μεταξύ να εξασφαλίσει τα ιδιωτικά συμφέροντα των επιχειρηματιών της εκπαίδευσης, ανακοινώνοντας την πρόθεση της κυβέρνησης να θεσμοθετήσει τη λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων μέσω διακρατικών συμφωνιών.

Η Νέα Δημοκρατία, λοιπόν, ερμηνεύει το άρθρο 28 του Συντάγματος κατά τρόπο τέτοιο που παρακάμπτει το άρθρο 16, το τελευταίο ανάχωμα στην άλωση του δημόσιου χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα. Το άρθρο 28 (Κανόνες του διεθνούς δικαίου και διεθνείς οργανισμοί) επιτρέπει την ενεργοποίηση διακρατικών συμφωνιών, τις οποίες σκοπεύει να εκμεταλλευτεί η κυβέρνηση προκειμένου να βολιδοσκοπήσει τις προθέσεις ξένων ιδρυμάτων να επενδύσουν στη χώρα. Επομένως, αναμένεται να ξεκινήσει γύρος διερευνητικών επαφών του υπουργείου Παιδείας, ενώ η ΕΘΑΑΕ (Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης) του υπουργείου είναι αυτή που θα αναλάβει να ορίσει τους όρους και τα κριτήρια λειτουργίας ενός τέτοιου ιδρύματος.

Φυσικά, η αναθεώρηση του άρθρου 16 παραμένει στις προθέσεις της Νέας Δημοκρατίας, με τον Κυριάκο Μητσοτάκη να απευθύνει ένα ιδιότυπο κάλεσμα στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ Νίκο Ανδρουλάκη, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Εύχομαι ειλικρινά -γιατί εμείς που είμαστε παλαιότεροι σε αυτή την αίθουσα θυμόμαστε τη συζήτηση για το άρθρο 16, θυμόμαστε την υπαναχώρηση του ΠΑΣΟΚ και προσωπικά του Γιώργου Παπανδρέου όταν είχαμε ευκαιρία να αλλάξουμε το άρθρο 16- εύχομαι πραγματικά, κύριε Ανδρουλάκη, να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος αυτή τη φορά. Και μαζί να πάμε να βρούμε τους 180 βουλευτές και να σταματήσει, επιτέλους, αυτή η ελληνική ιδιαιτερότητα του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευση».

Ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε επίσης αύξηση του αριθμού των Πρότυπων και Πειραματικών Σχολείων, είπε ότι το φθινόπωρο θα ξεκινήσει η μελέτη για ένα εθνικό σχέδιο αναβάθμισης των σχολικών μονάδων με βασικό άξονα ένα νέο μοντέλο αρχιτεκτονικών προδιαγραφών, ενώ έκανε λόγο για κατασκευή νέων φοιτητικών εστιών που θα στεγάσουν 8.500 σπουδαστές.

Προλείπουν το έδαφος για ιδιωτικά πανεπιστήμια, πετώντας το «γάντι» στο ΠΑΣΟΚ UPD

Την κερκόπορτα για την είσοδο των ιδιωτικών πανεπιστημίων στη χώρα και χωρίς συνταγματική αναθεώρηση άνοιξε ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης κατά την ανάγνωση των προγραμματικών δηλώσεων της κυβέρνησης, ζητώντας πρόθυμους συμμάχους στο ΠΑΣΟΚ σε μια μεγάλη ανατροπή για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που στο παρελθόν ξεσήκωσε μεγάλες αντιδράσεις και κρατά διαχρονικά σε εγρήγορση την πανεπιστημιακή κοινότητα και τον φοιτητικό κόσμο.

Ο τρόπος για να κάνει την αλλαγή που χρόνια τώρα ευαγγελίζεται ο Κυρ. Μητσοτάκης, που στο μεταξύ κατά την προηγούμενη διακυβέρνηση φρόντισε να εξισώσει τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων κολλεγίων με των πτυχιούχων των δημόσιων ελληνικών πανεπιστημίων – ΑΕΙ, είναι οι διακρατικές συμφωνίες του άρθρου 28 του Συντάγματος.

Όπως είπε κατά την ομιλία του στη Βουλή, «οι διακρατικές συμφωνίες του άρθρου 28 του Συντάγματος προσφέρουν σήμερα τη δυνατότητα, με την ευθύνη της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης, να υπάρξει αναγνώριση ξένων πανεπιστημίων που θα ήθελαν να επενδύσουν στην Ελλάδα».

«Κάτι τέτοιο θα ξεκαθάριζε την κατάσταση στο σημερινό τοπίο της μεταλυκειακής εκπαίδευσης και θα προετοίμαζε το δρόμο για τη μεγάλη μεταρρύθμιση του άρθρου 16. Και σε αυτό το δρόμο θα κινηθούμε άμεσα» συνέχισε ο πρωθυπουργός και πέταξε το γάντι στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝ.ΑΛΛ.: «Εύχομαι ειλικρινά -γιατί εμείς που είμαστε παλαιότεροι σε αυτή την αίθουσα θυμόμαστε τη συζήτηση για το άρθρο 16, θυμόμαστε την υπαναχώρηση του ΠΑΣΟΚ και προσωπικά του Γιώργου Παπανδρέου όταν είχαμε ευκαιρία να αλλάξουμε το άρθρο 16- εύχομαι πραγματικά, κ. Ανδρουλάκη, να μην ξανακάνετε το ίδιο λάθος αυτή τη φορά. Και μαζί να πάμε να βρούμε τους 180 βουλευτές και να σταματήσει, επιτέλους, αυτή η ελληνική ιδιαιτερότητα του κρατικού μονοπωλίου στην ανώτατη εκπαίδευση».

«Παραθυρο» από Ανδρουλάκη

Παρά τους υψηλούς αντιπολιτευτικούς τόνους που είχε κατά την ομιλία του ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝ.ΑΛΛ. φάνηκε ανοιχτός σε συζητήσεις υπό όρους για την είσοδο των ιδιωτικών πανεπιστημίων στη χώρα.

«Όπως έχω δηλώσει επανειλημμένα προτεραιότητά μας είναι η ενίσχυση του δημόσιου πανεπιστημίου για να έχουν τα εφόδια, που χρειάζονται όλα τα ελληνόπουλα. Αλλά δεν είμαστε αρνητικοί στην ουσιαστική ρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με γνώμονα την αυτονομία, τη λογοδοσία και τα υψηλά στάνταρ, που πρέπει να πληρούνται όπως και σε άλλες χώρες» είπε ο Ν. Ανδρουλάκης σχετικά και πρόσθεσε: «Σε κάθε περίπτωση μην περιμένετε να δεχθούμε ως ισότιμα πανεπιστήμια, ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, που θαβάλουν απλά μια ταμπέλα και θα κάνουν εμπόριο πτυχίων».

Αλλά και ο επικεφαλής του κόμματος ΝΙΚΗ, Δημήτρης Νατσιός, αναφερόμενος στην ενδεχόμενη ίδρυση μη κρατικών ΑΕΙ είπε ότι δεν είναι αρνητικός «υπό την προϋπόθεση ότι θα προάγουν τα ελληνικά γράμματα, την ελληνική έρευνα και τον ελληνικό πολιτισμό στον νέο άχρωμο παγκοσμιοποιημένο κόσμο που ζούμε».

ΚΚΕ και ΚΝΕ στην πρώτη γραμμή των αγώνων

«Με κουτοπονηριές και αλχημείες ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε σήμερα την πρόθεσή του να προχωρήσει στην περαιτέρω εμπορευματοποίηση της παιδείας και την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Όσους πρόθυμους συμμάχους κι αν βρει μέσα στη Βουλή, λογαριάζει χωρίς τον ξενοδόχο!» αναφέρει η ΚΝΕ σε σχόλιό της «για τις δηλώσεις Μητσοτάκη περί αναθεώρησης του άρθρου 16».

«Το ΚΚΕ και η ΚΝΕ θα βρεθούν στην πρώτη γραμμή των αγώνων, μαζί με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες, για αποκλειστικά δημόσιες και δωρεάν σπουδές, για πτυχία με αξία και δουλειά με σύγχρονα δικαιώματα!

Ακόμα μια φορά η κυβέρνηση θα φάει τα μούτρα της, όπως άλλωστε έγινε ξανά με την ακύρωση της πανεπιστημιακής αστυνομίας και άλλων αντιδραστικών ρυθμίσεων» σημειώνει ακόμα η ΚΝΕ στο σχόλιό της και καταλήγει με το εξής «υστερόγραφο»:

«Υ.Γ. Η ΔΑΠ-ΝΔΦΚ, ας μη βιάζεται να πανηγυρίσει. Θα μείνει με την όρεξη, όπως γίνεται τα τελευταία χρόνια και στις φοιτητικές εκλογές».

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.